

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پنجابی

ستویں جماعت لئی

(ترمیم شدہ)

پنجاب کریکوم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

جملہ حقوق بحق پنجاب کریکولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور محفوظ ہیں۔

تیار کردہ: پنجاب کریکولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

قومی کمیٹی برائے جائزہ کتب نصاب کی تصحیح شدہ۔

اس کتاب کا کوئی حصہ نقل یا ترجمہ نہیں کیا جا سکتا اور نہ ہی اسے ٹیکسٹ پیپر، گائیڈ بکس،

خلاصہ جات، نوٹس یا امدادی کتب کی تیاری میں استعمال کیا جا سکتا ہے۔

مؤلف:

راجارسالو (مرحوم)

نگران:

محمد اشرف رانا

ڈائریکٹر مسؤولیت:

ڈپٹی ڈائریکٹر گرافیکس / آرٹسٹ: عائشہ وحید

کمپوزر / ڈیزائنر:

قادری گرافیکس (عاطف مجید)

تاریخ اشاعت	ایڈیشن	طبعات	تعداد	قیمت
	اول			

فہرست

نمبر شمار	نا مضمون	نظم	نا لکھاری	صفحہ نمبر
1	حمد	نظم	میاں محمد جعش رحمۃ اللہ علیہ	1
2	نعت	نظم	رفعت سلطان	2
3	ساؤے پیار بی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	مضمون	غفران سید	3
6	قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ	نظم	ندیر چوہدری	4
7	ولگدی اے راوی	مضمون	ریاض احمد شاہ	5
9	ساڈا پاکستان	نظم	عبدالکریم قدسی	6
11	حضرت سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ	مضمون	ساقی گجراتی	7
13	سپاہی	نظم	حکیم ناصر	8
15	حضرت بنی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	مضمون	پروفیسر عاشق ریسل	9
17	حضرت سُنی سرو رحمۃ اللہ علیہ	مضمون	ڈاکٹر سید اختر حسین اختر	10
19	14-اگست	مضمون	شفقت توپیر مزرا	11
21	کھوہ بیا و گدا	نظم	بیشیر منذر	12
22	عید الافطر	مضمون	تنویر ظہور	13
24	گیت	نظم	علی اکبر عباس	14
26	بدردی جنگ	مضمون	ڈاکٹر محمد اسلم رانا	15
28	نظم	نظم	مُنیر نیازی	16
29	سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ	مضمون	عبدالکریم قدسی	17
31	تن ناؤں	مضمون	محمد فضل	18
34	سچ پیار رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے	مضمون	سمیع اللہ تریشی	19
37	دو غلے	نظم	اکبر لاہوری	20
38	نشے ناں زہر	کہانی	پروین ملک	21
40	آؤ بالو	نظم	جاوید حسن	22

نمبر شمار	نام مضمون	نظم	نام لکھاری	صفحہ نمبر
23	پہاڑاں نی ملکہ	مضمون	ڈاکٹر مرزا حامد بیگ	41
24	امریکہ وچ لا ہور	مضمون	اکمل علیمی	44
25	ہک بوٹا	نظم	باقی صدیقی	46
26	دب کے داہتے رنج کے کھا	مضمون	ڈاکٹر شہزاد ملک	48
27	پیلوں	مضمون	پروفیسر سجاد حیدر پرویز	50
28	پُھلاں دامشاعرہ	نظم	ڈاکٹر رشید انور	52
29	سادا پنڈ	مضمون	اے۔ ڈی اعجاز	55
30	سانس دیاں بر کتاب	مضمون	حافظ عبدالحمید سرشار	58
31	ہر مینار	مضمون	اشرف پال	60
32	ماں	نظم	سلطان کھاروی	63
33	سادا زمین	مضمون	سلیم خاں گنی	64
34	چن دی سیر	مضمون	زادہ حسین احمد	66
35	پکھی واں	نظم	سید یعقوب مومن	69
36	روہی	مضمون	ظفر لاشاری	71
37	ایکا	مضمون	بایوجاوید گرجا کھنی	74
38	پیار	نظم	مسعود ہاشمی	76
39	تحریک پاکستان وچ عورتاں دا حصہ	مضمون	سید محمد اسلام شاہ	78
40	اُچیاں لمیاں ٹالیاں	مضمون	راجارساں لو	80
41	ہالیا	نظم	انور مسعود	82
42	حلال دی روئی	کہانی	غلام مصطفیٰ سکل	83
43	صحت نہیں تے کجھ نہیں	مضمون	حکیم ارشد شہزاد	86
44	گلّدی	نظم	اقبال صلاح الدین	88
45	سانس دی تری	مضمون	الیاس گھسن	90
46	دیں دے پچ	مضمون	اختر ہاشمی	92
47	منخوس	کہانی	راجارساں لو	94

حمد

اول حمد شنا الہی جو مالک ہر ہر دا
 کام تمام میسر ہوون نام اوہدا چت دھریاں
 قدرت تھیں جس باغ بنائے جگ سنوار تمامی
 اکنائندے پھل منٹھے کیتے پت اوہنائندے کوڑے
 ایس عجائب بانغے اندر آدم دا رُکھ لا یا
 رحمت دا جد پانی لگا تاں ہویا ایہہ ہریا
 واہ وا خالق سرجن ہارا مکاں، جن، انساناں
 گن اوہدی نوں کوئی نہ پہتا عاقل، بالغ، داناں

آپ مکانوں خالی اُس تھیں کوئی مکان نہ خالی

ہر دیلے ہر چیز محمد رکھ دا نت سنجھاں

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
نام چتارن والا	نال لین والا	ساوے	ہرے، بزر	چت	من، دل، دھیان	رُکھ	درخت	رحموں	رحمت نال			

مشق

1۔ ایس حمد نوں زبانی یاد کرو۔

2۔ شاعر نے پنجویں تے چھینویں شعر وچ جو کچھ آکھیا اے اوہ نوں کھوں کے دسو۔

3۔ تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے معنے دسو تے سوہنے سوہنے فقرے بناؤ۔

ساوے، سرجن ہارا، عاقل، مکان

نعت

زمانے توں نزالی شان تیری
 خدا دی معرفت پہچان تیری
 میں بھل کے وی کدی بھلیاں نہ تینوں
 ہے دل ویج یاد ہر ہر آن تیری
 تو سلطاناں دا ہیں سلطان مولاً
 کرن تعریف سلطان تیری
 فرشتے دیکھ کے حیران ہوندے
 عبادت صاحب قرآن تیری
 ہمیشہ معاف کیتا دشمناں نوں
 ادا ایہہ کر گئی جiran تیری
 ٹوں خاکی وی ہیں ٹوری وی ہیں مولاً
 نہ سمجھن رمز ایہہ انسان تیری
 کرم تیرا خیالاں توں اگیرے
 عطا ہے رفعت سلطان تیری

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
آگے	اگیرے	ہرویلے	ہر ہر آن	وکھری	نزالی

مشق

- 1 ایہہ نعت زبانی یاد کرو۔
  - 2 تھلے دتے لفظاں دے فقرے بناؤ:
- شان، عبادت، سُت آسمان، خاکی، ٹوری

سادھے پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم (12) باراں ربع الاول نوں پیر دھاڑے دی پیاری سویرہ میلے عرب دے مشہور تے مبارک شہر وِج بی بی آمنہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا دے گھر پیدا ہوئے۔ اوس میلے عیسوی کینڈرداچ سواکثروں (571) ورہاں۔ پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے پیدا ہون توں (4) مینے پہلاں ای اوہناں دے باپ حضرت عبداللہ رب نوں پیارے ہو چکے سن۔ جدول حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے دادا حضرت عبدالمطلب ہوراں نوں اپنے پوتے دے پیدا ہون دا پتا چلیا تے اوہناں اپنے پوتے داناں محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رکھتے آکھا پی میرے پوتے دے نال دای دھماں سارے جگتے پین گیاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی اتاباں جی نے حضور داناں احمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) رکھیا۔ ایہہ گل اوہناں نوں سفے وِج دی گئی سی پی اوہناں دے گھر اک لعل پیدا ہون والا جس داناں محمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) تے احمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) ہووے گا۔

اصل وِج ایہو محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نیں جیہناں دے دُنیا تے آون دی دُعا حضرت ابراہیم علیہ السلام ہوراں منگی سی۔ ایہو احمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نیں جیہناں دے ایں جگتے آن دی خوش خبری حضرت عیسیٰ علیہ السلام ہوراں سنائی سی۔ ایں پاروں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے جنم اتے عبدالمطلب ہوراں رنج رنج کے خوشیاں منایاں۔ اوہناں اپنے پوتے نوں کھڑے لے کے کعبے وِج آکے بال دی وڈی عمر تے اپے مرتبے لئی دُعا منگی۔

عرباں دی ریت موجب آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں دائی حلمہ سعد یہ نے پالیا پویا۔ جدول آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ذرا سیانے ہوئے تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں چار ورہے دی عمر وِج حضرت بی بی آمنہ دے حوالے کیتا گیا پر ایسے عمرے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی اتاباں جی وی رب نوں پیاری ہو گئیاں۔ ہُن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے دادا جی کوں سن۔ اوہناں اپنے پیارے پوتے نال بڑے لاڑ چاہ کیتے۔ پر رب دی مرضی، جدول آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی عمر مبارک (8) آٹھ ورہے دی ہوئی تے پیارے دادا ہوری وی رب کوں چلے گئے۔ ہُن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوری اپنے سکے چاچے حضرت ابوطالب دے حوالے ہوئے۔ پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے چاچے ہوراں دے نال سوداگری اتے وی جاندے ہوندے سن۔ ہوئی ہوئی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گبھرو جوان ہو گئے۔

عرب دے لوکی بڑے لڑاکے تے ضدی سن۔ عکیاں عکیاں گلاں دا ودھان کر کے اہولہاں ہو جاندے سن۔ اک واری عرب دے دو کوڑ میاں ”کبر“ تے ”تغلب“ وِج گھوڑ دوڑ اتوں جھگڑا ہو پیاتے (40) چالی ورہے تیک اوہناں دی لڑائی ہوندی رہی۔ ایسے طراں فجاردی لڑائی وی بڑا چر ہوندی رہی۔ ایں لڑائی وِج بنوہاشم خاندان ولوں حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی نال سن۔ پر نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوری ایہناں لڑائیاں، جھگڑیاں نوں مدد ھوں ای چکانہیں سن سمجھدے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بڑے نزم دل تے امن دے حامی سن۔ وڈیاں دادا ب، عکیاں نال پیارتے غریباں نال سدا ہمدردی کر دے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کدی وی کسے کمزور بندے اتے ہتھنہیں تی چکیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا حکم سی پی کسے زنانی، بڑھے تے بال اتے ہتھنہ چکیا

جائے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنی مٹھی بولی نال دوجیاں دادل موہلیندے سن۔

عرب جاہل تے ظالم سن۔ اوہ جید یاں دھیاں نوجیند یاں دب دیندے سن۔ یتیماں داحت کھو لیندے سن۔ لٹ مار کر دے سن دھروتے دھکے شاہی اوہناں دی عادت بن چکی سی۔ پتھراں تے رکھاں دی پوچا کر دے سن۔ رب دے شریک بنان وچ اوہ حدوں لگھے چکے سن اخلاقی برا یاں اوہناں داد دین ایمان بن چکیا سی۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ایہناں گلاں نوں وکیھ وکیھ کے بڑے حیران تے پریشان ہوندے رہندے سن تے ہر ویلے لوکاں دی بھلیائی لئی سوچ دے رہندے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ذات سبھ تھیں وکھری سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کدی کسے نال جھوٹھوٹ نہیں سی بولیا۔ کدی جھوٹھا وعدہ نہیں سی کیتیا۔ ایس پاروں لوکاں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ”الصادق“، والقب دیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں چنگیاں صفتاں پاروں ہر سبجن دشمن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار کردا سی۔

عرب دے بوتے لوک سوداگری کر دے سن۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی سوداگری کر دے رہے۔ سکوں ایس سوداگری وچ ای حضرت بی بی حضرت خدیجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا ہوراں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ایمانداری، نیکی تے تچائی نوں وکیھ کے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نال نکاح کر لیا۔

جدوں آپ سرکار صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی عمر مبارک (40) چالی ورہے دی ہوئی تے اک دیہاڑے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبادت کرن لئی غار وچ میٹھے، سوچ وچارتے اللہ سچ دی یاد وچ رُجھ ہوئے سن اک فرشتہ ظاہر ہو یا جیہنہ داناں جبرایل علیہ السلام سی۔ جبرایل علیہ السلام نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں آکھیا پڑھو۔ آپ نے فرمایا میں پڑھنیں سکدا۔ فرشتے نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں اپنی چھاتی نال لایا تے اللہ دایہ کلام سنایا:

”پڑھناں رب اپنے دے نال جس نے پیدا کیتا۔ اوں پیدا کیتا بندے نوں رتدے لوڑھے تھیں۔ پڑھ! پی تیرا رب اے بڑا کرام والا جس نے قلم نال علم دیتا۔ جس علم دیتا بندے نوں جیہڑا کجھ وی نہیں جاندا سی۔“

حضرت جبرایل علیہ السلام فرشتے نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں دسیا پی اوہ رب ولوں رسول متھے گئے نیں۔ نہ ہُن اوہ رب دے حکماں نوں لوکاں تیک اپڑان گے۔ ایس پاروں نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے لوکاں نوں دسیا سچا رب آتو اے۔ اوہ سبھ تھیں وڈا اے۔ او سے دی کل خُدائی اے۔ او ہو مار داتے جواندا اے۔ او ہو دھیاں پڑھ دیندا اے۔ او ہو ہر شے دا مالک اے۔ او ہو حاجتاں پوریاں کردا اے۔ ایس پاروں رب دے کتماں تے قدرتاں وچ کسے ہو روپی سانجھ سمجھنا گفرتے شرک اے۔

ایہہ گلاں سُنن دی دیرسی کے دے لوکاں دے کن کھڑے ہو گئے تے آکھن لگے پی ایہہ نے ساڑے تن سو سطھ بتاں دی نند یا کر رہیا اے۔ ساڑے وڈیاں دی مٹی پٹ رہیا اے۔ بس فیر کیہ سی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سجن، آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ویری بن گئے۔ قریش تے دوچے کافراں نے آت دا زور لاس کے حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ستان اُتے لک بخھ لیا۔ تاں جے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک تحک کے اوہناں دے بتاں نوں ماڑا چنگا آکھنا چھڈ دین۔ پر حق، حق اے۔ ایس پاروں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں بڑی ہمت تے جرأۃ نال ساریاں اوکڑاں نے اوکھیاں دامقابلہ کیتا۔ جدوں

کافر اس تے مشرکاں نے پیسی سر کار صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں دکھاں تے ستان والوں حدر کر دتی تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے رب کریم دے حکم نال مکہ چھڑ کے مدینے فرجان دامتاپاکیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سچے سنگی حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ مدینے جان لئی تیار ہو گئے۔ جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مدینے آپڑے تے مدینے والیاں نے ہسدے متعھے جی آئیاں نوں آکھیا تے خوشی منانی۔

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے مدینے وچ سچے رب دے دین اسلام دا پر چار شروع کیتیا تے لوکاں نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سچائی تے نیکی و یکھ کے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا پورا پورا ساتھ دیتا، ابو جہل و رگیاں حق دیاں ویریاں نوں ایہہ گل نہ سکھائی۔ اوہناں حق دی گل مٹان لئی مدینے اُتے دووار حملے کیتے۔ اُحد نے برد دیاں لڑائیاں ہوئیاں۔ اُوڑک حق دی جت ہوئی۔ حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بڑے نذر تے بہادر سن۔ کفرتے اسلام دیاں ایہناں لڑائیاں وچ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ودھ چڑھ کے حصہ لیا۔

عرب دے بد و سبھ تھیں گھٹیا نے کمینے سمجھے جاندے سن، پر آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں نوں حق تے سچ دا وہ ہتھیار دیتا جس نال اوہ لوک اپنے علم عمل تے ایمان دے سچے ہیرے موئی دُنیا وچ ونڈن لگ پئے۔ پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ساری حیاتی رب کریم دیاں حکماں دا پر چار کیتیا نے اوہناں حکماں تے آپ وی عمل کر کے دکھایا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ساری حیاتی سنگی تے سادگی نال گزار دتی پر دو جے دے حق تے ہتھ نہیں ماریا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے بھل مانی دیاں اُچیاں مثالاں قائم کیتیاں۔ اُوڑک ساڑے پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم (12) باراں رنچ الاُول یاراں بھری نوں ایلہ نوں پیارے ہو گئے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
پوترا	پُرّتِر دا پُرّتِر	گُوڑما	خاندان، ٹبر	کُچھڑ	گود	اوکڑاں	میتیاں	رُجھے	صرف	دل موہنا	دل جت لینا

مشق

- 1 پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم معنے کیہڑے مہینے کس شہر وچ پیدا ہوئے؟
- 2 پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں نوں کس کس نے پالیا؟
- 3 پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں نوں جبرایل علیہ السلام نے کیہ پڑھایا سی؟
- 4 پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں نوں لوکاں کیسی لقب دتے؟

قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ

ساه گھٹیا سی غیراں جد آزادی دا
 سُتی ہوئی قوم جگائی قائد نے
 ہمّت، غیرت دلی نکے وڈے نوں
 جذبہ دتا قوم دے پچ پچ نوں
 کھنڈیاں ہوئیاں آسے پاسے لوآں نوں
 اک تھاں کیتا کھلریاں خوشبوآل نوں
 دینِ اسلام دا نعراہ لایا قائد نے
 دُھن دا پکا بھریا صدق یقیناں دا
 عزم ارادہ جس دا دین وی شاہی سی
 جھگڑے جھیڑے سبھ مکائے ذاتاں دے
 ایسے گھٹے گل اوس کالیاں راتاں دے
 وہم نوں چ بنایا دُنیا ویہندی رہی
 پاکستان بنایا دُنیا ویہندی رہی
 بیڑی بنے لائی جیئے بن ملاج
 قائد اعظم نام محمد علی جناح

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
کھلریاں	کھنڈیاں	ارادہ	دُھن	آباد کیتی	وسائی

مشق

- 1 آزادی داساہ گھٹن توں شاعر دی کیہ مراد اے؟
  - 2 چوتھے شعر دا مطلب کھول کے دسو؟
  - 3 ایس نظم توں تھاؤں کیہ سبق ملدا اے؟
  - 4 تھلے دتے لفظاں دے معنے دسو تے اپنے فقریاں ویچ ورتو۔
- کھنڈیاں، نکلیاں وڈیاں، عزم، نڈر، وہم، ملاج

وگدی اے راوی

پنجاب وچ (5) دریا و گدے نیں۔ ایسے لئی ایہنوں پنج آب یعنی (5) پنج پانیاں دی دھرتی آکھیا جاندا اے۔ ایہہ (5) پنج دریائیں، بیاس، راوی، چناب تے جہلم نیں۔ پاکستان بنن مگروں پنجاب دے دو حصے ہو گئے۔ اک حصہ ہندوستان وچ رہ گیا تے دو جا پاکستان وچ اے۔ انچ ساڑے آج دے پنجاب وچ (4) چارای دریا باقی رہ گئے نیں۔ ایہناں دریاواں دا پانی نہراں تے کھالیاں دے ذریعے پنڈ پنڈ تے پیلی پیلی آپڑا اے۔ ایسے پانی دی برکت اے جے دلیں پنجاب دی دھرتی ڈنیادی سبھ توں چنگلی تے زرخیز دھرتی اے۔ پنجاب وچ زیادہ تر ہریاں ہریاں فصلوں تے پھلاں نال لدے ہوئے باغ نیں پر کچھ حصہ پہاڑی تے ریتلاوی اے۔ پہاڑی علاقے معدنی دولت نال مالا مال نیں۔ ڈنیا وچ لوں دی سبھ توں وڈی کان پنجاب وچ اے۔ ایں توں وکھنمک، تیل، کولا، سینمنٹ تے چونے دا پتھروی پنجاب دے پہاڑی علاقیاں وچوں ملدے اے۔ آج کل نویاں نہراں کلڑھ کے ریتلے یاں تھلڈے علاقیاں لوں واہی بیجی دے قابل بنایا جا رہیا اے۔

پنجاب دے بوہتے لوک پنڈاں وچ رہنے دے نیں۔ پنڈ و بڑے سدھے تے کھرے آدمی ہوندے نیں۔ ایہناں وچ بناؤٹ نہیں ہوندی۔ کسے نال دوستی کرن یا شمنی، ہمیشہ کھل کے کر دے نیں۔ اپنی نفترت یا پیاروں کا نہیں سکدے۔ پنجابیاں لوں اسلام نال بڑا گور حاپیاراے۔ اسلام لئی اپنی جان وی قربان کرنی پوے تے پچھنہیں ہٹ دے۔ پنجاب دیاں شہراں وچ نویاں ملّاں تے کارخانے بن رہے نیں۔ ایہناں کارخانیاں وچ عام و رتوں دیاں چیزاں مشیناں نال بن دیاں نیں۔ کارخانیاں تے فیکریاں وچ کم کرن والے بوہتے لوکی پنڈاں چوں آئے ہوئے نیں۔ ایہناں لوکاں دی محنت نال ای ایہہ ملّاں تے کارخانے ترقی کر رہے نیں۔

پنجاب دے بال پڑھن لکھن دے نال نال کھیداں دے وی بڑے شوقین نیں۔ پھوگرم، ٹھٹاپو، لیکاں مارن، پچھوپن پچھپائی، لکن میٹی، کوکلا پچھپائی، رتھے پنا کرکلی، تھال، ٹہنناں تے گلڈے گلڈے داویاہ بالاں دیاں عام کھیداں نیں۔ ایہہ کھیداں ورزش دا کم وی دیندیاں نیں تے زندگی وچ چوکنے تے ہوشیار ہون دا سبق وی سکھاندیاں نیں۔

پنجاب دنیا دا اک بوہت پرانا علاقہ اے۔ ایتھے بولی جان والی پنجابی زبان وی بوہت پرانی اے۔ پنجاب دے واسی صدیاں توں اپنے رہن سہن، مل ورتن تے زندگی دے ہو سارے کم ایسے زبان را ہیں سارے آرہے نیں۔ بابا فرید شکرخنج رحمۃ اللہ علیہ، سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ، پٹھے شاہ رحمۃ اللہ علیہ تے میاں محمد بخش رحمۃ اللہ علیہ جیہے کئی ہو رویشاں تے ولیاں نیں پنجابی زبان وچ شاعری کیتی اے۔ پنجابی شاعری وچ بندیاں لوں نیک بنن تے دوجے لوکاں نال پیار مجتبا نال رہن دا سبق دیتا گیا اے۔ ڈمن دا ڈٹ کے مقابلہ کرن تے ہر کم لئی محنت کرن دی نصیحت وی پنجابی شاعری وچ عام ملدی اے۔ پنجابیاں لوں شاعری نال بڑا گور حاپیار اے۔ پنڈاں وچ وسن والے عام لوکاں نے لکھاں کروڑاں شعر آپ ای بنالئے ہوئے نیں۔ وڈے تے وڈے، بچیاں نے وی اپنیاں کھیداں لئی کوتھر سو گون بنالئے ہوئے نیں۔ کڑیاں جدوں ککھی پاندیاں، تھال کھیداں یاں پینگھ جھوٹ دیاں نیں تے

ون سونے گون گاندیاں نہیں۔ ایسے طراں منڈے وی اپنیاں کھیڈاں ویچ کئی گیت گاؤندے نہیں۔ جویں کالیا اتھاں کا لے روڑ، مینہ و سادے زوروزور، یاں بھنڈا بھنڈا ریا کنناں کو بھار، اک مٹھ چک لے دُو جی تیار۔

پنج دریاواں دی دھرتی دے واسی دریاواں والگ ای گھلے ڈلھے مزاج دے مالک نہیں۔ پنجابی بڑے جگرے تے حوصلے والے لوک نہیں۔ نوکری یا وپاری گھروں بار گئے ہوئے پنجابی ہر دیس ویچ نظر آؤندے نہیں۔ پنجابیاں دی بہادری تے دلیری ساری دُنیا ویچ پرمی اے۔ ایہو وجہ اے جے ساری دُنیا ویچ پنجاب دے فوجی تے پہلوان بڑے مشہور نہیں۔ محنت کرن ویچ پنجاب دیاں زنانیاں وی کسے توں گھٹ نہیں۔ پنڈاں دیاں عورتاں واہی بیجی دے سارے کماں کاراں ویچ برابر دی محنت کر دیاں نہیں۔ فیر چکی پینا تے دُدھڑ کنا احتیہ کم نہیں پی دُنیا ویچ شایدی کے ہو رقوم دیاں عورتاں ایسے سخت کم کر سکدیاں ہوں۔

پنجاب اُتے کئی حملے ہوئے نہیں پر پنجابیاں نے ہمیشہ بڑی بہادری تے دلیری نال ایہناں دامقابلہ کیتا تے دشمناں ٹوں سرست کئسن اُتے مجبور کیتا۔

پاکستان بناؤں ویچ پنجابیاں نے بڑی قربانیاں دیتیاں سن۔ تے ہن اوہ ایس دی خوشحالی تے ترقی لئی سخت محنت کر رہے نہیں۔ تاں بے اپنے پیارے ہلک پاکستان و چوں بھلکھل، نگ تے غربی ختم کیتی جاسکے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
معدنیات، زمین کھود کے کلڈھیاں ہوئیاں دھاتاں وغیرہ	معدنی دولت	اوہ نالہ جیہدے نال نہردا پانی کھیت تک جاندا اے	کھال	پانی	آب
اوہ جگہ جھتوں زمین کھود کے دھاتاں کلڈھدے نہیں	کان	ورتون والیاں، استعمال دیاں	ورتون دیاں		
		وَسَنْ وَالے	واسی	اک سو اک	کوترسو

مشق

- 1 پنجاب دیاں فصلاءں تے معدنیات دے نال دسو۔
- 2 شہر دیاں کارخانیاں ویچ جیہڑیاں چیزاں بن دیاں نہیں اوہ اپنے استاد دیاں وڈیاں توں پُچھ کے اپنی کاپی ویچ لکھو۔
- 3 تُسیں کیہڑیاں کیہڑیاں کھیڈاں کھیڈ دے او؟ کسے اک کھیڈ بارے دسو پی اوہ کوئی کھیڈی جاندی اے؟
- 4 پنجابی شاعری کیہ سبق سکھاندی اے؟
- 5 پنجابی لوکاں دے مزاج بارے تُسیں کیہ جاندے او؟

سادا پاکستان

جدوں تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدی تائیں قائم رہے گا سادا پاکستان
ایہہ دھرتی اقبال دے سچے خواباں دی تعبیر
قائدِ عظیم دے اُدم دی من موہنی تصویر
عزماں دے لشکارے ایہدے ملکھڑے نوں چکاون

جد تیکر باقی اے دھرتی ، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا سادا پاکستان

سنڌه، بلوچستان تے سرحد نالے ایہہ پنجاب
دلیں دے باغ ہر بُوٹے تے لگے ہوئے گلاب
ایہدی رُکھ نوں ہور و دھاندے، اپّی کر دے شان

جد تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا سادا پاکستان

ایہدے دریا ستلخ، راوی ، جہلم سنڌه، چناب
مالی والگوں پیلی پیلی کر دے نیں سیراب
سونے رنگیاں فصلان اُگن خوش خوش نین کرسان

جد تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا سادا پاکستان

چ سیانے کہہ گئے نیں دھرتی ہوندی ماں
ساڑے سرتے قائم رکھیں مولا ایہدی چھاں
شالا رہوئے سلامت، بھانویں کئے آون طوفان

جد تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا ساڑا پاکستان

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
دل نوں چنگی گلن والی، دل موہن والی	من موہنی	کسان، واہی دان	کرسان	چمک، خوبصورتی	داکھ	محنت، کوشش، ہمت	اُدم

مشق

1-نظم پڑھ کے دسّو ظم وچ کیہڑے کیہڑے صوبے داناں دیتا گیا اے؟

2-نظم ٹوں دھیان نال پڑھو تے ایہدے وچ جیہڑے دریاوال دا ذکر کیتا گیا اے، اوہناں دے نال لکھو۔

3-تھلے دتے ہوئے مصروع مکمل کرو:

1- ایہہ دھرتی----- دے سچے خواباں دی تعبیر۔

2- اوہدوں تائیں ----- رہے گا ساڑا پاکستان۔

3- مالی و انگوں ----- کر دے نیں سیراب

4- سونے رنگیاں فصلائی----- خوش خوش نیں کرسان۔

5- شالا رہوئے ----- بھانویں کئے آون طوفان۔

حضرت سلطان باہو رحمۃ اللہ علیہ

سلطان العارفین حضرت سلطان باہو رحمۃ اللہ علیہ ضلع جھنگ دے وستیک سن۔ آپؒ مغلائے وچ کار لے سے 1039ء ہجری وچ پیدا ہوئے۔ اوس زمانے ہندوستان اتے شاہجہان بادشاہ دی حکومت سی۔ آپؒ قوم دے اعوان سن۔ آپؒ دے پیو دا نال حضرت بازید محمد سی، جیہڑے اپنے زمانے دے اک مشہور تے مٹے پر منے اللہ لوک تے درویش مرد سن۔ اوہ قرآن مجید دے حافظ، شریعت دے پابند، نیک پاک تے پرہیز گار سن۔ آپؒ دی ماں دا نال بی بی راستی سی۔ اوہ وی اپنے زمانے دیاں مشہور ولی سن۔ اوہناں نے بچپن وچ ای آپؒ دی جسمانی، روحانی، ظاہری تے باطنی پروشن وچ کے قسم دی کسر نہیں چھڈی۔ آپؒ اپنی ماں دے بارے وچ فرماندے نیں۔

”میری ماں راستی دی روح اتے اللہ دی رحمت ہووے، جیہنے مینوں حق سچ دی راہ دی۔“

آپؒ پیدائشی ولی ہون دے نال فارسی عربی دے بڑے وڈے عالم وی سن۔ جوان ہوئے تے ملтан جا کے حضرت بہاء الحق دے دربارتے چلکشی کیتی۔ (30) ایہ سال دی عمر وچ دلی ٹرکتے شاہ عبدالرحمن دے مرید ہو گئے۔ اک تے درویش ماں پیو لوں ورثے وچ ملی سی تے دوجے مرشد دی نگاہ دے فیض تے اثر نے آپؒ دی زندگی تصوف دے گوڑھے رنگ وچ رنگ دی۔

آپؒ نے تصوف دے موضوع اتے فارسی وچ (144) کتاباں لکھیاں، پر جیہڑی شے نے اوہناں نوں ادب دی دُنیا وچ ہمیش دی زندگی دی۔ اوہ اوہناں دی مادری زبان پنجابی اے۔ آپؒ نے پنجابی زبان وچ شاعری کر کے پنجابی ادب دامان ودھایا تے ایہناں اوں درجے تک پہنچا دتا کہ ایہ سو فیاں تے اللہ لوکاں دے دلی جذبیاں دے اظہار دا سیلہ بن گئی۔ آپؒ نے پنجابی شاعری بیتاں دی صورت وچ کیتی اے۔ آپؒ دے کلام دا جمیع ”ایات باہو“ دے نال نال مشہور اے۔

کیوں بے آپؒ صوفی بزرگ سن تے شرع دے وی پابند سن۔ ایسی لئی آپؒ نے اپنی شاعری وچ توحید، رسالت تے مرشد دی ذات اتے چوکھا زور دتا اے۔ ایہ (3) موضع آپؒ دی شاعری دی جان تے آپؒ دی زندگی دا نچوڑ نیں۔ آپؒ اللہ تے اللہ دے رسول دے سچے عاشق سن۔ آپؒ کوئی کم شریعت دے خلاف نہیں سن کر دے۔ نماز روزے دے بڑے پابند سن۔ خود چنگے تے نیک کم کر دے تے لوکاں نوں وی نیک تے چنگے کم کرن دی نصیحت کر دے سن۔ آپؒ دافرمان اے۔ ”جیہنے اللہ نوں میا تے حضور اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دارستہ اختیار کر لیا اوہ دُنیا تے وی کامیاب اے تے آخرت دے غماں تھیں وی بری اے“

آپؒ نے اللہ دی ذات نوں پچھان لئی مرشد دی ذات نوں بوہت اہمیت دی۔ آپؒ فرماندے نیں کہ اللہ دی پچھان مرشد دے لڑکیاں بنانہیں ہو سکدی۔ دُنیا وچ مرشد دی ذات ای اوہ ذات اے جیہڑی بندے دامیل اللہ داتاں کر اندری اے۔ مرشد دی ذات پاک نے ای آپؒ دے من وچ اللہ دے نال داد یوابالیا، جیہدے چان پاروں آپؒ دا لوں روشن ہو گیا۔ ایسے لئی آپؒ بڑے خلوص نال دلوں بجا نوں اپنے مرشد نوں ہمیش جیوندے رہن دی دعا دیندے نیں۔

آپ نے ایس فانی دُنیا تے اگلی آون والی دُنیا یعنی آخرت ول وی چوکھا دھیان دیتا۔ آپ نے ایس دُنیا دی ڈاؤھ سخت لفظاں وِچ نندیا کیتی اے۔ آپ فرماندے نیں کہ ایہہ اک اجنبی پلیتی اے جمینوں کنال مل کے پئے دھوئے۔ کدے وی پاک نیں ہو سکدی۔ جیہڑا بندہ ایس دُنیا دے پچھے لگ کے اپنی آخرت دی زندگی توں بھل جلا جاندا اے، آپ اوہنوں چگانیں سمجھدے۔ آپ دافرمان اے کہ دنیادی محبت، انسان دامونہ اپنے اصلی گھر، آخرت ولوں موڑ دیندی اے تے اخیر نہ آپ ہتھ اوندی تے نہ اوہنوں الگے پاسے جو گاچھد دی اے۔

آپ دی ساری زندگی نیک کرداری تے نیک کماں دا پر چار وِچ گزوری۔ آپ 1102ء ہجری وِچ جمادی الثانی دی پہلی تاریخ جمعے دی رات توں (63) تریسٹھ ور ہے دی عمر وِچ اللہ توں پیارے ہو گئے۔ آپ دامزار ضلع جھنگ تحصیل شورکوت وِچ تھانہ گڑھ مہاراجہ توں دو میل دور جنوب مغرب ول واقع اے۔ جھنے آج وی لکھاں لوک حاضری دیندے نیں۔ آپ دا پنجابی کلام نہ صرف پنجاب سگوں پاکستان دے ڈو جے حصیاں وِچ بڑے شوق نال پڑھایا جاندا اے۔

کلام دانمونة:

چڑھ چناں تے کر روشنائی ذکر کریندے تارے ہو
گلیاں دے وِچ پھر نمانے لعلاءں دے ونجارے ہو
شala مسافر کوئی نہ تھیوے ککھ جہاں توں بھارے ہو
تازی مار اُڈا نہ بابو آسیں آپے اُڈن ہارے ہو

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وسینک	و سن والے	وچکار	درمیان	سام	زمانہ، دور	نمانے	بے بس	ونجارے	بیو پاری

مشق

- 1 حضرت سلطان با ہو رحمۃ اللہ علیہ کیہڑے سن وِچ پیدا ہوئے؟
- 2 حضرت سلطان با ہو رحمۃ اللہ علیہ ہواں نے پنجابی توں وکھ ہو رکھی زبان وِچ شاعری کیتی اے؟
- 3 حضرت سلطان با ہو رحمۃ اللہ علیہ دامزار کتھے واقع اے؟
- 4 حضرت سلطان با ہو رحمۃ اللہ علیہ دے سے ہندوستان اُتے کس بادشاہ دی حکومت سی؟
- 5 حضرت سلطان با ہو رحمۃ اللہ علیہ نے فارسی وِچ کنیاں کتاباں لکھیاں؟

سپاہی

توں ایں اپنے دلیں دیں آن
 دلیں اُتوں توں وار دیتی اے
 دلیں دی سیوا تیرا ایمان
 دلیں لئی توں چھڈ دیتا اے
 اپنی ماں، پیو، بھیناں، بھائی
 اپنے سارے سجن، بیلی
 لعلاء ورگے پُتڑ دھیاں
 دلیں دی سیوا تیرا ایمان
 اپنی جان تلی تے دھر کے
 جانوں پیارے دلیں لئی توں
 جدلوں شہید ہوون تے ڈھیوں
 توں ایں دلیں دا راکھا
 دلیں دی سیوا تیرا ایمان
 جدوں حیاتی گھوک سویں تے
 ناگ وانگوں سرحد اپنی تے
 جھنگر، مینہ، گڑے تے پھانڈے
 دلیں نوں اپنا کجھ سمجھ کے
 دلیں دی سیوا تیرا ایمان

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
عورت	نار	قیمتی موتی	لعل	قربان کیتی	واردیٰ
رحم کرن والا	رحمان	دلیری تے ہمت دکھانا	جان تلیٰ تے دھرنا	میٹھی نیندرے سونا	گھوک سونا
پکے پیریں کھلونا	ڈٹنا	برداشت کرنا	جھیلنا	خاندان	مہین
				ساک نے سئین	رشتے دار

مشق

- سپاہی اپنے دیس دی رکھوائی کیہ کچھ کردا ہے؟
  - ”ناگ“، ”دہم آواز لفظ“ ”راؤ“، ایس طراں دے پنج ہور الفاظ لکھو۔
  - سپاہی تے مضمون لکھو۔
  - پیٹھاں دستے ہوئے محاوریاں دے معنے لکھو تے فقریاں ویچ ورتو۔
- جان وارنا، جان تلیٰ تے دھرنا، سردھڑدی بازی لانا، گھوک سونا، فرض چچانا

حضور نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی مدینے وچ آمد

رسول کریم حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کے توں بھرت کر کے مدینے شریف اپڑے تاں اوتحے دے وسینکاں وچ خوشی دی اک اہر دوڑگئی۔ لوکاں نے دفاں وجاو جا کے اوہناں دے ساتھیاں ٹوں آکھیا۔ ہر بندہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں اپنے گھر لے جان دی سعادت حاصل کرنا چاہندی۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کے دادل نہیں توڑنا چاہندے سن۔

اوہناں ایس مسئلے ٹوں اک من کچھویں طریقے نال حل کیتا۔ اوہناں آکھیا۔ ”دیکھو بھراو“! میں اوتحے ٹھراں گا جتھے میری انٹھنی بہہ جاوے گی۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی میزبانی دی سعادت حضرت ایوب انصاری دے حصے وچ آئی کیوں جے انٹھنی اوہناں دے گھر ساہمنے رک گئی سی۔ حضرت ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ ٹوں اپنے چنگے بختاں اُتے انتاں دی خوشی ہوئی۔ رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اوہناں دے گھر (7) مہینے رہے۔

مدینے آکے مسلماناں نے سکھ داساہ لیا۔ اوہناں دیاں پریشانیاں گھٹ گئیاں۔ ہُن اوہ ہر طراں آزاد سن تے اپنے من مرضی دے کم کار کر سکدے سن۔ کوئی تجارت وچ رُجھ گیاتے کوئی لوہاراں ترکھاناں دا کم کرن لگ پیا۔ روزی کماون دے نال نال اوہ اسلام دی تبلیغ دی کردے رہے۔ اللہ دے پیغام ٹوں لوکاں تائیں اپڑانا اوہ سبھ توں وڈا فرض سمجھدے سن۔

جدوں ہر بندہ اپنے اپنے کم کرن لگ پیا اوہناں ٹوں اک اجیبی تھاں دی لوڑ پی جتھے اوہ کھٹھمل پیٹھن۔ صلاح مشورے کر سکن۔ اللہ تعالیٰ دی عبادت کر سکن۔ مسلمان جتھے رہندے سن اوہدے کوں ای بونوچار دی خالی زمین پی سی۔ ایہہ زمین دوپتیم بالاں دی سی۔

رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں ٹوں اپنے کوں سدیا تے زمین خریدن بارے گل بات کیتی۔ اوہ بال بوہت خوش ہوئے۔ اوہناں زمین دا مل لین توں انکار کر دتا تے آکھیا اوہ ایس زمین دی قیمت اللہ کو لوں لے لین گے۔ پر رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تیباں دی ایہہ تھاں پیسے دتے بغیر نہیں سن لینا چاہندے چنانچہ حضرت ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہوراں بالاں ٹوں ایہہ دا مل دے دتا تے اتھے مسیت بناؤں دیاں تیاریاں شروع کر دتیاں گئیاں۔ زمین ٹوں پدھر کیتا گیا۔ ایہدے وچ اگیاں جھاڑیاںے فال تو رکھ وڈھ دتے گئے۔ مسیت بناؤں دے کم وچ رسول اکرمؐ دی دوچے لوکاں دے نال شامل سن، دو جہاں دے آقا حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے ہتھاں نال پتھر چکدے تے صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم دے نال نال کم کر دیاں ایہہ دعا پڑھدے جاندے سن۔

”اے اللہ آخرت دی بھلائی ای اصلی بھلائی اے۔ توں انصار تے مہاجرین دی مدرفرما“

کچیاں کندھاں اُتے کھجور دے شہتیر پا کے چھت پادی گئی۔ پیٹھ کھجور دیاں تھمیاں سن۔ چھت اُتے وی کھجور دیاں شاخات تے پتیاں دی ورتوں کیتی گئی سی۔ ایہہ مدینے دی سبھ توں پہلی مسیت سی۔ ایس طراں وس مسیت دی نیہہ رکھ دیتی گئی۔ جیہڑی آج کل اک اپی شان والی مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اکھواندی اے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
اسلام قبول کرن دی دعوت دینا	اسلام دی تبلیغ	بوہت ساری	انتاں دی	نقارے	دفاں
و سن والے	وسنیرکار	خوش نصیبی	سعادت	اک تھاں توں دو جی تھاں جانا	ہجرت
				اک عرب قبیلہ دانان	ہونجھار

مشق

- 1 مدینے ویچ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سبھ توں پہلاں کس صحابی دے گھر ٹھہرے؟
- 2 مسیت لئی جگہ کس طراں حاصل کیتی گئی؟
- 3 مسیت بناؤں ویلے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کیہ دعا پڑھدے سن؟
- 4 مسیت بناؤں لئی کیہ سامان ورتیا گئی سی؟

حضرت سُنْحَى سرور رحمۃ اللہ علیہ

میلے ٹھیلے تے تھوار کے وی قوم دے سانجے وسیبے وِچ بڑی اہمیت رکھدے نیں۔ ایہناں را ہیں قوم دی رہت بہت دا پتا لگدا اے۔ (5) پنجاب دریاواں دی دھرتی پنجاب داوسیبا ڈھوں ای وادی بھی دے دوالے گھدارہیا اے۔ مشینی دور توں پہلاں دے پنجاب دے وسینکاں ٹوں اپنی روزی کماوں لئی ڈاؤھی سخت مخت کرنی پیندی سی۔ بس انچ ای سمجھو اوہناں ٹوں مٹی نال رل کے مٹی ہونا پینداسی۔ ایس مخت دا تھکیواں لاہن لئی ریڈیو، ٹیلی ویژن تے سینما ورگیاں شیواں نہ ہون پاروں اوہناں ٹوں میلیاں دا ای سہارالینا پینداسی۔

ایہہ میلے دو طراں دے ہوندے سن یعنی موسمی میلے تے عرس۔ عرس بزرگاں دی یاد وِچ عام طور تے اوہناں دیاں ڈھیریاں اُتے منائے جاندے نیں۔ پنجاب دے پنجھے ہوئے بزرگان و چوں اک بڑے منے پر منے بزرگ جناب سید احمد سلطان المعرف لکھدا تا سُنْحَى سرور رحمۃ اللہ علیہ ہو گزرے نیں جیہناں دی یاد وِچ وزیر آباد وِچ ”دھونکل“، دامیلا تے لاہور وِچ ”قدماء دامیلا“ ورگے مشہور میلے منائے جاندے نیں۔

حضرت سُنْحَى سرور رحمۃ اللہ علیہ دے ڈیرے جناب رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے روضے دے مجاواں و چوں سن۔ آپ دے والد جناب زین العابدین ہوری سلطان ناصر الدین محمود دے زمانے وِچ تشریف لیائے ملتانوں (20) ویہہ کلومیٹر چڑھدے ول قصبه شاہ کوٹ وِچ ڈیرالالیا۔ اتھے ای جناب سُنْحَى سرور رحمۃ اللہ علیہ پیدا ہوئے۔

آپ بال پنے توں ای ذہین سن۔ لاہوروں دینی تعلیم حاصل کیتی۔ لاہور وِچ ایہناں دا حجرہ آج وی شاہ عالمی دروازے دے باہر اک مکان دے تھلے موجوداے۔

تعلیم توں فارغ ہو کے آپ نے دین اسلام دی تبلیغ کرن دا کم اپنے ذمہ لیا۔ آپ نے بلوچستان، سندھ، صوبہ سرحد، کشمیر تے پنجاب کے کونے کونے وِچ پنج کے کئیاں منکراں نوں مسلمان کیتا۔ آپ بڑے تھی تے رحمل سن۔ ایسے لئی حضرت سُنْحَى داتا دے نال مشہور ہوئے۔ آپ دامزار ڈیرہ غازی خاں توں لیہندے پاسے کوہ سیلان دے دامن وِچ بنیا ہویا۔ ایہہ تھاں آپ دے نال اُتے سُنْحَى سرور اکھواندی اے۔ ایہدے نال ای درہ سُنْحَى سرور اے جیہڑا کدی قندھارتے ڈیرہ غازی خاں دے وچکار اک تجارتی رستے دا کم دینداسی۔

شہر تے پنڈ پنڈ پھر دے پھر ان دیاں آپ وزیر آباد دے لالگے قصبه دھونکل وِچ چُجھے تے ایتھے ڈیرہ لا لیا۔ ایتھے آپ دیاں کئی کرامات اس ظاہر ہو یاں۔ دھونکل وِچ مسیت، اک چشمہ تے اک تالاب آج وی اوہناں دی یادگار نیں۔ ایتھے آپ نے چلمکھیا تے ایسے چلے دی یادمناؤں لئی ایتھے ہر سال دیسی مہینے دے پہلے ہفتے وِچ ”دھونکل دامیلا“ شروع ہو کے پورے چالی دن لگا رہنا اے۔ ایسے میلے نوں دیکھن لئی آں دوالے دے ہزاراں لوکی آؤندے نیں تے میلے وِچ دور دور تیک پھیلیاں ہو یاں ون سو نیاں دکان اُتے لین دین کر دے نیں۔ کھان پین والیاں شیواں خرید کے کھاندے نیں۔ گھر اس وِچ ورتیاں جان والیاں کئی چیزاں وی گھر لے جاندے نیں۔ انج ایس میلے اُتے ڈیرہ سارا کاروبار ہوندا اے۔

جناب سخنی سرور رحمۃ اللہ علیہ دی یاد وِچ ایہناں ای دناں وِچ لا ہور دے مستی دروازوں باہر سرکار روڑتے وی اک میلا لگدا اے جیہنوں ”قدماء دامیلا“ آکھدے نیں۔ جیہدے وِچ کسے سے تاں بڑی گھما گھما ہوندی ہی اج کل اینی رونق تھیں رہ گئی۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
مشہور	منٹ پر منٹ	قبرال، مزار	ڈھیریاں	رہن سہن	وسیبے

مشق

1۔ تھلے دیتے سوالاں دے جواب لکھو:

(الف) پنجاب وِچ کنیاں قسمات دے میلے لگدے نیں؟

(ب) حضرت سخنی سرور رحمۃ اللہ علیہ کتھے پیدا ہوئے سن؟

(ج) آپ رحمۃ اللہ علیہ دے ڈیرے کون سن؟

(د) آپ رحمۃ اللہ علیہ دا مزار کتھے وے؟

(ر) قدماء دامیلا کتھے لگدا اے؟

2۔ تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو:

وسیبا، وسینک، منٹ پر منٹ، چلمکھنا، گھما گھما

14-اگست

14۔ اگست نوں آزادی دادیہاڑا وی آکھیا جاندا اے تے ”یوم آزادی“ وی سدیا جاندا اے۔ ایس دیہاڑے 1947ء وچ جیہڑے علاقیاں نوں آزادی ملی، اوہناں دا نال پاکستان رکھیا گیا۔ پاکستان دی منگ آج دے پاکستان، بھارت تے بگھہ دیش دے مسلماناں تے رل کے کیتی سی۔ انگریزاں نے راج پاٹ مسلماناں کولوں کھویا سی۔ مسلمان صدیاں تائیں ایس ان ونڈے ملک دا حاکم رہے سن۔ جس ویلے اتنے دے لوکاں آزادی دی منگ کیتی۔ اوس ویلے ہندوستان وچ دو ووڈیاں جماعتیں ان۔ اک مسلم لیگ تے دو جی کانگرس، مسلم لیگ مسلماناں دی نمائندہ جماعت سی تے کانگرس ہندوآں دی۔ اوہناں دنال وچ جتھے ہندو رہندرے سن، اوتحے مسلماناں دے حق مارے جاندے سن۔ علامہ اقبال رحمۃ اللہ علیہ تے دو جے مسلمان آگوال ایہدا یہہ اپا سوچیا کہ جیہناں صوبیاں اندر مسلمان بوہتے نیں اوتحے مسلماناں دا ملک بنادتا جاوے تے جتھے ہندو بوہتے نیں اوتحے اوہناں نوں آزادی دے دیتی جاوے۔ ایہنوں دو قومی نظریہ آکھیا جاندا اے۔ ایسے نظریے دے تخت 14-اگست 1947ء نوں پاکستان بن گیا۔ ایسے کارن 14۔ اگست نوں آزادی دادیہاڑا آکھیا جاندا اے۔

ایس دیہاڑا شروع فجر دی نماز نال ہوندا اے، جدوں مسیتاں وچ نماز مگروں دعا وال منگیاں جاندیاں نیں اللہ کوں عرض کیتی جاندی اے پئی ملک نوں تگڑا تے خوشحال کر۔ جیہناں ایس آزادی لئی اپنیاں جاناں تے مال متعاق قربان کیتا، اوہناں دیاں روحاں نوں ثواب پہنچایا جاندا اے۔ ایس دیہاڑے سارے ملک اندر چھٹی ہوندی اے۔ سرکاری عمارتاں اُتے پاکستانی چھنڈا ہرا یا جاندا اے۔ چھنڈ نے نوں سکاؤٹ، سکولال دے بچے، رضا کار، پولیس تے فوج والے سلامی دیندے نیں۔

ایس دیہاڑے اخباراں دے خاص ایڈیشن چھپ دے نیں جنہاں اندر دیا جاندا اے پئی مسلماناں کویں آزادی حاصل کیتی۔ کویں ایس ویلے تائیں ایہدی پالنا کیتی۔ ملک نوں کھنوں لے کے ٹرے، ہن کھنوں تک آپڑے تے آگے وھن دے کیہ منصوبے نیں۔ ریڈ یو والیاں وی ایس دیہاڑے خاص پروگرام بنائے ہوندے نیں۔ بالاں لئی خاص پروگرام ہوندے نیں۔ ٹیلی ویژن اُتے وی گلاں بتاتاں تے ڈرامیاں راہیں آزادی دی کھدائی جاندی اے۔ حالے اوہ لوک زندہ نیں جیہناں غلامی توں آزادی تک دے پنیڈے مارے ہوئے نیں۔ ایس واسطے اوہناں نال انٹرو یو کیتے جاندے نیں۔

شہراں تے پنڈاں تھانواں دے سکولال دے خاص اکٹھ ہوندے نیں۔ اوہناں وچ 14 اگست بارے تقریباً دے مقابلہ وی ہوندے نیں۔ خاص مہمان یا استاد اوہناں نوں ایس دیہاڑے دی ووڈیاں تے عظمت بارے گلاں بتاتاں دسدا نیں۔

تے اوہناں توں آس رکھدے نیں پئی اوہ وڈے ہو کے اپنے طعن دی آزادی تے آزاد ملک داناں ودھان گے۔ ایس دیہاڑے کھیڈاں دے وی مقابلے ہوندے نیں۔ پنڈاں تھانواں تے شہراں اندر 14 اگست بارے بنائیاں گئیاں فلمیں دی وکھائیاں جاندیاں نیں۔ پاکستان بناؤں والے قائدِ عظم محمد علی جناح رحمۃ اللہ علیہ دیاں متاں وی وسیاں جاندیاں نیں۔

بالاں توں وکھیاں جماعتیں، ادبی سماجی انجمناں خاص اکٹھ کر دیاں نیں، جیہناں اندر تقریریاں ہوندیاں نیں۔ آزادی بارے گل بات کیتی جاندی اے تے ایہہ وی دسیا جاندی اے پئی اسیں کئی کوتراقی کیتی اے تے جے تھوڑی ترقی کیتی اے تے اگے کس سمجھاتے پچھے چالے نال بوہتی کر سکنے ہاں۔

کئی لوکی تے ایس دیہاڑوں دیگاں وی پکاندے نیں۔ ختمِ دلاوندے نیں۔ ربِ داشکرا دا کرن لئی ایہہ دیگاں غریب لوکاں ویچ ونڈیاں جاندیاں نیں۔ سکولاں اندر پھل تے مٹھائی ونڈی جاندی اے، 14 اگست دی راتُوں پورے ملک اندر سرکاری تے غیر سرکاری عمارتاں اُتے چراغاں وی کیتی جاندی اے، بازار تے گلیاں سجائیاں جاندیاں نیں تے انج ادھی ادھی رات تائیں آزادی دی خوشی منائی جاندی اے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
حل	اپا	جلے	اکٹھ	دان	دیہاڑ
طور طریقے	سمجھاتے پچھے چالے	مضبوط	مکٹڑا	کہانی	کھتھا

مشق

- 1 مسلماناں کو لوں راج کینے کھویاں؟
- 2 14 اگستُوں پاکستان دے لوک کیہاں عامنگدے نیں؟
- 3 تھلے دتے ہوئے لفظاںُوں اپنے فقریاں ویچ ورتو پاکستان، سندھ، بلوچستان، جنہنڈا، سکاؤٹ، چراغاں

کھوہ پیا و گدا

کھوہ پیا و گدا

ریں ریں کردا چیں چیں کردا

بڑا چنگا لگدا

لمیاں آڈاں دے وچ پانی ٹرداسپ دی ٹور

جنگل دے وچ منگل ہو یانچدے مور چکور

اچا ہو یا شملہ، فصلان دی گپ دا

کھوہ پیا و گدا

ٹندراں وچوں پانی نکلے جویں دُدھ دی دھار

دُدھ پی کے پھل کمیاں ہسدے، ہسدے شوخ بھار

ایہہہہہا ساہر دل ٹوں ٹھگدا

کھوہ پیا و گدا

پانی چم چم چکاں مارے، جویں تاریاں دی لو

با گیں لکن میٹی کھیڈے، پھلاں دی خشبو

کھوہ دے اندر، دیوا کوئی جگدا

کھوہ پیا و گدا

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
کھوہ چلن دیاں اوازاں	ریں ریں، چیں چیں	نکیاں نکیاں کھالیاں	آڈاں	پک داطرہ	شمله

مشق

- 1 پانی دی ٹورنوں سپ دی ٹور کیوں آکھیا گیا اے؟
- 2 فصلان دی گپ دے شملے توں کیہے مراد اے؟
- 3 شاعر نے ٹندراں وچوں نکلدے ہوئے پانی نوں دُدھ دی دھار کیوں آکھیا اے؟
- 4 پھلاں دی خشبو باگاں وچ لکن میٹی کویں کھیڈ دی اے؟

عید الفطر

شام داویلا اے۔ کھیتاں تے میدان اُتے بڑی چہل پہل اے۔ سبھ نکے وڈے لہندے ول آسمان تے نظر اس لائی
صلوٰت بڑے چاء نال کجھ لبھ رہے نیں۔ اصل وِچ آج رمضان شریف دے اُتی (29) روزے پورے ہو گئے نیں تے لوکی
چن ویکھ رہے نیں۔ جب آج چن نظر آ جاوے تے کل عید ہو وے گی۔ جب آج نہ چڑھیا تے پرسوں دی عید کپکی اے۔ جدوجہن چن
نظریں آگیا تے فیر عید دیاں تیاریاں شروع ہو جان گئیاں۔ بال چن ویکھ کے وڈیاں نُوں آ کے سلام کرن گے تے دعاواں لین
گے۔ کدھرے مہندیاں گھولیاں جان گئیاں۔ کدھرے نویاں جوڑیاں نُوں سنوار کے عطر پھلیل لا کے رکھیا جاوے گا۔

عید دی خوشی ساریاں مسلماناں نُوں بوجہت ہوندی اے۔ بالاں نُوں خاص کر کے بڑا چاء چڑھدا اے۔

اسلام وِچ دو وڈے دیہاڑ نیں، اک عید الفطر تے دو جا عید الاضحی، جیہنوں عید قربان وی آکھدے نیں۔ عید الفطر
نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تے عید الاضحی، حضرت ابراہیم علیہ السلام دے مبارک کماں دی یادگار نیں۔ پہلی عید الفطر اک ہجری
وِچ منائی گئی۔ عید دی خوشی بندیاں دی اپنی خوشی نہیں۔ ایہہ اللہ پاک دا حکم اے جب رمضان شریف دے مکن تے عید مناؤ۔
لغات وِچ عید دے معنے واپس آؤنا اے۔ کیوں جب ایہہ دیہاڑ ہر ورہے آؤندی اے، ایں لئی ایہنوں عید آکھدے نیں۔
قرآن شریف وِچ ایہنوں خوشی دے معنیاں وِچ لتا جاندا اے۔

عید الفطر نُوں چھوٹی عید تے سیویاں دی عید دی آکھدے نیں۔ اصل وِچ ایہہ ایں خوشی وِچ منائی جاندی اے کہ
اللہ تعالیٰ نے مسلماناں نُوں روزے رکھن تے ایہناں دا ثواب کھٹن دا موقع دیتا۔ رمضان شریف اوہ پاک تے برکتاں والا مہینہ
اے، جس وِچ قرآن شریف نازل ہو یا۔ اسلام اک ایسا پاک تے صاف سترادیں اے کہ ایہدے وِچ خوشی ہو وے یاغم، ہر
موقع اُتے بندیاں نُوں رب دے فضل تے کرم نُوں چیتے کرایا جاندا اے۔ عید الفطر دی خوشی انج منائی جاندی اے پی پہلاں
سارے لوکی عید گاہ وِچ اکٹھے ہو کے عید دی نماز پڑھدے نیں۔ فیر امام صاحب خطبہ دیندے نیں۔ فیر دعا تنگ کے لوکی اک
دو بے نُوں عید مبارک آکھدے نیں تے گلے ملدے نیں۔ ایہہ کوئی ایوں فضول رسم نہیں۔ اصل گل ایہہ وے کہ اسلام ساریاں
مسلماناں نُوں ہر موقع اُتے مل ورتن دی جاچ سکھاندا اے۔ عید دی نماز کلیاں گھر وِچ نہیں ہوندی سگوں سارے مسلمان
بھر انوال نال اکٹھے ہو کے عید گاہ وِچ پڑھی جاندی اے۔ ایسے طراں فطرانہ ادا کرن دا حکم اے تاں جب اوہ مسلمان بھرا جیہناں دا
ہتھ کچھ تنگ اے، اوہ دی عید دیاں خوشیاں وِچ شامل ہو سکن۔ عید دی نماز پڑھن توں پہلاں فطرانہ ادا کرنا ضروری اے۔ رمضان
دے مہینے وِچ وی فطرانہ دیتا جاسکدا اے۔ پر جب کوئی مجبوری ہو وے تے فطرانہ عید دی نمازا توں مگروں وی دین وِچ کوئی حرج نہیں۔

جس ویلے مسلمان اک دو بے نُوں گلے ملدے نیں تے انچ اک پاسے امیری غربتی دا فرق مٹ جاندا اے تے دُوجا ایس
نال بھائی چارا و دھدا اے۔ عید دے دن نہنا، صاف سترے کپڑے پانے تے نُشبو لا کے عید گاہ جانا حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی مشفت اے۔
عید دی سبھ توں ودھ خوشی بچیاں نُوں ہوندی اے۔ اصل وِچ عید دی روشن وی بچیاں نال ای ہوندی اے۔ پچھے عید

توں کئی کئی دن پہلاں تیار یاں کرن لگ پیندے نیں۔ ایہناں دے ماپے وی چائیں چائیں ایہناں دیاں سدھراں پوریاں کرن لئی کدھرے کپڑے خریدن جا رہے نیں، کدھرے نویاں جتیاں تے کدھرے کھان پین داسماں۔ کیوں جے اجنبے موقعیاں تے بچیاں دی خوشی داخیال رکھنا سنت بنوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اے۔ ایس لئی کہ رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی بچیاں دا بڑا خیال رکھ دے سن۔ اک وار حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عید دی نماز پڑھ کے واپس آرہے سن کہ آپ نے اک بچاؤں ویکھیا جیہڑا دو جے بچیاں نال رل کے خوش نہیں سی منار ہیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اوپرے کوں گئے توہنول پیار کیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہدے کو لوں پچھیا کہ توں میل کپڑے کیوں پائے ہوئے نیں، نالے توں دو جے بچیاں نال عید دیاں خوشیاں وچ شامل کیوں نہیں ہویا۔ بچ رون لگ پیا تے آکھن لگا ”میں یتیم آں میرے کوں نہ چنگ کپڑے نیں تے نکھان پین اُؤں پیسے“، ایس یتیم بچے دیاں گلاں سن کے رحمت دو عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں الکھاں وچ اترھوا آگئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا کہ ”اج توں میں تیرا پیو آں“، حضور اوہنوں اپنے نال گھر لے گئے۔ اوہنوں چنگ کپڑے پوائے تے چنگ کھانا کھویا۔

پاکستان دے بانی حضرت قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ اُتے قوم دے ناں خصوصی پیغام دیندے ہوندے سن۔ ایہہ پیغام اوہ دوں وی تے ہن وی مشعل راہ نیں۔ اک عید تے قوم دے ناں اپنے پیغام وچ قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا:

”انشاء اللہ مسلماناں دے دن بدل جان گے۔ اسیں ساریاں رکاوٹاں دا مقابلہ کرائے گے۔ ایھوں تک کہ اگ دے لانبواں اُؤں وی پار کر کے اگاہ نہ نکل جاواں گے۔ راہ وچ سانوں نا کامیاں نال واه پوے گا، پر کائی شے ساڑے رستے وچ رکاوٹ نہیں بنن گلی۔ کوئی چیز سانوں دبائیں سکے گی“،

تاریخ گواہ اے کہ قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ دی پیش گوئی حرف بہ حرف پوری ہوئی۔ پاکستان بنان وچ کوئی اوکڑوی مسلماناں داراہ نہ ڈک سکی تے اج اسیں اک آزاد اسلامی مملکت وچ پورے مذہبی جوش و خروش تے عقیدت احترام نال عیدمنانے آئ۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
یاداں	چیتے	خوشی	چاء	مغرب ول	لہندے ول
میل جوں	مل ورتن	شعلے	لانبو	خواہشان	سدھراں

مشق

تھلے دتے سوالاں دے جواب دیو:

-1 عید دے معنے کیہ نیں؟

-2 عید گاہ جان توں پہلاں کیہڑیاں گلاں داخیال رکھنا ضروری اے؟

-3 عید کیوں منائی جاندی اے؟

-4 عید دے دن بارے قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ دا کیہ پیغام اے؟

گیت

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

اس ویہڑے میں کھیداں ملاں، اس ویچ روواں گاؤں
اتھے ای بہہ کے سُفے کتاں، دوہراں کھیں بناؤں
جیون کیاری ایہدے ویچ میں رنگ و رنگ کھڑائی

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

کندھاں ٹوں میں آن انکھ دے پوچے مار سنواراں
سدھراں دی اک ویل چڑھاواں، پھل مُراد ہزاراں
ایہناں پھلاں دی خشبو میں سارے جگ ورتائی

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

اس بوہے چوں نیوں کے لگانچن، ساریاں دھپاں چھانواں
ایہہ مینوں لگن نہ دیندا جگ دیاں تیاں واواں
اس بوہے دے اندر بیٹھاں میری کل خدائی

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

اوے کے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
غیرت	انکھ	عزت	آن	بڑائی، عزت	وڈیائی
گرم واواں مراد مشکلائیں	تتیاں واواں	جھک کے	نیوں کے	آسان امیداں	سدھراں

مشق

- 1- ایس گیت توں زبانی یاد کرو۔
- 2- ایس گیت توں کہیجہ تکل دا اے؟ اپنے لفظاں ویچ لکھو۔
- 3- تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
- گودی، کیاری، آن، انکھ، ویل، بُوہا، ٹھشبو

بدر دی جنگ

اسلام دناں اُچا کرن لئی تے اللہ تعالیٰ دا پیغام تھاں تھاں اپنے ان لئی رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جیہڑیاں جنگاں وچ شریک ہوئے اوہناں وچوں اک جنگ بدرجہ اے۔

مسلمان کافراں دے ہتھوں تنگ آکے مکتوں مدینے چلے گئے۔ فیروی کے دے قریش مسلماناں نوں نقصان پہچان لئی اوہناں نال کسے نہ کسے بہانے لڑنے لئی ہر ویلے تیار ہوندے سن۔ مسلماناں دی ترقی اوہناں نوں چنگی نہیں سی لگدی، ایں لئی اوہ مسلماناں نوں ختم کرن لئی دن رات جنگی تیار یاں وچ لگر ہندے سن۔

اوہناں دناں وچ قریش دے قافلے ہر سال گرمیاں وچ ملک شام ول تجارت لئی جاندے سن قریش دا اک تجارتی قافلہ شام توں والپس آرہیا سی۔ ایں قافلے دا سردار ابوسفیان ہی۔ کسے نے ایہہ افواہ پھیلا دی کہ مسلمان ایں قافلے نوں لٹنا چاہندے نہیں۔ ابوسفیان نے جدول ایہہ افواہ سنی تے اوہنے اک سوار توں کے بھیجا جیسے جا کے مکے دیاں لوکاں نوں مسلماناں دے خلاف بھڑکایا قریش آگے ای بہانہ لحمدے سن۔ ایہہ گل سن کے قریش دا اک ہزار دا لشکر بدرجہ میدان وچ آپڑ گیا۔ ایں لشکر وچ سو (100) نالوں و دھ سوار سن تے لڑائی دادو جاساماں وی کافی سی۔ بدرجہ میدان نوں کوئی اک سوانحی (129) کلومیٹر دورے جھے قریش پہلاں اپڑ گئے تے اوہناں جنگی حساب نال چنگیاں تھانواں تے قبضہ کر لیا۔

رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں جدوں پتا گا کہ قریش دی فوج آگئی اے تے اوہناں مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وچ ساریاں مسلماناں نوں اکٹھا کیتا۔ سارے مسلماناں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے حکم اتے اپنیاں جاناں وی قربان کرن داعہ مد کیتا۔

رمضان دی باراں (12) تاریخ نوں رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے تن سوتیراں جاں شاراں نوں نال لے کے مدینہ توں نکل کے بدرجہ میدان ول ودھے۔ مسلماناں نے بدرجہ اپڑ کے پانی دے اک چشمے اتے قبضہ کر لیا۔ اوس رات باشرش وی ہوئی جیہدے نال پانی کافی جمع ہو گیا جیہڑا مسلماناں نے اپنے خضولی جمع کر لیا۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے رات نوں رب تعالیٰ آگے ایہہ دعا کیتی۔ ”اے اللہ توں جیہڑا وعدہ میرے نال کیتا اے، اوہنوں پورا فرماء! آج ایہہ تیرے بندے دُنیا توں مٹ گئے تے قیامت تک تیرا نال لین والا کوئی نہیں رہو گا۔“

ایہہ دعا کرن توں بعد رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فوج نوں تھاؤں تھاں کیں کھلاریا تے اپنے جان ثاراں نوں ایہہ ہدا یاتا دتیا:

-1۔ مسلمان صرف بندی نہ توڑن۔

-2۔ اوں ویلے تک لڑائی نہ کرن جدوں تک آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اجازت نہ دین۔

-3۔ دشمن دور ہووے تے تیر چلا کے ضائع نہ کیتا جاوے۔

4۔ دُشمن زدِ وِچ آوے تے تیر چلان، بچ دُشمن نیڑے آجائے تے پتھراں نال مارن، بچ ہور نیڑے آجائے تے نیڑے نال روکن تے بچ بالکل نیڑے آجائے تے تلوار کولوں کم لین۔

ستاراں (17) رمضان دو (2) ہجری نوں بدر دے میدان وِچ کھلی جنگ ہوئی جیہدے وِچ کے دے کئی مشہور سردار مارے گئے۔ ایہناں وچوں عتبہ، ولید، شیبہ، عبیدہ بن سعید تے امیہ بن خلف سرکلڈھویں سردار سن۔ ابو جہل وی ایسے جنگ وِچ ماریا گیا، جیہنوں مدینے دے دونوں عمر بہادر اس حضرت معاویہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ تے حضرت معاذ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے قتل کیتا۔ باقی کافراں جدوں اپنے وڈے وڈے سردار ڈھیری ہوندے ویکھتے توہ میدان چھڈ کے نہ اٹھ۔ ایسے لڑائی وِچ ستر (70) کافر مارے گئے تے ستر (70) دے قریب قیدی بنائے گئے۔ مسلماناں دے اک درجن دے قریب سپاہی شہید ہوئے۔

سارے قیدی دو دو چار چار مسلماناں وِچ وندو تے گئے۔ مسلمان قیدیاں نوں کھانا کھواندے سن پر آپ کھجوراں کھا کے گزارہ کر دے سن۔ جیہڑیاں قیدیاں کوں کپڑے نہیں سن اوہناں نوں کپڑے دیتے گئے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
جان قربان کرن والے	جان ثار	مر جانا	ڈھیری ہو جانا	ختم ہو گئے	مٹ گئے

مشق

- 1۔ جنگ بدر وِچ مسلماناں دی تعداد کنی سی؟
- 2۔ لڑائی شروع ہون توں پہلاں رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کید عامنگی سی؟
- 3۔ اوہناں دونوں عمر صحابیاں دے نال کھو جیہناں ابو جہل نوں ماریا سی؟
- 4۔ ایس جنگ وِچ کے مسلمان شہید ہوئے تے کنے کافر مارے گئے؟
- 5۔ مسلماناں نے قیدیاں نال کیہ سلوک کیتا؟

نظم

گذری رات تے دیسا سورج
 پپلاں پچھے اڈ دے بدل
 دو حدال دی قید دے اندر
 لگدا اے جویں دو سورج نیں
 گرمیاں ویچ ایہہ ڈمن لگدا
 سوچو جے تے سمجھ نہیں آندا
 آج منیر اسیں شامیں تکیا
 لال گلابی ہویا سورج

رنگلا پچھلاں ورگا رنگلا سورج
 بدلاں پچھے ہمسدا سورج
 چڑھدا ڈھلدا رہندرا سورج
 اک ظاہر اک لکیا سورج
 ٹھنڈ ویچ یار پُرانا سورج
 روز ایہہ آندا جاندا سورج

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
پچھا	لکیا	شام ویلے	شامیں	رنگدار	رنگلا

مشق

- 1 نظم وچ جیھڑے سورج دے رنگ دسے گئے نیں، اوہ اپنی کاپی تے لکھو۔
  - 2 نظم زبانی یاد کرو۔
  - 3 ”دو حدال دی قید دے اندر“ توں شاعر دا کیم مطلب اے؟
  - 4 گرمیاں ویچ سورج ڈمن کیوں لگدا اے؟
  - 5 تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے فقرے بناؤ۔
- رنگلا، پپل، ڈمن، ٹھنڈ، شامیں، لال

سیدوارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ

سیدوارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہو راں دے والد ضلع بھکر دے رہن والے سن۔ آپ دے والد اسلام دی تبلیغ کر دے ہوندے سن۔ کدی کے شہرت کدی کے شہر۔ ایسے فرض لئی اوہ جنڈیال شیر خا ضلع شیخو پورہ وین آئے تے ایتھے ای رہن لگ پئے۔ ایتھے ای اللہ نے اونہاں لوں دو پڑتی تے۔ ووں دا ناں وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ تے چھوٹے داناں قاسم شاہ رکھیا۔ دوہاں بالاں نے ذرا ہوش سنبھالیا تے اونہاں لوں پنڈ دی مسیت وِج قرآن شریف دی تعلیم لئی بھیج دیتا گیا۔

ایس توں فارغ ہو کے سیدوارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ قصور وِج حافظ سید غلام مرتضی دی خدمت وِج حاضر ہوئے۔ قرآن شریف دی تفسیر، فقہ، حدیث تے دین دُنیادے باقی علم حاصل کیتے۔ جدوں ایہ علم حاصل کر چکے تے استاد نے فرمایا کہ ہن باطنی علم دی خاطر کوئی مرشد پھیڑو۔ فیر آپ نے حضرت بابا فرید شکر گنج رحمۃ اللہ علیہ لوں روحانی مرشد من کے اونہاں دے دربار دے گدی نشین دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ ایس توں بعد مرشد دے حکم موجب جگہ جگہ اسلام دی تبلیغ کر دے رہے تے ایسے لئی اوہ ملکہ ہاں پہنچے۔ پنڈوں باہر ای اک مسیت وِج ڈیرالایاتے اوتحے درس وغیرہ دا سلسلہ شروع کر دیتا۔ جیہڑی مسیت ورہیاں توں بے آبادی، اوتحے رونقاں لگ گئیاں۔ لوک دوروں نیڑیوں نماز تے درس واسطے آؤں لگ پئے۔ ایتھے ای بیٹھ کے سیدوارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہو راں اپنے دوستاں دی فرمائش تے ہیر دی کہانی لکھی۔

بھانویں ایس توں پہلاں وی شاعر اں نے ایس کہانی لوں نظم کیتا ہو یا سی، پرجہڑے سچے تے سوہنے طریقے نال ایس قصے لوں وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہو راں شعراں دے روپ وِج ڈھالیاے، اوہدے نال لوک باقی ہیراں لوں بھل بھلا گئے۔ صرف وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی ہیر ای اونہاں دے دلاں وِج وس گئی۔ ایہ ووجہ اے آج وی وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی ہیر لوں پنجابی دی عظیم کتاب منجا جاندا اے۔

سیدوارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ٹلھاں تے آؤندیاں ای ہیر دا نال ذہن وِج آجاندا اے۔ ہیر دی کہانی تے وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دا نال انچ اک مک ہو گئے نیں کہ دوہاں لوں اک دو جے توں وکھ کیتا ای نہیں جاسکدا۔ وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی شاعری نے جہیڑے سے وِج اکھ کھولی، اوہ سماں ڈاڑھا بے امنی، بد لحاظی نے افراتفری دا سی۔ نادر شاہ تے احمد شاہ ابدالی دے حملیاں نے زندگی تے زندگی نال تعلق رکھن والی ہر چیز لوں ہلا کے رکھ دیتا سی۔ اخلاقی قدر اس ڈاںواں ڈول ہو گئیاں سن۔ شریکے برادری رشتہ ناتے، آپس دی سانجھ تے ٹلھی ٹلھی بھائی والی کمدی جا رہی سی۔ اک دو جے دی عزت تے احترام دلاں وچوں مٹ دے جا رہے سن۔ خود غرضی،

حرص تے آپا دھاپی نے ہر پاسے ڈیرے لائے ہوئے سن، اوں ویلے دے ماحول دی تصویر وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہوراں سو ہنے انداز وچ کچھی اے، تے اوس معاشرے دے بُرے کرداراں اُتے بڑی طنزکیتی اے۔

سیدوارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ اک عظیم شاعرتے اونہاں دی شاعری زندگی دی شاعری اے۔ جدتائیں ایس دھرتی اُتے زندگی دا پرچھانوال لبھدار ہوئے گا، وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی شاعری ہوروئی نکھر نکھر کے اپنا آپ منواندی رہوے گی۔

وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دے کلام دی ونگی ویکھو:

پُتر تخت ہزارے دے چوہدری دا راجحا ذات تے جٹ اصلی ہے جی
اوہدا بوپڑا مکھ تے نین نے کوئی چھیل جیہی اوہدی ڈیل ہے جی
متھا راجھے دا چمکدا نور بھریا سچی جیودا نہیں بخیل ہے جی
گل سوہنی پر ہے دے وِچ کردا کھوچی لائی تے نیاؤں وکیل ہے جی

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
ہدایت دین والا، پیر	مرشد	خود غرضی	آپا دھاپی	سوہنا	چھیل	جستہ	ڈیل	شریف	اصل

مشق

1۔ وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ کچھی پیدا ہوئے سن؟

2۔ وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ نے اپنی کتاب وچ کیہڑی کہانی لکھی اے؟

تن نانویں

سلطان ناصرالدین رحمۃ اللہ علیہ

ایہہ دلی دے بادشاہ سلطان ائمہ دا زکا پتھر تے ہندوستان دی ملکہ رضیہ سلطانہ دا زکا بھرا سی۔ بڑا نیک تے فرشتہ سیرت انسان، پکانمازی تے پرہیزگار۔ ایس جنہاں چر ہندوستان تے راج کیتا، ملک دے خزانے و چوں اک پیسہ وی خرچ نہیں کیتا ایہہ بادشاہ ہوندیاں ہوئیاں وی اپنی روزی آپ کماندا سی۔ قرآن مجید لکھ لکھ کے جو کجھ ملد ا، اوہ دے تے گزارہ کردا سی۔

سلطان ناصرالدین رحمۃ اللہ علیہ اک دن در باروں ویہلا ہو کے گھر آیا۔ اوہنے ویکھیا اوہدی ملکہ چلھ آگے بیٹھی پھوکاں پی مار دی اے۔ اگ نہیں بلدی۔ دھوکیں نال اوہدیاں اکھاں و چوں پانی پیا و گدا اے تے براحال اے۔

ملکہ نے سلطان لوں ویکھیا تے کہیا: ”میں ہندوستان دے ایڈے وڈے بادشاہ دی ملکہ ہو کے وخت لوں پھڑی ہوئی آں۔ تسمیں ایہناں وی نہیں کر دے جے میرا ہتھ وندان لئی اک نوکرانی ہی رکھ دیو۔ گھر داسارا کم دھندا میںوں آپ ای کرنا پیندا اے۔ اک گھڑی آرام نہیں ملد ا۔

سلطان نے آکھیا: ”اپنے کم تے آپ اے کری دے نیں۔ وخت آکھیاں تے کم نہیں چلدے۔ فیروی میں بڑی خوشی نال اپنی ملکہ نوں اک نوکرانی رکھ دیندابے میری آمدنی وچ اینی گنجائش ہوندی“

ملکہ نے آزردہ ہو کے آکھیا: ”اینیاں خزانیاں دے مالک ہوندیاں وی جے تسمیں ایہہ آکھدے او تے ایہدا مطلب ایہہ ہو یا میرے لئی نوکرانی رکھنا ای نہیں چاہندے۔“

سلطان نے جواب دیتا: بھلیے لو کے! ایہہ گل نہیں! بادشاہ ہاں، پر خزانیاں دا مالک نیں۔ ایہہ خزانے میرے نہیں، رعیت دے نیں۔ میں تے راکھاں۔ میراتے کم اے کہ دھیان رکھاں، جیہناں دے ایہہ خزانے نہیں، اوہناں دی بھلائی اُتے ای خرچ ہوں“

حضرت شاہ عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ

حضرت شاہ عبدالقادر رحمۃ اللہ علیہ بغداد توں کجھ دور اک پنڈ گیلان دے رہن والے سن۔ او تھے پڑھائی دا انتظام نہیں سی۔ ماں نے پڑھن لئی بغداد بھیج دیتا۔ گھروں ٹرن لگیاں سلوکے وچ چالی اشرفیاں سیوں دیاں تے اک قافلے نال رلا دیتا، جیہڑا بغداد جا رہیا سی۔ ماں

نے ٹور دیاں ہو یاں ایہہ مت دی۔

”پتھر ایہہ چالی اشرفیاں تیرے خرچ واسطے نہیں۔ لوڑو یلے کڈھ کے خرچ لیا کریں تے چنگی طراں دل لا کے پڑھیں۔
نالے اک گل یاد رکھیں، کدی جھوٹ نہ بولیں، سدا پچی گل کریں۔ چوچ وچ بڑی برکت اے“

ایس قافلے نوں بندرا پڑن توں پہلاں راہ وِچ ڈاکواں گھیر لیاتے ہر بندے کوں جو کجھ سی لٹ لیا۔ اک ڈاکونے سید عبدالقادر رحمۃ اللہ علیہ ہو راں نوں پچھیا ”کا کا! تیرے کوں کجھ ہے؟“ آپ نے آکھیا: ”ہاں! چالی اشرفیاں نہیں، اوہ سمجھیاں نکا بال اے ایویں کھندا اے۔ ایہدے کوں کیہ ہو سکدا اے تے اوہ چلا گیا۔ فیر اک ہور نے پچھیا تے آپ نے اوہنوں وی ایہودیاں تے اوہ وی ہس کے چلا گیا۔

جد سارے ڈاکوں ونڈن لئی جمع ہوئے تے ایہناں دے سردار نے پچھیا: ”آج کوئی خاص گل تے نہیں ہوئی؟“ اک ڈاکو نے کہیا، ”قا فلے وِچ اک نیکا جیہا منڈا اسی، میں اوہنوں پچھیا، تیرے کوں کیہ اے؟ اوں آکھیا چالی (40) اشرفیاں نہیں، پر میں سمجھیا ایویں کردا اے تے چھڑ دیتا“ دو جاڑا کو بولیا ”میں وی پچھیا اسی، مینوں وی اوں نے ایہ جواب دیتا اسی“

ڈاکواں دے سردار نے کہیا: ”اوں منڈے نوں لیا وے“ تے اوہ آپ رحمۃ اللہ علیہ نوں سردار کوں لے آئے۔ سردار نے پچھیا:

”کا کا! تیرے کوں کیہ اے؟“

آپ نے آکھیا۔ ”چالی اشرفیاں نہیں،“

اوں پچھیا: ”کتھے نیں؟“

آپ نے فرمایا: ”میرے سلوک وِچ ..... ہیں“

اوہ آپ دی تلاش لئی تے سچ مج چالی (40) اشرفیاں نکل آئیاں۔ اوہ حیران ہو کے آکھیا:

”تینوں پتا اے، اسیں ڈاکواں تے سبھ کجھ لٹ لینے آں، توں ایہہ کیوں دیسا؟“

آپ نے بڑے بھولے بھا آکھیا: ”ماں نے کہیا اسی جھوٹھنہ بولیں، میں ماں دا آکھا نمیا اے“

ڈاکواں دے سردار اُتے ایس گل دا بڑا اثر ہو یا۔ اوہ دیاں اکھاں وِچ اتھرو آگئے۔ اوہنے سارے ڈاکوؤں نوں کہیا:

”سارا مال قافلے والیاں نوں واپس کر دیو۔ میں اج توں ایس نیک بچے دے ساہمنے ایس کم توں توبہ کر رہیاں۔ اج توں اسماں لٹ مار دیا ہے بھیڑا کم نہیں کرنا۔“

سرسید احمد خاں رحمۃ اللہ علیہ

سرسید ساڈے اک وڈے لیڈر سن۔ اوہ کہندے نیں ”میں جدوں دس (10) بارہ (12) ورہیاں داساں کے گلوں غصے ہو کے میں گھردے بڑھے نوکر ٹوں چپیڑ ماری۔ میری ماں ٹوں میری ایسی حرکت داعلم ہو یاتے بڑی ناراض ہوئی۔ اوں نے مینوں گھروں کڈھ ڈتا۔ میں گھروں باہر نکل کے چوک ویچ آیا تے سوچن لگا۔ کیہ کراں؟ کدھ جاواں؟ اینے ویچ مامے دی نوکرانی لشکھی۔ اوہ مینوں مامے دے گھر لے گئی۔ میں مامی ٹوں ساری گل جادھی۔

اگلے دن میری مامی مینوں نال لے کے میری ماں ول آئی۔ میرے قصور ٹوں معاف کر دین لئی آکھیا۔ پر میری ماں نے آکھیا۔ ”میں اجتہب پتھر ٹوں کدے پسند نہیں کر دی، جس ٹوں وڈے چھوٹے دی عزت دالحاظ خیال نہیں۔ میتھوں معافی منگن توں پہلاں اوس ڈڈھے نوکر کو لوں معافی منگھے جیھڑا ایہدے پیو دی عمر دا اے تے اگے لئی اقرار کرے کے ہر وڈے دا ادب کرے گا، ہر چھوٹے دا دل رکھے گا۔

سرسید کہندے نیں: ”میں اوس ڈڈھے کو لوں معافی منگھی تے اقرار کیتا اگے توں اجھی بھیڑی حرکت نہیں کراں گا“، تد میری ماں نے مینوں معاف کیتا۔“

سرسید کہندے نیں: ماں دی ایسی تربیت دا ایہہ نتیجہ ہو یا جے میں نیک تے چنگے خلق والا بن گیا۔ میری دُنیا تے عاقبت سنورگئی۔ میں ترقی کردا کتے دا کتے پہنچ گیا۔ ایہہ میری ماں دی چنگی پالناں دا پھل اے“

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
سلوکا	نکیاں بانہواں والا گرتا	ترپیت	پالنا	عام لوک	رعیت	پریشان	آزردہ	مشکل	وخت		

مشق

- 1 سلطان ناصر الدین رحمۃ اللہ علیہ دی کہانی لکھو؟
- 2 حضرت عبد القادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ بارے مضمون لکھو۔
- 3 سرسید رحمۃ اللہ علیہ نے اپنے بارے جو کچھ آکھیا اوہدے توں تُسیں کیہ سکھیاے؟
- 4 کسے کم ٹوں ظاہر کرن والے لفظوں فعل آکھدے نیں، جس طراں لکھنا، پڑھنا، ایسے طراں دس فعل لکھو۔

سچے یار رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے

جیہڑے مرداں نے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں آکھیں ڈھا۔ اسلام قبولیا۔ تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی صحبت وِچ بیٹھے، اوہ صحابی یاں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سچے یار اکھواندے نیں، ایہناں ساریاں سچیاں یاراں دے ساہمنے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی حیاتی، اٹھن پیٹھن، بولن چالن، کھان پیون تے وسیوں وِچ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا ورتارتے سلوک سبھ کجھ سی۔ ایہو کجھ ویکھ کے ایہناں صحابیاں نے اپنیاں زندگیاں سنواریاں۔ نالے چنگے خلق، مہر محبت، لوکاں نال پریت بیمار اکو اللہ سائیں دی بندگی دے درس حاصل کیتے۔ سچے دیوے بالے تے اپنے آسے پاسے اسلام دے نور دا چان کھلاریا۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں سچیاں یاراں وِچ مکے، مدینے تے عرب دیاں ہورناں علاقوں دے مسلمان وی شامل سن۔ ایہناں وِچ غریب امیر، اپچے تے گورے کالے، ہرگز تنسل دے لوکاں رب دی ایکتا تے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سچائی دادم بھریا۔

اسلام دے آؤں توں پہلاں عرب لوک آپو وِچ نکیاں نکیاں گلاں اُپر نہت لڑ دے مردے رہندے سن۔

حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں گلاں سن کے تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم داعمل ویکھ کے ہوئی ہوئی عرباں دی وسوس کجھ دی کجھ ہو گئی۔ ہوڑمار، دنیا دار تے کسے نوں کدے خاطرنہ لیا وان والے اک دوچے دادکھ وانڈاون والے اللہ لوک بن گئے۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سچیاں یاراں نوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال حدود ودھ پیارسی۔ زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ اک صحابی سن۔ اوناں نوں کے والیاں پھر لیاتے قتل کرن لئی شہروں باہر لے آئے۔ تماشا پیٹھن لئی آسے پاسے بھیرے لوک اکٹھے ہو گئے۔ مکے دا اک سردار ابوسفیان وی او تھے آگیا تے زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ نوں پچھیا：“کیوں نہ تینوں چھڑ دیئے تے تیری تھاں محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں قتل کر دیئے تاں جے توں اپنے بال بچے نال ہسدا و سدا حیاتی گزار سکیں؟” زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ ایہہ گل سن کے آکھن لگے۔ ”مینوں اپنے رب دی قسم! میرا تے ایہہ وی جی نہیں کر دا جے میرے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں کدے کنڈا وی چھے،“ ایہہ گل سن کے لوکی حیران رہ گئے۔ تے ابوسفیان دے مونہوں وی گل نکل ای گئی۔ ”پی جویں محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ساتھی اوس نال محبت کر دے نیں، انچ دنیا وِچ کسے نال وی محبت ہوندی نہیں ڈھنی،“

عروہ بن مسعود اک واری مکے والیاں دے قاصد بن کے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ملن آئے۔ اوہناں کے جا کے

قریش دے سرداراں نوں دسیا پئی میں سفیر بن کے روم، ایران تے جب شہدیاں بادشاہیاں ویچ گیا ہاں، پرا وہ عزت تے آدر کے بادشاہ دی وی ہوندی نہیں ڈھنی، جیہڑی محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے یارا وہناں دی کر دے نیں۔ بعد ویچ عروہ بن مسعود ہوراں اسلام قبول کر لیا۔

حجر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نال دے اک صحابی حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی خدمت ویچ حاضر ہوئے۔ اوہناں دے سردے وال بڑے ودھے ہوئے سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے مونہوں نکلیا۔ ”بری گل اے“ حجر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے سمجھیا بھانویں تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے مینوں ویکھ کے ایہہ گل آکھی اے۔ جاندیاں ای وال کٹوادتے۔ ”اگلے دن مرٹ حاضر ہوئے تے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے آکھیا۔ ”میں کل تھاؤں تے کجھ نہیں سی آکھیا پر تساں اپنے لمے وال کٹوادتے ایہہ چنگا ای کیتیا۔“

حضرت عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہندے نیں۔ اک سفر وچ کجھ بندے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نال سا۔ میں اک ڈپ کھڑبی چادر دی بُکل ماری ہوئی سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مینوں ویکھ کے آکھن لگے: ”عبد اللہ! توں ایہہ بُکل کیہو جیہی ماری ہوئی اے؟“ مینوں جایا جے اوہ ڈب کھڑبی کپڑا آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں چنگا نہیں لگا۔ گھر جاندیاں ای چادر ساڑتی۔ اک دن مرٹ خدمت ویچ حاضر ہوئے تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے پچھیا: ”اوہ چادر کتھے جے؟“ عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے ساری گل آکھ سنائی تے عرض کیتی: میں تھاڑی منشاء سمجھ گیا ساں پئی مرداں نوں رنگ برلنگے کپڑے پچنے نہیں لگدے۔ آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے فرمایا: ”چادر ساڑی کاہنوں؟ گھر ویچ زنانیاں نوں دے دیندے، رنگ برلنگے کپڑے پاؤں ویچ اوہناں نوں تے کوئی حرجنہیں، ایں توں پچھوں صحابیاں نے رنگ برلنگے تے ڈب کھڑبی کپڑے پاؤ نے چھڈ دتے۔ ایہہ ایہناں سچیاں یاراں دی تابع فرمائی دا حال سی۔“

اک واری حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں کجھ ساخھے کم توڑ چاڑھن لئی چندے دی لوڑ پئی۔ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ اپنے گھروں ساریاں چیڑاں وستاں ادھیاں کر کے لے آئے تے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ساہنے آندر کیتیاں۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ گھر دا سامان لے آئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے پچھیا: ”تساں اپنے لئی گھر ویچ کوئی شے باقی رہن دیتی اے یا نہیں، آکھن لگے؟“ میرے ماں پیو تھوں قربان، ساڑے لئی اللہ تے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ای کافی نیں۔ سانوں تسمیں لبھ گئے تے سبھ کجھ لبھ گیا۔

حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے یاراں وچوں وڈی عمر دے لوکاں توں وکھ نکے بال وی دلیری تے چنگیائی ویچ کسے نالوں گھٹ نہیں سن۔ حضرت عسیر رضی اللہ تعالیٰ عنہ اک چھوٹے پچھے سن۔ خیر دی لڑائی ویچ حصہ لین دا ایہناں نوں بڑا شوق سی۔ آکھ ویکھ کے لشکر دے نال جاون دی اجازت لئی۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں نوں اپنے کولوں اک تلوار دیتی۔ تلوار

عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نالوں کجھ وڈی سی فیروی گل ویچ پا کے ٹرپے، تے جنگ ویچ اوہناں دا ہتھ وندایا۔ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے اک وڈے ویری ابو حیل ٹوں قتل کرن والے وی مدینے دے دوانصاری بال ای سن جیہناں حدود ودھ کے ہمت تے دلیری دا ثبوت دیتا تے اپنے رب تے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں خوش کردا۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
خدمت	آدر	زبردستی	ہوڑمار	خواہش	منشاء	زندگی	حیاتی

مشق

1- سوالاں دے جواب دیو:

ا۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم داناں کس طراں لئی داۓ؟

ii۔ کوئی ستائیں صحابیاں دے نال لکھو؟

iii۔ مکہ تے مدینے کیوں مشہور نیں؟

iv۔ خلفائے راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم دے نال ترتیب نال لکھو۔

2- صحابی کیہنوں آکھیا جاندا اے؟

دو غلے

اک بندہ سی نمو جھانا، منڈی وچ کھلوتا
آکھے مینوں لوڑی دا اے اک بندہ اک کھوتا
کسے کہیا، لے یارا تینوں ایسی چیز دوایئے
جو بندے دا بندہ ہووے تے کھوتے دا کھوتا
سارے کماں ٹوں اوہ تیری مرضی نال چلاوے
جتھے آکھیں بیٹھا رہوے تے جتھے کھیں کھلوتا
اوہنے کہیا ایہہ گل نہیں مینوں، اکا وارا کھاندی
اکو جس لوڑی دی مینوں، اٹھ ہووے یاں بونتا
مرجاواں پر دوغلیاں دے ویڑے پیر نہ پاؤاں
بندہ اصلی بندہ لوڑاں تے کھوتا اصلی کھوتا

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
نمتو جھانا	مایوس	اکا	بالکل	اُٹھ	اُونٹھ	بونتا	اوڑھدا بچے	دو غلے	دو پاسے چلن والے	لوڑاں	منگاں

مشق

- 1 ایں نظم توں تھانوں کیہ سبق ملداداے۔ ایہہ ویروا اپنے لفظاں وچ کھوو:
- 2 اُٹھتے بوتے وچ کیہ فرق اے؟
- 3 تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھوتے فقرے بناؤ۔

لوڑ، منڈی، نمو جھانا، اکا جس، دو غلے، لوڑاں

نشے نال زہر

(کم مکالمہ)

جمیلہ : السلام علیکم۔ کیا حال اے ماں؟

ماں : وعلیکم السلام۔ آدھیے، توں کہجوں راہ بھل گئی اج؟

جمیلہ : بس ماں کیا دساں، سارا کچھ تساں نے سامنے ای اے فضری ویلے کے تے وینی آں تاں مڑ کے آنیاں دیگرویلا ہووینا۔ اوں ولیتک اتنی تھک وینی آں جے ووت ہلیاں نہیں وینا۔

ماں : (اُساس بھر کے) سچ آکھنی ایں دھیے! جیہناں دیہاڑیاں نال سلیم اس اوڑتے نشے نیں گوڑے وِچ آنیا تساں نال تاں گھر ای ویران ہو گیا۔

جمیلہ : (رونیاں رو نیاں) ہے تو۔ کم کر کر کے مینڈھیاں ہتھاں نال چم سک گیا وہ پر سلیم آں مینڈھے تے ذرا بھترس آیا ہووے، جبھرے چار پیسے بھعنیں، مینڈھے کولوں کھس کے گھن دینا وہے، ایہ نہیں سوچناں جاتاں نی روٹی کہجوں ٹری۔

ماں : جمیلہ! جے مینڈھی مین تاں اُساں ہسپتال داخل کرادے، کیا پتارب مہربانی کرے تے سلیم نال نشہ چھٹ ونجے۔

جمیلہ! ماں جی! اُسی بی بھوں بھولیاں گلاں کرنے او۔ میں روٹی کھانے توں درماندا آں۔ اوں نی دوائی دارو کہجوں کرساں۔

ماں : منظوراے نال۔ مینڈھے دیورے نال پتھرا وہ دسنا پیا ایہا مئی کہ ڈاکٹر اے۔ اوں نشے چھڑانے آستے ہسپتال بنایا ویا وے تے غریباں نال علاج مفت کرنا وے۔

جمیلہ : (خوش ہو کے) سچ آکھنے او؟

ماں : تے ہو رکیا تینڈھے نال گوڑمارنے نی ماںہ کیا لوڑاے؟

جمیلہ : فیرتیسی بھر اومنظوراں آکھسوادہ سلیم نال علاج کرانے آستے ڈاکٹر صاحب آں آکھے۔

ماں : توں خسخاش نے دا نے جبتنی بی فکرنا کر۔ مینڈھے رب نے کرم نال سلیم چنگا بھلا ہووی۔

سلیم : توں کدھروینی پی ایں؟

جمیلہ : کے تے۔ ہو رکھنے ویناں؟

سلیم : جمیلہ! تدھ بھوں کم کیتا۔ میں تینڈھا گھنگا راں، ماںہ معاف کر دے۔ ہُن میں کما ساں تے توں کھاویں۔

آؤ بالو!

آؤ بالو، آؤ بالو!
 جگ ماهی دا ڈیکھو بھالو
 سونڑھی دُنیا، سونڑھی جالو
 گھر گھر پیار دا ڈیوا بالو!
 اسماں اپنی بآل کھڑے ہیں
 تساں ہُن وہ اپنی جالو!
 آؤ بالو، آؤ بالو!

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
گزارو	جالو	دیوا	ڈیوا	خوبصورت	سونڑھی

مشق

- 1 نظم گوں زبانی یاد کرو۔
  - 2 نظم ویچ شاعر کیا سبق ڈیتا ہے؟
  - 3 تخلویں لفظاں دے فقرے بناؤ۔
- جگ ماهی دا، ڈیوا، گھر گھر

پہاڑاں نی ملکہ

ایہہ جوں جولائی نی کلی سویرنی گل اے۔ ساڑا قافلہ ہنسا کھید ناظر کے ویلیھے کوہ مری دائیں ٹریا ہیا۔ اس افیصلہ کیتا ہیا کہ تھاڑت پ وہن توں پہلوں کوہ مری پہچنا اے۔

اسکولی بس ویچ ساڑے پنجابی نے استاد صاحب تے گھٹوگھٹ پنجاہ (50) نڈے ہوسن۔ ساڑی لاری لمی وات تے لگی وینی ہئی، جس نے دونہاں پاسے پھلا ہی، کا ہوتے زیون نا جنگل بیلا و دھناوینا ہیا۔

ایہناں نکیاں بوٹیاں نے اس بیلے نال پہاڑی سلمہ شروع ہو دینا اے۔ کوہ مری تک پہنچن واسے پہاڑیاں نے گرد اگر و مڑک چکر کھانی اگے و دھنی اے۔ کلی پاسے پہاڑیاں تے دوئے پاسے ساوا کچوچ گھاہ تے وادیاں وان۔ ایہناں وادیاں ویچ کشمیر توں آنے بر ساتی نالے پئے و گئے ڈن۔

کوہ مری آں ”پہاڑاں نی ملکہ“ ان توں آ کھنے ڈن کہ ایہہ دیودار، صنوبر تے چڑھ نے اُپے اُپے درختاں نال ڈھکی ہوئی سوہنی نے سرتھی چوٹی اے۔ سطح سمندر توں گھٹوگھٹ ترے ہزار میٹر چت ایہہ آبادی پاکستان نے دارالحکومت اسلام آباد توں پنجاہ (50) کلومیٹر دور اے۔

پرانے وقتاں توں کوہ مری ہک اجیہا صحت افرما مقام اے، جتھے میدانی علاقیاں نے لوک گرمیاں نیاں چھٹیاں گزارن آؤینے ڈن۔ اخ سیر بی ہو وینی اے تے تیز گرمیاں ناموسم بی لگھ وینا اے۔

میں لاری ویچ بیٹھا ایہا کجھ پیاسوچنا ہیاں تے میرے ہانیاں دوستاں ہاسے ٹھٹھے نال کھپ پائی ہوئی ہئی۔ ڈرائیور ہک موڑ مڑ نیاں لاری ہو لے کر کے تے پیچھے دائیں مڑ کے نڈیاں واں سمجھایا۔ اوہ ٹھیک پیا آکھنا ہیا کہ خطرناک پہاڑی رستیاں تے سفر کریں یاں شور کارا نئیں کرنے۔ تاں بے ڈرائیور بے دھیانا نہ ہو جاوے۔ ہُن نڈے خجل جھے ہو کے بے گئے تے لاری ہک وڈا موڑ مڑ کے ہو ٹلاں تے ڈکاناں تے ساہمنے جا ھکھوئی۔ نڈیاں شور پا دتا۔ مری آگئی۔ چلو کوہ مری۔ باہر کھلوتے لوکی ہسن لگ پئے۔ کلی بندے اگے و دھ کے دسیا۔ پُرتو! ایہہ کوہ مری نئیں، ”چھراپانی“، اے۔

چھراپانی؟ میں ادب نال سوال کیتا۔ چاچا، ایہہ کیہو جیہی جا گھاے؟ انہاں سچ پاسے دائیں ہتھے نال اشارہ کر نیاں جواب دتا۔ اوہ ساہمنے ساملی سینی ٹوریم (Senitorium) اے۔ اتھے دق سل نے مریضان نال علاج کیتا وینا اے۔ اتھے نی سرتھی آب و ہوا چھپھڑیاں نیاں واسے اکسیر اے۔

چھر اپانی وِچ ساڑی لاری آس دھوتا گیانا لے انہی ناپانی پورا کیتا گیا۔ اس اس رل مل کے بکی نکلے جبھے ریستوران وِچ چاء چیتی۔ اس ویلے چڑھنے اُچ اُچ درختاں چوہ کوہ مری نیاں ماڑیاں نظری پیاں آنیاں ہیاں۔

چھر اپانی توں ٹھیک پندرہ (15) مہناں بعد اسی کوہ مری پہنچ گئے۔ ڈرائیور لاری اڈے کوں ھلیار دیتی تے سارے نڈے باہر نکل پئے۔ مری وِچ کافی ٹھڈہ ہئی۔ اس اس اپنے اپنے کوٹ تے سویٹر اس کلڈھ گدھیاں تے مال روڈنی چڑھائی چڑھ گئے۔ مال روڈ، مری نی سبھ توں سوہنی تے سرخی سڑک تے سبھ توں وڈا بزارے۔ مال روڈ نے دوہاں پاسے وڈیاں دکانیاں، عالی شان ہوکی تے ریستوران آن۔ خاص طور تے گرمیاں وِچ مال روڈنی صفائی ستمرائی نامیال رکھیا وینا اے۔

کوہ مری نا سبھ توں مزیدار موسم می جون وِچ شروع ہو کے 14۔ اگست نے وڈے تھاڑے مک وینا اے۔ 14۔ اگست نے تھاڑے میں مری وِچ رنگارنگ پروگرام تے ادبی سنگت نے اکٹھ ہونے ون۔ سمبر، جنوری وِچ اتحے برف پینی اے تے موسم ازحمد ٹھڈا ہو وینا اے۔ جنوری، فروری وِچ اتحے نادر جھرارت منفی اٹھ (8) درج سینٹی گریڈ تک بی ریکارڈ کیتا گیا اے۔

”پنڈی پوانٹ“، جھوں اسلام آباد تے راول پنڈی نے جگ مگ کرینے شہر نظری آنے ون۔ پنڈی پوانٹ کوں ”باغ شہید ایں“ ملک نی آزادی تے جان قربان کر دیوں والے جواناں نی یادگاراے۔ پنڈی پوانٹ توں واپسی تے اس اس گھوڑیاں تے سواری بی کیتی۔ مری روڈ تے سواری کرن والے گھوڑے کرائے تے لبھوینے آن۔

کوہ مری وِچ لکڑتے پتھرنے بنے ہوئے کھڑو نے، کلڈھائی والے کپڑے تے غالیچ بودھ سستے مل ویئے ون۔ مری نی ایہہ دستکاری چھڑپی پاکستان وِچ ای نئیں پوری دُنیا وِچ مشہوراے۔ خاص کر ہمیڈ اس بکریاں تے لو مرٹ نے چڑھے تے ان نال بنائے ہوئے دستانے، ٹوپیاں، جیکٹ تے پیز امری نی خاص دستکاری اے۔

ساڑے ویکھنیاں بدل تلے آگئے ہر پاسے ہمیرا بوں پے گیا۔ ایہہ تک کے اسی جھٹ پٹ کلے جبھے ریستوران وِچ بہہ گئے تے اپنے نال آندہ ہو یا کھانا کلڈھ کے کھادا پیتا۔ اتنی دیر وِچ اسماں ہک واری وَت صاف ہو گیا۔

کوہ مری پھر نیاں ٹرنسپر اسماں والے اپنے جوں پیا لگنا ہیا جیوں اسماں پریاں نے دیس وِچ پھر نے ہوواں۔ برے اسماں شام تکیر اسلام آباد بی پرتا ہیا۔ ایہہ سوچ کے اسماں استاد صاحب توں وعدہ گھدا کہ اک واری وَت کوہ مری آسماں، تے اس توں بعد اسی پرت پئے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
رستہ	واٹ	چھوٹے مُنڈے	نڈے	سویرے سویرے	تڑکے
کیہندے نیں	آکھنون	ڈھڈ اساوا	سawa کچوج	درختاں دے ناں	پھلاہی، کاہوتے زیتون
اُپی، بلند	اچت	صاف ستری	سرخی	درختاں دے ناں	صنوبرتے چیڑھ
سگی سا تھیاں	ہانیاں دوستان	گز رجاندا اے	لکھوینا اے	آؤندے سن	آوینے ون
ٹی۔ بی دی بیماری	دقسل	شرمندہ	خجل	ڈاہڈ اشور	شور کارا
ٹھنڈ	ٹھڈ	کھڑی کر دتی	کھلیار دتی	شفادین والی دوا	اسکیسر
ختم ہو جاندا اے	مک وینا اے	جگہ	جا گھ	رہن والے	وسنیک
جتنیاں	پیزار	بوہت	بوؤں	جاندے پچ آں	وینے ہاں
		ہم عمر ساتھی	ہانی	واپس ہو گئے	پرت پے

مشق

- 1 کوہ مری نوں ”پھاڑاں نی ملکہ“ کیوں آکھیا جاندا اے؟
- 2 کوہ مری دے لا گے کیہڑی جگہ اے جنتے دقسل داعلانج ہوندا اے؟
- 3 کوہ مری دیاں دستکاریاں کیہڑیاں نیں؟
- 4 کوہ مری دے پھاڑی علاقے ویچ کیہڑے کیہڑے درخت ملدے نیں؟
- 5 ”باغ شہیداں“ توں کیہ مراد اے؟

امریکہ وچ لاہور

امریکہ جا کے ایہہ ویکھیا پئی لوک سیرسپاٹ دے بوجت شوقی نیں۔ او تھے ہفتہ وچ (5) پنج دن زورناں کم وچ لگے رہندے نیں تے باقی دو دن پھر ان ٹرن وچ صرف کر دے نیں۔ جوان ہون یا وڈی یعنی عمر دے لوک، جمع والے دن کارتوں ویہلے ہوندیاں ای اپنیاں موڑاں اُتے ملک دے دوجیاں حصیاں ول ٹرپیندے نیں۔ عجائب گھر، چڑیا گھر، قدرتی نظارے، بزرگاں دیاں نشانیاں، پرانے قلعے، پرانے زمانے دے شہرتے قصے، آزادی دی جنگ دے میدان تے اجیہاں ہوتاریجی تھانواں اُتے چھٹی دے دنال وچ چوکھا اکٹھ ہندا اے خربوزے ٹوں ویکھ کے خربوزہ رنگ بدلا داے۔ اسیں وی چھٹی والے دن سوچیا پئی واٹنگن شہر چوں باہر نکل کے امریکہ دے پینڈ و علاقے ول جھات پاؤ نی چاہیدی اے۔ امریکہ بڑا مالا چوڑا ملک اے۔ وڈیاں تے چھوٹیاں سڑکاں دے جال وچھے ہوئے نیں تے جانوں توں جانوں امریکی ٹوں وی اپنے علاقے چوں باہر سفر کرن لئی نقشے دی لوڑ پیندی اے۔ اسیں وی ریاست ورجینا دا نقشہ کھولیا۔ نقشے اُتے اک تھاں داناں ویکھ کے اسیں حیران رہ گئے۔ ایس داناں لاہور سی۔ سانوں امریکہ وچ لاہور ویکھن دا جہاں چاء ہو سکدا سی، اوہدا اندازہ کرنا مشکل نہیں۔ میرے تن (3) پتھر احسن، عاطف تے آصف کار وچ میرے نال بہہ گئے تے اسیں لاہور ول ٹرپے۔ امریکہ دے مشرقی ساحل ول اک وڈی سڑک جنوب توں شمال ٹوں جاندی اے، جیہد انبر پچانوے (95) اے۔ اسیں سڑک اُتے اسی (80) کلومیٹر فی گھنٹے دی رفتار نال جنوب ول کار چلانی تے لگ بھگ دو (2) گھنٹیاں وچ اوس چونک وچ جا پہنچ، جھوں اک چھوٹی سڑک ریاست ورجینا ول جاندی اے۔ ہن اسیں ریاست دے پینڈ و علاقے وچ ساں۔ نقشے دی مدنال اسیں دو سڑکاں ہور بدلياں تے لاہور ول ودھدے رہے۔

”ابو اوه ویکھو!“ احسن نے رولا پایا اودہ سڑک دے اک بورڈول اشارے کر ریہا سی جیہدے تے لکھیا سی۔ ”لاہور“

اسیں سمجھ گئے پئی منزل کول آگئی اے۔ جیہڑے پاسے بورڈ دا رخ سی، اسی اوس پاسے سڑک تے کار پا دی۔ ایس سڑک دے دو ہیں پاسیں مکتی دے کھیت سن۔ پندرال منباں دے بعد سانوں اک پڑوں پپ نظر آیا تے اوہندے نال ای اک پکی کندھ اُتے لاہور داناں۔ ہن اسیں ریاست ورجینا دے موضع لاہور وچ ویہہ بائی (20، 22) گھر نہیں۔ فیروی ایہدا ٹیلیفون اکچھیج تے ڈاک دانبر اے۔ سٹور اندر ڈاک خانہ وی سی تے سٹور دے بڑھے مالک دی گھروالی پوسٹ ماسٹر سی۔ ایس

سٹور دے مالک نال گل کیتے تے پتا چلیا پئی 1860ء تک ایس آبادی دا کوئی نا نہیں سی۔ ایس بندے دے دادے نے انگلستان چوں آؤن والے کسے رسالے ویج ساڑے لاهور دا ذکر پڑھیا تے اوہنے ایس آبادی داناں لاهور کھو دیتا۔ احسن ہوراں نے سٹور توں مر امرالیاتے اسیں باہر آگئے۔ سٹور دے باہر امریکی بال کھیڈ دے سن۔ اوہ سانوں پچھن لگ پئے۔ ”تسیں کھوآئے او،“ احسن نے اوہناں نوں دیا جے اسیں لاهور توں آئے آں، جیہڑا پاکستان دادو جاوڑا شہر اے۔ اک گڑی اگا نہہ ددھ کے بولی ”تھاڑے لاهور دا ڈاک خانہ کڈا اے،“ احسن نے جواب دیتا۔ ”تھاڑے پورے لاهور جڈا،“ ایس گل اُتے چوکھا ہاساپیا تے اسیں وی ہسدے کھیڈ دے لاهوروں واپس واشگٹن دارخ کیتا۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
واشگٹن	امریکہ دا دار الحکومت	شو قین	شوقی	سیر	سیر سپاٹا

مشق

- 1 امریکہ ویچ لاهور کوئی آباد ہو یا؟
  - 2 امریکہ دے لاهور دی کل کنی آبادی اے؟
  - 3 امریکہ دے لاهور ویچ ڈاکخانے ویچ پوسٹ ماسٹر کون سی؟
  - 4 امریکہ ویچ لوک ہفتے ویچ کنے دن کم کر دے نیں؟
  - 5 تھلے دتے ہوئے لفظاں نوں فتحریاں ویچ ورتو:
- لاہور، کم کار، قصیبے، واشگٹن، نقشہ بورڈ، ٹیلیفون، انگلستان

ہک بوٹا

ہک بوٹا مگھلا گھل
 سڑنے بلنے راہیاں کی
 پتھراں نی کپکھی جھولے
 کتنے چیڑے کتنے صافے
 ہاڑے جیٹھے نی دُھپاں ویچ
 دُنیا نی نظراءں توں اوہلے
 اس بوٹے نی چھاویں بہہ کے
 دلاں نی بولی بولے
 آن مسافر، مسافر جان مسافر
 ایہہ پتھراں نی وتحماں وچوں
 ہر راہی آں بٹ بٹ تکے
 کوئی اس نا راز نہ سمجھے
 کوئی نہ دل پھروں
 ایہہ بوٹا پینگھاں نا جھوٹا
 کوئی اس نے پتھر ڈھائے
 کوئی اس نیاں ٹھنڈیاں کپے
 فیر وی ایہہ انہلا سنگی
 ساریاں تے رت ڈولھے

اک ہوتا گھل مکھلا کی راہیاں بلنے سڑنے پتراں نی پکھی جھولے

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
مسافر اں	راہیاں	اکلا	گھل مکھلا	اک	اک
ساتھی	سنگی	وڈھے	پئے	خون	رَت

مشق

- 1 ایں نظم نوں زبانی یاد کرو۔
  - 2 بوٹے دی کہانی جویں شاعر نے بیان کیتی اے، اپنے لفظاں وِچ لکھو۔
  - 3 تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے فقریاں وِچ ورتو۔
- پکھی، صاف، ہٹہٹ، تکے، جھوٹا، پترا، ٹہنیاں، رَت، راہیاں

دب کے واہتے رنج کے کھا

سماڑے دیں دی پچاسی (85) فیصد آبادی پنڈاں ویچ تے پندرائیں (15) فیصد شہراں ویچ وسدی اے۔ پنڈاں دے وسینی کاں دا گزارہ عام طور تے واہی بیجی تے ہوندا اے۔ پنجاب ڈھوں ای واهی بیجی داعلاقاہ اے تے ڈھوں ای ایہدی زمین سونا اگاندی رہی اے۔ سماڑے مضمون دا سرناواں پنجابی دا اک مشہور اکھان اے۔ جیہدے ویچ زمینداروں واهی بیجی ویچ ڈھیراڈم تے محنت کرن دی تعلیم دیتی گئی اے۔

کم کوئی وی ہووے، اُدم بناں تو ڈھیں چڑھدا۔ واہی بیجی تے ہے ای اُدمیاں دا کم۔ کم کوں تے آہلک دامار یا بندہ واہی بیجی دے نیڑے نہیں ڈھک سکدا۔ ایسے کر کے پنجاب دے جوان مشہور نیں۔ ایہہ سخت توں سخت کم کردے نیں تے کھاندے پیندے کسرتی چھپیاں دے ماک ہوندے نیں۔ چڑھی چوکدی نال ای ہالی ہل لے کے اپنیاں پیلیاں ٹوں چلے جاندے تے چڑھی دو پھر تکر ہل واہندے نیں۔ چھاہ ویلاوی پیلیاں دیاں آڈاں کھالیاں دافکر ہوندا اے، تاں جے پانی چھپتی تے چنگے طریقے نال لا یا جاسکے۔ جیہناں علاقیاں ویچ نہراں نیں او تھے زمین دے موجب واریاں متحیاں ہوندیاں نیں۔ زمینداراں ٹوں اوہناں واریاں تے پانی لانا ہوندا اے۔ جھنی دیرتک پانی لگدار ہوے، ایہہ کیہیاں لے کے پیلیاں ولے رہندے نیں۔ جھنے نہراں نیں، او تھے گھوہاں کو لوں کم لیا جاندی اے یا فیر ٹیوب ویل لگ گئے نیں۔ ایہہناں کماں کا جاں ویچ ترکالاں ہو جاندیاں نیں۔

اک واہی وان اینے رجھیو یاں دے ہوندیاں وی حیاتی دے دوجے کماں ویچ پوری پوری دچپی لیندا تے خاندان دے سارے جیاں ٹوں خوش رکھدا اے۔ ایہہ وی سارے اوہدے نال اوہدے کم ویچ ہتھ پواندے نیں۔ تیوں چھاہ ویلاں کے کھیتیاں ویچ جاندی اے۔ ڈھی چیز وست سانجدی اے پُتھر کلولوں آکے گھوہ دی گاہدی تے بہندیاے یاں بھرا نال ہلان تے جاندیاے تے پیو گھوہ تے بیٹھا وان ای وڈا اے۔

سیانے آہندے نیں واہ ہل تیرے گھروچ چاکری جیہدی اپنی چنگی بھلی زمین ہووے اوہنوں ہو نوکریاں کرن دی تے غلام ہن دی کیہ لبوڑا۔ اوہہ ہل واہ ہے تے اندر لئے۔ واہی بیجی ساریاں نوکریاں تے سارے دھندیاں دی سرداراے۔ پنجابی دا اکھان اے ”اُتم کھیتی مدھ پار، ٹکھد چاکری بیکھ ندار“، مطلب ایہہ کہ سبھ توں چنگی واہی بیجی، وچکار لامیل بیل، نوکری بڑی تے منگنا اصولوں ای بڑا۔ واہی بیجی ویچ موجاں ای موجاں ہوندیاں نیں۔ کم تے کرنا پیندیاے پراوس کم دا پھل بڑا مٹھا ملدا اے۔ کاشت کاردا جیون بڑا ای بھاگاں والا ہوندا اے تے جے ایہہ وی کہہ دیتا جاوے پئی کاشت کار رہ توں بعد آن داتا ہوندا اے تے کوئی جھوٹ نہیں ہوئے گا۔ کیوں جے ایہہ محنت کر کے سارے ملک ویچ غذا بند و بست کردا اے۔

سچ اے کہ اُدم سر پھل ہوندا اے۔ کھتی وچ ایہہ گل بڑی بچانویں ایں کیوں ابھے ایہدے اے وچ جہاں کولوں کم لیا جا سکدا اے۔ ہل دی تھاں ٹریکٹر ورتیا جاسکدا اے۔ انچ ایہہ نرا ہل دا کم نہیں دیندا سکوں ہور مشیناں لا کے ایہدے نال کٹائی، گھہائی تے پسائی وی کیتی جاسکدی اے۔ گھوہ دی تھاں ٹیوب ویل لا کے زمین دی تریہہ بجھائی جاسکدی اے۔ فیر مکملہ زراعت دے مشورے نال چنگے بی تے کھاد وغیرہ دے ورتن نال فصلائی دی پیداوار و دھ سکدی اے۔ یعنی جتنی محنت کیتی جائے اوئی ای پیداوار و دھے گی۔ کاشت کارتے زمیندار دی مالی حالت ٹھیک ہووے گی تے ملک خوشحال دسے گا۔ اوہنوں خوراک لئی دوسرے مکاں آگے جھوٹی نہیں اڈنی پئے گی۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
رحمت نال	رحموں	مذھتوں	ازلی	ورزش	کسرت	وسن والے باشندہ	وسنیک
اُپھی (پہلے درجے دی)	اُتم	صرف رہنا	رجمیوں	ڈونگھیاں شامان	ترکالاں	آہر، کوشش	اُدم

مشق

- 1 پنڈاں دے جوان زیادہ طاقت والے کیوں ہوندے نیں؟
- 2 وای بھی لئی ورتیاں جان والیاں چیزاں دے نال لکھو۔
- 3 تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے فقریاں وچ ورتو۔
- 4 وسیک، اُدم، ترکالاں، رُجھ جانا
”پہڈ دی زندگی“، اُتے مضمون لکھو۔

پیلوں

خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ ڈاکٹر شعراء۔

آچھوں ہل یار
پیلوں پکیاں نی وے

مطلب:

اے سنگی! پیلوں پک گئیں تے پکیاں ہو یاں ہن۔ آہ توں تے میں رل کے انہیں کوں چٹ کرا ہیں اکٹھا کروں۔

خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ ہک صوفی شاعر ہن تے امہاں تصوف دے بڑیک مسلمیاں کوں سوکھے انداز نال آپنی شاعری ویچ بیان کیتے۔ حضرت خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ داسِر ایکی دا کلام سابقہ ریاست بہاول پور دے علاقے ”چولستان“ (جیکوں اتحوں دے واسی ”روہی“، آہدن) دی عوامی حیاتی دی دل کھسوں میں مورت پھکلیںدنا۔ پیلوں اتحوں دا ہزار اس سال پر اٹا ہک پھل ڈبیوں آلاون اے۔ ریتڑے علاقے دا یہہ ون اتحوں دے وسینی کاں کیتے بھوں فیدے وندتے کم ڈبیوں آلا اے۔ ایں ون دے پھل کوں دی ”پیلوں“، آہدن، جیہڑھا سرا ایکی لوکیں تے روہیلیاں دامن بھاندا کھا جاۓ۔ خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ نے آپنی ایں کافی ویچ ایہنے دے فائیڈیاں، عام لوکائی ویچ ایندی بھاند تے خاص کرت ریتکیں دی ایندے پھل کوں چمنڑ دے حوالے نال جڑت دا ہک خاص انداز ویچ ذکر کیتے۔ پہلی نظر ویچ ڈیکھوں تاں ایں شعروں ویچ ریتڑے میوے دی (جیکوں جنتی میوہ وی آکھیا ویندے) ہک کیفیت جا پدی اے پر پاک دل لوک جیڑھے اندر دی اکھوں تے ڈیہدن تاں جھٹاں روہی دے ریتڑے ویچ انہاں کوں عرب شریف دے ریتڑے دا اولوں نظر وے اتحاں پیلوں دے میوے ویچ اوہ اسلام دامیوہ ڈیہدن۔

پیلوں دا ون اتحوں دے وسینی کاں کیتے ہپوں فائدے وندتے کم ڈبیوں آلا اے۔ ایہہ اجٹ نسر دا ودا ہوندے تاں بھیڈ، بکریاں تے اتھجھے ذناور ایکوں منہ مار جُلد ان۔ وڈا تھیندے تاں ریتڑے دا جہاز ”اٹھ“، اینہہ پترال دا پانی ملائم دا کم ڈیندے۔ ریتڑے ٹبیاں تے کھڑا ویلے تے موسم دا مقابلہ کریںدا، چھاترال ماری، گھٹانی چھاں ڈبیوں آلا ایہہ ون پانی با جھاہی وڈا تھیندے اوریندے۔ جتھا ایہہ ہنالے ویچ وگ دے پاندھیاں تے رڑھ وہی کرٹ آلیاں کیتے تنبوں دی کار چھاں اڈکھڑدے۔ اتحہ سیالے ویچ پیندے مارن آلے ایندے گھٹپے ویچ رات وہاون تے پالے کنوں بچٹ دا کارا کریںدا اتے جرڑیاں راتیں ویچ ایندے سکیاں جڑاٹھاں دا بل بال کراہیں تا پلش گھنندن۔ پیلوں دا ون انہیں کلبے بندے دی ملک نی ہوندا۔ جیہڑھا چاہندے، پیلوں چٹ تے کھایا ویچ دٹ سگدے۔ غریب لوک پیلوں چٹ تے ہڈیاں بزار اس اتے ونج آن برابر تول تے ڈیندنا اتے روٹی روزی دا حیلہ کریںدا۔

جیہڑھ پیلوں دے والوں کوں میوہ لگدے تاں ایندی سچ و نجھ ڈیکھن آلی ہوندی اے۔ اپریل تے مئی دے مہینیاں وِچ ایں قدرتی تے جنتی میوے دے دائیں کئی ویہاں رنگیں دے چکنے موتیاں دی کارچک تے اکھیں کوں چندھا کر ڈیندیں۔ پکے ہوئے پیلوں دے رنگ ڈیکھن آلے ہوندیں۔ کئی چھٹے، ساوے تے پیلے رنگ دے ہوندیں، کئی بھورے، کئی پھکے، نیلے رنگ دے، کئی اودے جموں رنگ دے، کئی انار دے رتے پھل وی کارگنا ری ہوندیں۔ ایہہ وکھرے وکھرے رنگ ریتھرے دے ایں من بھانوٹے میوے دے سُنہڑپ کوں ودھاؤ ڈیندیں۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ
بہو ٹھنڈیاں راتیں	جرٹیاں راتیں	جانور	زناور
گھاس پھونس دے چھوٹے گھر	گریٹے	مسافر	پاندھی
کھیتی باڑی	رڑھواہی	مرہم	ملام
خشک لکڑیاں	چڑاٹھاں	عورتاں	تریکتیں
خوبصورتی	سنہڑپ	عکس	اولوں
درخت دے سائے دا گھیرا و دھنا	چھاتراں مار	مورت	تصویر
روہی دے رہن والے	روہیلیاں	سڈ مارن کیتے آہن	نی، وے
کٹھا کروں	چنوں	جنت دا پھل	جنتی میوے
دل نوں چنگا لگن والا	من بھاندا	اونٹ	اُٹھ
جال دے ون کوں لگن آلا پھل	پیلوں	ہرے، سبز	ساوے

مشق

- خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ کیہڑی قسم دے شاعر ہن؟
  - پیلوں دے پھل دے کیا کیا فیدے ہن۔
  - پیلوں دا پھل کیہڑے کیہڑے رنگاں و چہ تھیں دے۔
  - تھلے دتے ہوئے لفظاں دے ققرے بناؤ۔
- چولستان، تریکتیں، من بھاندا، بھیڑاں بکریاں، ساوے

پھلاں دا مشاعرہ

کردار :

گلاب دا پھل
چمبیلی دا پھل
سورج کھنی دا پھل
رات دی رانی دا پھل
کنوں دا پھل

گلاب:

میں آں پھل گلاب دانا لگلشن میرا یارے
رزگاں دا شہزادہ، مینوں سجدے کرے بہارے

چمبیلی:

میں آں سولھ ملوک کلی تے میرا ناں چمبیلی
میں پھلاں دی محفل اندر رہندی وانگ سہیلی
میرا ناں اے سورج کھنی مینوں روپ سہاندا
روز سویرے سورج میرا کھڑا و پھسن آندا

سورج کھنی:

رات دی رانی:

میں شہزادی، میں اک ملکہ، میں آں رات دی رانی
جنگل میری مہک توں مہکے، ہووے رات سہانی

کنوں:

میرا ناں پھل کنوں دا سچیاں میریاں گلاں

لہراں نال محبت مینوں، سمجھن میریاں چھلاں

گلاب:

ونڈاں میں خوشبوئیاں مینوں سبھناں نال پیارے

میرے ناں دی مالا جپ دے باغان دے پھرے دارے

چمبیلی:

سارے باغ دے اندر جا پاں ہر دم نویں نویلی

مینوں وکیج کے چانیاں ٹوں آؤندی عجب تریلی

سورج کمھی: چانن دادر وازہ رہناں راتاں نوں کھڑکا وندا
میں جا گاں تے چڑیاں جا گن چانن آوے گا وندا
رات دی رانی: باغ دی رکھوالی کر کے ساری رات لنگھانی
فطرت پھرے داری تے جگراتے ہین نشانی
کنوں: مینوں سینے لاء کے رکھن سوہنیاں جھلائ ڈالاں
آوندے جاندے طوفاناں نوں سینے اُتے ٹھلاں
گلب: میں تے ازوں کھڑنا سکھیا کنڈیاں دے وچکارے
میرے باہجوں سنجاسنجا، لگدا ایہہ گلزار اے
چمپیں: چانن واںگر شکاں مارے میرا بھولا کھڑرا
سارے باغ داؤ کھڑا سمجھاں اپنے من داؤ کھڑا
سورج کمھی: جیوں جیوں سورج گردش کھا کے اگئے قدم و دھا وندا
میں وی اوہدا پلے پھڑ کے گوڑھا پیار بھا وندا
رات دی رانی: میری خشبیو، راتیں بھلے را ہی رستے پاوے
دن دا چانن گھر گھر میری سو بھا کردا جاوے
کنوں: ملاھواں نوں رستے دساں، دکھڑے جسھے جھلائ
گلب: لہراں ہتھیں پیار سینہڑے نت دیہاڑی گھلائ
رات دی رانی: اونچ نچ دا میں نہیں قائل دساناں نال پیاراں
کھڑکھڑھسن پاک وطن دیاں شلا ایہہ گلزاراں
میرا سوہنا پاکستان اے، میرے دل داجانی
کنوں: میں پانی داشہزادہ واں، رکھنا تاج سجا کے
میرے دلیں نوں دین سلامی سپیاں موئی آکے

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
جسم	جُنّہ	پسینہ	تریلی	لہرائیں	چھلاں	باغ	گلشن
تسبیح کرنا، یاد کرنا	مالا جپنا	روکاں	ٹھلاں	نازک، ملوك	سولھ	تعریف	سو بھا
ویران	سنجا	گھرا	گورڑا	ڈکھ	ڈکھڑا	تازہ، سحری	نوئیں نویلی

مشق

- شاعر نے پھلاں دی زبانی کیہ پیغام دیتا اے؟
- گلاب تے کنول دے پھل دی کیہ کیہ خاصیت اے؟
- اپنے دیس پاکستان بارے پھلاں نے کیا آکھیا اے؟
- طالب علم پھلاں دے روپ وِج ڈرامہ پیش کرن۔

سادا پنڈ

شہر دیاں منڈیاں نوں پنڈ دے لوکاں دی حیاتی بارے کچھ معلوم کرن دا بڑا چاءھا۔ ایہناں اپنے پینڈ و جامعیتی نوشیر خال کلوں پنڈ بارے پچھلیا۔ اوہنے اپنے پنڈ دا حال و سدیاں ہوئیاں آکھیا ”جے ساڑا پنڈ پنج (5) پانیاں دی درستی تے وگن آلے دریا راوی دی کدھی تے آباداے۔ ایتھوں دیاں وسنیک قوماں تے خاندان صدیوں توں ایسے پنڈ وِچ و سدے آؤندے ہیں۔ ساڑاے پنڈ دے آلے دوالے ہزاراں ورہیاں پرانی سندھ وادی تہذیب تے وسیبے دیاں نشانیاں کھلریاں ہوئیاں لبھدیاں ہیں۔ ایتھوں دیاں لوکاں دی تاریخون سو نیاں مہماں نال بھری اے۔ باہر لے دھاڑواں دی نت نویں چڑھتل تے لٹ ما رایہناں نوں غیرت مند، جی دارتے آنکھی بناؤتا اے۔ ہر اوکڑتے اوکھت نوں ہس کے ٹھلا گھتن دا حوصلہ تے وطن نال پیار دا جذبہ ایہناں دے روں روں تے رگ رگ وِچ کٹ کے بھریا ہویا اے۔ ایتھوں دے واسی وعدے دے پکے تے ہک دُوبے دے دُکھ درد تے شادی غمی وِچ و دھو دھ کے حصہ لیندے ہیں۔ ہک دوچے نال پرانے میل ملاپ تے وڈکیاں دی سلام علیکی تے بھائی چارے نوں قائم رکھن وِچ کوئی کسر نہیں چھڈ دے۔

پوپھٹدی، چڑی چوہکدی تے گلڈی بانگ نال اکھ کھلے تاں پنڈ وِچ ہر پاسیوں گھرٹ (ہتھ چکی) دی تے کھراس تے آٹا پہیں آلے دانداں دیاں ٹلیاں تے گھنگھروں دی جھکار دے نال نال دُدھ رڑکدی مدھانیاں دی گھکار کنیں پوندی اے۔ دوچے پاسے پنڈوں باہر و گدے گھوہاں دی روں روں ہالیاں واڈھیاں تے لادیاں دے گاؤں، ڈھولیاں، ماہیاں تے دوہڑیاں دے سر دل نوں ہک چھک جیھی گھنڈیاں ہیں ایس طرح ایہناں لوکاں دے دل دیاں سدھراں، پیڑاں تے ارمان گیت بن کے اوہناں دے بُھاں اُتے آ جاندے ہیں۔ گھردے کم کاج توں ویہلیاں ہو کے دیہنہ چڑھے سوانیاں مر بیاں وِچ کمیں رجھے مرداں کارن چھاہ ویلاں کے جاندیاں ہیں۔ ہرسوانی دے سر اُتے گھاٹی کنگ نال بھری ہوئی چاٹی، تازیاں روٹیاں تے اوہناں دے اُتے بھرے مکھن دے پیڑے ہوندے ہیں۔

کچھ ورہے پہلے تائیں ایتھے ہر پاسے کری، ون، جنڈ، گکر، بیرتے اکانہہ (پھرو انہہ) دے گھاٹے جنگل ہوندے سن۔ ہن ایہہ جنگل صاف کر کے زیناں نوں واہی بیجی دے قابل بناؤتا گیا اے، پر حالے وی ایہہ جھاڑیاں نظر آؤندیاں ہیں۔ ساڑاے پنڈ دے بوہتے لوکی واہی بیجی دا کم کر دے ہیں۔ جھتوں تائیں نگاہ جاندی اے ہریاں بھریاں واہیاں نظر پوندیاں ہیں۔ ساڑا پنڈ کنک، کپاہ کماد تے چوں اگاؤں وِچ علاقے بھرتوں اُنگے اے۔ واہی توں اڈ ساڑا وڈی دولت ڈھور ڈنگر ہیں۔ لوکاں کوں جھیں تے گائیں دے وگ، اٹھاں دے چھیڑتے بھیڈاں بکریاں دے ایڑا ہیں۔ گھلیاں جوہاں، ہریاں بھریاں چراگا ہواں تے پیلیاں وِچ ہر پاسے شاماں تائیں ڈھور چر دے تے موجاں مار دے رہندا ہے ہیں۔ پنڈ دے مکان زیادہ تر کچے، صاف سترے تے بڑے شوق نال لپے پوچھے ہوئے ہیں۔ کھلیاں گھیاں وِچ نم دے بوٹیاں دیاں قطاراں ہک عجب سماں لا یا ہو یا

اے۔ شہروں جیہڑا کم سوئی گیس یا مٹی دے تیل توں لیا جاندا اے، اوہ کم ساڈے پنڈوچ گوہیاں توں لیا جاندا اے۔ پنڈ دیاں میاراں دیاں قطاراں تر و گھریں تے دو گھریں سراں تے چاکے پنڈوں باہر و گدے کھوہاں توں پانی بھر کے لے آؤندیاں ہیں۔ کپڑے لیڑے دادھوان و گدے کھال اُتے کریا جاندا اے۔

ایتوں دے لوکاں دی خوراک بڑی سادہ تے خالص ہوندی اے۔ دُدھی، مکھن، ساگ، گوشت، مکنی تے کنگ دی ملکی ایہناں دارو زدا کھاج اے۔ جنگل دے میوے تے سبزیاں پیلوں، ڈبلیھے، بیرتے چھلی گناوی بڑے شوق نال کھاندے ہیں۔ لوکاں دے پہناؤے ویچ بزاری کپڑے دے نال نال گھر دینیا کھدر بوہتا اور تیا جاندا اے۔ مردگنی، چادرگرتاتے پکڑی (صادفہ) ہنڈ بندے ہیں۔ ذرا اچیرے لوک لگنی، چکن، کلاتے کھسا پہندے ہیں۔ سوانیاں ویچ بوہتا چادر اال تے سادہ تمیضاں دارواج اے۔ سرتے دوپٹے، پھلکاری تے سلاری ہوندی اے۔ کچھ سوانیاں گھکھرے تے شلوارٹوں پسند کردیاں ہیں۔

ٹونباں دارواج سوانیاں ویچ اے۔ کنواریاں کڑیاں بندے تے واہیاں ہویاں والیاں کنیں پوندیاں ہیں۔ ایس تو اڈنچھ، لکا، کڑے، لگن، جھانجراں، تختیاں، ہار حمیلاں تے بازو بند پہنڈیاں ہیں۔

جنے، پرنے تے مرنے دیاں ڈھیر ساریاں پرانیاں رسمائیں کیتیاں جاندیاں ہیں، جیہناں وچوں جھنڈ لہائی، ختنے بھانا، منگنی، مائیوں بھانا، گانا، مہندی، گھوڑی، کھار، سہرا، جنخ، ڈولی، چوکاٹھ پھمدھائی تے گھنڈ لہائی بہت مشہور ہیں۔ ایتوں دے پرانے وسینکاں ویچ ولے ٹٹے دے رشتے دارواج حالیں وی اے۔ ایہہ لوک ویاہ بڑیاں دھماں نال کر دے ہیں۔ ویاہ آگے گھر کئی کئی دیہاڑے ڈھول تے جھمر، کلکی گدا، سگی تے باہمنا دے نال نال ویاہ شادی دے دو جے گاؤں گاؤندے رہنندے ہیں۔ ساڈے پنڈ دے پیشہ ور تے دستکار لوکاں ویچ ترکھان، لوہار، موچی، نائی کمہار، للاڑی، وگاری، تھانی، ماچھی مصلی تے مراثی ہیں۔

ایتوں دا وسیبا حیاتی دے کپ پرانے اصول آپو دے ویچ رمل کے زندگی گزارن تے کپ دوجے دی مدتے ورت تے قائم اے۔ وساکھ، جیٹھ، ہاڑ، ساون، بھادوں تے اتسو ویچ اتھے سخت گرمی پوندی اے۔ مکھر، پوہ، ماگھ تے پھنگن دے مہینے ٹھنڈ ہوندی اے۔ مینہ ساون بھادوں دے مہینیاں ویچ پوندے ہیں۔ سیالاں ویچ وی جھٹریاں لگ جاندیاں نہیں۔

ساڈے پنڈوچ گڑیاں تے مٹنڈیاں دے وکھرے وکھرے سکول ہیں۔ زیادہ لوک بالڑیاں توں صرف قرآن مجید دی تعلیم دلواندے ہیں۔ ایس پنڈ دیاں سوانیاں کدی دی سرتوں دو پنڈنیں لا جندیاں، بھانویں اوہ گھروچ ویلہیاں پیٹھیاں ہوون یا کمال کا جاں ویچ رجھیاں ہوں۔ پنڈوچ کسے مردلوں ننگے سر پھرمن دی اجازت نہیں ہوندی، کوئی بندہ پنڈوچوں گھوڑی یا اٹھتے سوار ہو کئے نکھدا۔ ایہہ لوک اپنے جھنگڑے جھیرے پر ہیا ویچ ای نیٹر لیندے ہیں۔ پنڈ دے گھبرو میلیاں تے عرساں ویچ پیر بیادے کوہاں دے پنڈے مارکے بڑے شوق نال شامل ہوندے ہیں۔

صاف تے تازہ ہوا، ہر شے خالص، بے طمع محبتاں، بوہڑاں تے پپلاں دی چھانویں ہسدے کھیڈے دے ترجمناں ویچ چرخے دیاں گھوکراں، راتیں پنڈ دے چوکاں اُتے مال ڈگردیاں بہکاں تے قصے کہانیاں تے بجھارتاں دے نال نال بیت بازی دے مقابلے ساڈے پنڈ دی رہتل دا کپ و ڈا حصہ ہیں۔ سوہنھر تے سرے تے گنڈھ سانوں تاں ساڈا پنڈ جنت دا ٹوٹا لگدا اے۔

آوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
علاوه	جوہ	مشکل	اوکھتے اوکھتے	چڑھائی	چڑھتل
ناشته	چھاہو یلا	عورت، زنانی	سوانی	فصل کٹن و اے مزدور	واڈھے، لادے
باسی (باشندہ) رہن والا	واسی	ڈھیاں نال چلن والی چکی	کھراں	ریوڑ، مال ڈنگر	ایڑ
مکدی گل	سوہنھر سر لے تے گندھ	پاچھی	گوہے	آباؤ اجداد	وڈکے
تن گھرے	ترو گھریں	زیور	لوںب	معاشرہ (وسوں)	رہتل
لکی	کنگ	مصروف ہونا	رُجھنا	پنج پانیاں دی دھرتی، پنجاب دی زمین	پنج
		طرال طراں دیاں	وان سو نیاں	حملہ آور	دھاڑو

مشق

- سبق و چ پنڈ دے لوکاں دیاں جیہڑیاں اخلاقی صفتاں تے قدر ادا دیاں گئیاں ہیں اود سو؟
- پنڈ وچ سویرو یلے جیہڑا سماء ہوندا اے بیان کرو۔
- پنڈ ادا دے لوکاں دے لباس تے خواراک بارے تسمیں کیہ پڑھیاے؟
- ویاہ شادی تے کیہڑیاں رسمائیں کیتاں چاندیاں ہیں؟
- پنڈ دی سیرتے اک صفحے دامضموں لکھو۔

سائنس دیاں برکتاں

دُنیا وچ جو چیز اں موجود تے نظر آؤندیاں نہیں، ایہناں لوں دو حصیاں وچ وندیا جاسکدا اے۔ اک اوہ جنہاں دے بارے صرف جانیاں جاسکدا اے کہ ایہہ کیہے کیہے نہیں تے کیوں؟ دوجیاں اوہ چیز اں جیہناں لوں جان دے نال نال ایہناں توں فائدہ وی اٹھایا جاسکدا اے۔ پہلیاں چیز اں لوں جان داناں علم تے دوجیاں توں عملی فائدہ اٹھان داناں سائنس اے۔ سائنس داعلم اوہدوں ای پیدا ہو گیا ہوناے جدوں حضرت آدم علیہ السلام دُنیا وچ آئے ہوں گے پر جویں جویں انسانی نسل و دھدی تے انسان ترقی کردا گیا تویں تویں سائنس وی و دھدی تے ترقی کر دی رہی۔ اخیر اک ویلا آیا جدوں لوکاں نے پہاڑاں دیاں گھوہاں وچ رہنا چھڈ کے چھوٹے چھوٹے جھوپڑے تے مکان بنائے، تن ڈھکن لئی کپڑا تیار کیتا تے کھان پین لئی سبزیاں تے اناج اگائے۔ لکڑی تے لوہے دے ہتھیار تے دوسراے سامان بنائے۔

ایس طراں سائنس داعلم دنوں دن ترقی کردا تے و دھدا چلدار ہیا۔ آج دا زمانہ بالکل سائنس دا زمانہ اے۔ سائنس دا علم آج کل اینی ترقی کر رہیا اے کہ ایس توں پہلاں تاریخ وچ ایہدی مثال نہیں ملدی۔ سائنس دیاں نت نویاں ایجاداں تے کر شمیاں لوں و کیکھ کے انسانی عقل حیران ہو رہی اے۔ ایک ویلا سی کہ جدوں انسان لئی لا ہو توں کراچی تک سفر کرنا موت نظر آؤندی اسی پر آج اسیں دن وچ دوواری کراچی آ جاسکدے آں۔ کدی اک دو جے شہرت مکاں دی خبر مہینیاں وچ نہیں سی پہنچدی، پرہن ریڈیو، ٹیلی ویژن، ٹبلیغوں تے واٹر لیس دی برکت نال گھر بیٹھے لوک جگہ جگہ تے ملک ملک دیاں خبر اس سن رہے سن۔ اک دو جے دے حالات توں واقف ہو رہے نہیں۔ کتنے کوئی گڑ بڑ ہو جائے یا کوئی ہور واقعہ پیش آوے، ایہدی خبر پلاں وچ ساری دُنیا تے کھنڈ جاندی اے۔ سائیکلاں، موڑاں، ریلاں تے جہازاں نال جھتے ورہیاں تے مہینیاں دے پنڈھ دناں تے پلاں وچ مک رہے نہیں۔ اونتھے ایہناں چیز اں دے کارن تجارت، صنعت تے زراعت لوں وی بڑی ترقی تے فائدہ پہنچ رہیا اے۔

لوک جیہڑے کم کدی ہتھیں کر دے سن آج اوہ مشینیاں کر رہیاں۔ ہلاں دی تھاں ٹرکیٹر، گھوہاں دی تھاں ٹیوب ویل، دستی کھنڈیاں دی جگہ بچلی دیاں کھنڈیاں تے انجمن کم کر رہے نہیں۔ اگے انسان تیر، تلوار، نیزے، برچھیاں تے بندوقاں نال دشمن دا مقابلہ کر دا سی، پرہن ٹینک مشین گناں، توپاں تے دورتیک مارکرن والے راکٹاں نال دشمن لوں زیر کردا اے۔

پہلاں بے گرمی توں بچن لئی ہتھ نال پکھی جھلنی پیندی سی تے ہن بچلی دے کول، اتر کنڈیشن آپے ہوا تے ٹھنڈ پہنچاوندے نہیں۔ ڈاکٹری علاج دے ایسے ایسے طریقے تے آلات ایجاد ہو گئے نہیں۔ جنہاں نال ہر بیماری تے روگ لوں دور کیتا جاسکدا اے۔ جسم دیاں اجیہیاں تکلیفاں تے بیماریاں جیہڑیاں کے طراں نظر نہیں سی آؤندیاں، ایکسرے نال ایہناں دافوٹو گھج لیا جاندا تے دوجیاں مشینیاں دے ذریعے ایہناں دی حقیقت معلوم کر کے ٹھیک علاج کیتا جاندا اے۔

بھلی، بھاپ تے دوجیاں مادی طاقتیاں دی مدنال سائنس نے انجھے کلاں پر زے تے آلات ایجاد کیتے نیں، جیہڑے دن رات نوکراں والوں انسان دی ٹھہل سیوا تے خدمت ویچ لگے رہندے نیں۔ ایہہ آلات بھوچال، مینے، ہمیری، ہر دی گرمی تے ہٹر جیہیاں چیزاں بارے وتوں پہلاں ٹھیک ٹھیک پتا دسداے نیں۔ ذرا ڈکھنی کشتی ول ویکھو کہ آدمی اوہدے ویچ بیٹھ کے کئی کئی مہینے سمندر اس دی تھہہ ویچ چھجی والوں پھردا رہندے اے تے اوہدا کوئی وی نقصان نہیں ہوندا۔ آج سائنس اینی ترقی کر گئی اے کہ انسان چن تیک اپڑ گیا اے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
بوہت مشکل نظر آؤندی تی	موت نظر آؤندی تی	ہتھیار	آلات	کھلننا، اپڑنا	کھنڈنا
خدمت	ٹھہل سیوا	ززلہ	بھوچال	غوطے لان والی کشتی	ڈکنی کشتی

مشق

- 1 انسان مکانال توں پہلاں کتھہ رہندے؟
  - 2 ریڈیو، ٹیلی ویژن تے وارلیس کولوں کیم لیا جاندا اے؟
  - 3 پہلاں انسان دشمن دا مقابلہ کیہڑے ہتھیار نال کردا سی تے ہُن کیہڑے ہتھیار ورتا ویچ آؤندے نیں؟
  - 4 تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے اوہناں توں اپنے فقریاں ویچ ورتو۔
جھونپڑے، کھنڈ جانا، ٹریکٹر، راکٹ، بھاپ کلاں پر زے، ٹھہل سیوا
  - 5 خالی تھانوں توں پُر کرو۔
- ڈاکٹر دے--- ایسے ایسے طریقے تے--- ایجاد ہو گئے نیں جیہناں دے نال ہر---- تے---- توں کیتا---- تے جسم دیاں---- تکلیفات تے---- جیہڑیاں کسے طراں نظر نہیں آؤندیاں---- نال اوہناں دافوٹو ٹھج لیا جاندا اے تے دوجیاں---- دے ذریعے ایہناں دی حقیقت معلوم کر کے ٹھیک---- کیتا جاندا اے۔

ہرن مینار

مغل خاندان دے بادشاہوں عمارتائیں بناؤں دا بڑا شوق سی۔ پاکستان دیاں کئیاں تھانوں اُتے آج وی اوہناں دیاں بنائیاں ہو یاں تاریخی عمارتائیں موجود نہیں۔ پنجاب وِچ ایہناں تاریخی عمارتائیں دا اک لما چوڑا اسلسلہ ملدے اے۔ پنجاب دے دل لا ہور دے گوانڈھی ضلع شیخوپورہ تھوڑے فخر حاصل اے کہ اتنے قلعے شیخوپورہ تے ہرن مینار جیہی تاریخی عمارت موجود اے جس نوں ویکھن لئی لوک دوروں دوروں آندے نیں۔

ہرن مینار جہانگیر بادشاہ دے راج ویلے دی اک یادگیری عمارت اے۔ ایس بادشاہ دا اصل نام نور الدین محمد جہانگیر اے۔ ایہہ شہنشاہ محمد جلال الدین اکبر دا لکھا پرنس، جیہدے لئی اک برا بادشاہ نے خواجہ معین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ دے دربارتے کئی واری حاضری دیتی سی۔ ایسے پاروں اک برا بادشاہ نے اپنے پتر دانا شیخ سلیم چشتی دے نال تے محمد سلطان سلیم رکھیا تے ایسے نسبت نال ایہنوں شیخوی آکھدے سن۔ جہانگیر نے شہزادی دے ویلے لا ہور دے نال اک پنڈا پنے نال اُتے اُساریا جیہدا نام شیخوپورہ رکھیا۔ تے ایس دے آسے پاسے تے نیڑے نیڑے دے علاقے نوں اک شکارگاہ بنایا۔

جہانگیر بادشاہ شکار دا ڈاڑھا شوqین سی۔ اوہدے کوں اک جبوہہ ہرن سی، جیہد انام منسراج سی۔ ہرن نوں شکاریاں نے بڑی چھیتی سدھالیا۔ جہانگیر ایس منسراج نام والے ہرن نال دوجے ہرنماں دی لڑائی ویکھدا سی، نالے جنگل بیلیاں تے ریت دے ٹبیاں توں اوہدی مدنال دوجے ہرنماں داشکار کردا سی۔ ایس ہرن دیاں عادتاں تے کماں نوں ویکھ کے جہانگیر بادشاہ نے ایہہ حکم دیتا کہ کوئی بندہ ایس بیلے وچ ہرنماں داشکار نہ کرے۔ منسراج نوں سارے شاہی ہرنماں دا سردار بنادیتا گیا سی۔

منسراج جہانگیر دا بڑا الاڈلا ہرن سی تے اوہدے مرن تے بادشاہ نے ایہدی قبر ہرن دی شکل وانگوں بنوائی تے اپنے عمارتائیں بنان والے ارادت خال نوں حکم دیتا کہ ایس ہرن دی یاد وچ اک میناروی تعمیر کیتیا جاوے۔ جہانگیر بادشاہ دے ایسے آکھے موجب ایہہ ہرن مینار اُساریا گیا۔ اوہناں ویلیاں وِچ ایس عمارت اُتے اک لکھ پنجاہ ہزار روپے خرچ آئے سن۔ ایہناں ساریاں گلاں دا ذکر جہانگیر نے اپنے ہتھیں لکھی کتاب ”تو زک جہانگیر“ وِچ کیتا اے۔

ہرن مینار شیخوپورہ شہر دے شمال مغرب ول ایس توں چار کلومیٹر دے فاصلے اُتے موجود اے۔ ہرن مینار پانی والے وڈے تلاتوں لہندے ول تقریباً چھہتھر (76) کلومیٹر دور واقع اے مینار نہیں ولوں تقریباً دس (10) میٹر تے اُتے جا کے تقریباً سوت (7) میٹر رہ جاندے اے۔ ایہہ مینارہ اک اپچے چبوترے اُتے بنایا گیا اے۔ جیہڑا تقریباً دو (2) میٹر اچا اے۔ ایس چبوترے

دے چڑھدے پاسیوں میناروں چڑھن دارستہ اے۔ گولائی وچ ایہدیاں پوڑیاں دی گنتی اک سو (100) اے۔ ایہدے وچ چانن واسطے ایک سو چھتھر (176) روشن داں بنائے گئے نیں، تے ایس مینار دی کل بلندی تقریباً اسی (80) میٹر اے۔ بعض تارخ داناں دا خیال اے کہ ایہہ مینار آج دی بلندی نالوں اک منزل ہو راچا سی، پر پنجاب وچ سکھاں دی حکومت ویلے کسے زمیندار نے ایہدی اک منزل ڈھا دیتی سی۔

ایس ہرن مینار دے چڑھدے پاسے اک بڑا ڈالتا اے، جیہدے وچ کار اک بارہ دری بنائی گئی اے۔ ایس تلانوں چار چبوتریاں نے چونہاں پاسیوں گھیریا ہویا اے۔ ہر چبوترہ پیٹھے چبوترے نالوں تقریباً ڈبڑھ میٹر اچا اے۔ ایس تلا دیاں چونہاں نگراں اُتے چار کمرے اسارے گئے نیں، تے ایہناں کم ریاں نوں چونہاں پاسیوں کھلا رکھیا گیا اے۔ ایس تلا وچ ہر پاسے اک ڈھلوانی رستہ جانوراں نوں پانی پلان لئی بنایا گیا اے۔ تلا وچ پانی دا بندوبست نہراں وچوں کیتا گیا اے۔ آج کل ایس تلاوچ پہلی بارہ دری نوں ڈھا کے جہا نگیردے پتھر شاہجهہاں نے اسی (80) ہزار روپے دی لاگت نال اک نویں بارہ دری بنوائی، جیہدے نال ایس شکارگاہ دا حُسن ہو رو دھ گیا۔ جہا نگیرتے شاہجهہاں توں بعد ہو رکئی با دشہاں نے ایس شکارگاہ نوں سلاہیا اے۔

آج کل ایس ہرن مینار نوں اک سیر گاہ بنادتا گیا اے۔ ملکی تے غیر ملکی سیاحاں دی سہولت لئی شیخو پورہ شہر توں ہرن مینار تک پکی سڑک بن گئی اے۔ تے ٹھہرنا واسطے اک بیگلمہ دی بنایا گیا اے۔ ایہہ کم سابق صدر ایوب خال دے ویلے ہویا سی۔ لوگاں دے کھان پین لئی فروٹ تے چاء کیک دی اک دکان وی موجوداے۔ تلاوچ آج کل کشتیاں چل دیاں نیں۔ ایہدے وچ کئی قسم دیاں مچلیاں وی موجود نیں، جنہاں نوں سرکار لوں ٹھیکے تے پھرمن دی اجازت دیتی گئی اے۔ ہن ایس تلا دے نال چنگے بھلے گھاہ دے میدان وی بنے ہوئے نیں، جنہاں وچ بالاں دے کھیڈن دا انتظام کیتا گیا اے۔

ہرن مینار دے انتظام نوں چنگا بناوں لئی ایہہ عمارت آثارِ قدیمہ دے محکمہ کوں اے جیہنے سیر کرن والیاں لئی باقاعدہ نکٹ وی لادیتی اے۔ آج کل ہرن مینار اک چنگی بھلی سیر گاہ اے۔ چھٹی والے دن دور دراڑے شہراں دے طالب علم تے دو جے لوکی ایتھے سیر تفریح لئی آؤندے نیں۔ ہرن مینار ساڑے ملک دی بہترین سیر گاہوں وچوں اک اُپے درجے دی سیر گاہ اے، جیہدا تعلق مغلاب دے دور نال اے۔ ہن لوڑاے کہ ایس نوں ہور چنگا بناوں لئی ایتھے اک چڑیا گھروی بنادتا جاوے تے ایس طراں لوکی ایتھے ہوروی خوش ہو سکن گے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
اک سرکاری ملکہ جیہڑا پرانیاں عمارتاں دی دیکھ بھال کردا اے	آثار قدیمہ دا حکمہ	تعریف کرنا	سلاہنا	پھل	فروٹ
تالاب	تلا	چاروں پاسیوں	چونہاں	شوق رکھن والی	شوپین

مشق

- 1- ہرن میnar کے میٹر اچا اے؟
- 2- ہرن میnar کیہڑے بادشاہ نے بنوایا سی؟
- 3- بادشاہ دے ہرن داناں کیسی؟
- 4- بادشاہ ہرن کولوں کیہ کم لبیدرا سی؟
- 5- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
- عمارت، شکار، ہرن، گولائی، چانن، مُغل، تلا

ماں

جتن جیہدے پیر دی چھاں اے
اس رشته دا ناں ای ماں اے

ایڑا پیارا سوہنا مٹھا
دوجا ساک کوئی نہیں ڈھا

ٹھنڈے تتن موسم سہندی
ترس ایہہ بال تے کھاہندی رہندی

ایہہ اولاد دے مرنے مر دی
دکھ ذرا نہیں اوہدا جر دی

ایہدے نیڑے آپ خدا اے
ایسے دی منظور دعا اے

بالو جیکر نیکی لوڑو
ماں دی گل کدی نہ موڑو

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
برداشت کرنا	جننا	سرگرم	ٹھنڈے تتن	رشته	ساک

مشق

نظمؤں زبانی یاد کرو۔

سادھی زمین

سادھا پیارا ملک پا کستان واہی بھی دا ملک اے۔ ایہدی بوہتی آبادی پنڈاں تھانواں وچ اے تے پنڈاں وچ وسن والے بوہتے لوک واہی بھی دا کم کر دے نیں، جیہناں نوں واہی وان آکھیا جاندا اے۔ اک کامیاب کسان اوہ ای ہو سکدا اے جیہڑا زمین نوں چنگی طراں جاندا ہووے۔ اوہنوں چنگی ماڑی زمین دا پتا ہونا چاہیدا اے۔ زمین دے کئی پرت نیں تے سبھ توں اُتلے پرت اُتے واہی بھی کبھی جاندی اے۔ جس طراں اک ڈاکٹر لئی ضروری اے جے انسان دے جسم دے ہر حصے نوں چنگی طراں جاندا ہووے تاں ای اوہ کسے بیماری دا صحیح اندازہ لاسکدا اے تے علاج وی تاں ای ٹھیک ہو سکدا اے۔ ایسے طراں اک کسان نوں زمین دا چنگی طراں جانوں ہونا چاہیدا اے۔ زمین دے کسے ٹکڑے وچ جے کوئی زمین دی بیماری ہووے گی تے اہنوں دور کرن لئی جیہڑا ڈاکٹر بلا جاوے گا اوہ وی کسان ای ہووے گا۔ جس کے واہی وان نوں زمین دی بیماری دا پتانہ لگتے اوہدے لئی سرکار لوں اک وکھر امحکہ بنایا گیا اے، جیہڑا زمین دی کھون وچ لگا رہندا اے چنگی گل تے ایہدے جے ہر واہی وان زمین دیاں بیماریاں نوں جاندا ہووے تے اوہد اعلان وی آپ ای کرے، پر جے کوئی بیماری اوہدے وسوں باہر ہووے تے فیر اوس محکمے کو لوں مدد لے کے زمین دی بیماری دور کرے۔

سادھے ملک وچ موسم دی ادلا بدلي ہوندی رہندی اے۔ کدی مینہ، کدی ہمیری تے کدی پانی دی وادھ گھاٹ۔ ایس لئی واہی وان نوں فصل بچن لکیاں چنگی زمین لھنی چاہیدی اے۔ سادھے کئی واہی وان ایس پاسے اگاہ دھیان نہیں دیندے۔ جیہڑی زمین چولائی چنگی اے او تھے کپاہ پنج دیندے نیں تے جیہڑی اُتے کنک چنگی ہووے اوہ چولائی رکھ لیندے نیں۔ کدری گل ایہدے کہ واہی وان نوں زمین دا چنگا جانوں ہونا چاہیدا اے۔

سیانیاں زمین دیاں موٹیاں موٹیاں پنج قسم دیاں نیں:

روہی: ایس زمین نوں چیکنی مٹی والی زمین دی آکھیا جاندا اے۔ ایہدے وچ ایسی (80) حصے چیکنی مٹی تے ویہہ (20) حصے ریت ہوندی اے۔

ٹیار: ایس زمین وچ سطھ (60) حصے چیکنی مٹی تے چالی (40) حصے ریت ہوندی اے۔

میرا: ایس زمین وچ پنجاہ (50) حصے چیکنی مٹی تے پنجاہ (50) حصے ریت ہوندی اے۔

تیلی میرا: ایس زمین وچ چیکنی مٹی نالوں ریت بوہتی ہوندی اے۔ مطلب ایہہ پئی ایہدے وچ چالی (40) حصے چیکنی مٹی تے

سٹھ(60) حصہ ریت ہوندی اے۔

رتقی: ایہنوں ریتاوی آکھیا جاندی اے۔ ایس زمین وچ چیکنی مٹی ویہ (20) حصے تے ریت اسی (80) حصے ہوندی اے۔ زمین دیاں ایہہ بچ موٹیاں موٹیاں قسمات نیں۔ ایہناں توں کل کراٹھی یا شورہ زمین ہوندی اے۔ جیہڑی زمین خراب ہون گک پوے اوہدے وچ کلریا شور پیدا ہون گک پیندا اے۔ جیہڑی زمین وچ کلر شروع ہون گک پوے اوہد علاج چھیتی توں چھیتی کرنا چائیدا اے۔ زمین ٹوں بیماریاں توں بچان لئی سیانیاں نے ایہہ علاج دے نیں۔ زمین ٹوں خالی نہیں چھڑنا چاہیدا۔ اوہدے وچ واهی بھی کر دیاں رہنا چاہیدا اے۔ اوہدے وچ کھادتے روٹی پائی جاوے، فصلات وٹاٹا کے بیجیاں جان، گھاہتے جھاڑیاں اگایاں جان، زمین دی وٹ بندی کیتی جاوے، تے جھٹے لوڑ ہووے اوتحے پیلی وچ پانی کھلاریا جائے۔ سیم دی ماری ہوئی زمین وچ ٹیوب دیل لا کے اوہدی سیم ٹوں دور کیتا جاوے، پرز میں دیاں ساریاں بیماریاں دا اصل علاج زمین ٹوں واہنا ای اے۔ سیانے بچ آکھدے نیں: ”دب کے واهتے رنج کے کھا“

مشق

- 1 زمین دیاں قسمات دیو؟
- 2 زمین ٹوں بیماریاں کولوں بچان لئی کیہے علاج کرنا چاہیدا اے؟
- 3 چنگے واهی وان دیاں خوبیاں دیو؟
- 4 تھلے دیتے گئے لفظاں دے معنے دیو تے فقرے بناؤ۔
واہی وان، روہی، میرا، چیکنی مٹی، کلر اٹھی، پیلی، جھاڑیاں

چن دی سیر

جو لائی 1969ء نوں جدوں امریکہ دے خلا باز چن دی سمجھی دھرتی اُتے اُترے تاں لوکاں نوں چن دی اصل حقیقت دا پتا لگا۔ ایس توں پہلاں ایہہ ای سُن دے آئے ساں پئی چن وِچ اک بڑھی مائی بیٹھی چرخہ کرت رہی اے۔ جدوں بالاں نے امریکہ دے خلا بازاں دے چن اُتے اترن دی خبر سنی تے اوہ بڑے ای خوش ہوئے۔ کجھ بال ایہہ گل کہن لگے پئے ہُن اسی وی اپنے چن مامے نوں مل سکاں گے۔

اچ توں کجھ ورہے پہلاں بندے دا چن اُتے پہنچنا اک اوپری گل سمجھی جاندی سی۔ گھٹ پڑھے لکھے لوک نہیں، سگوں اچھے خاصے پڑھے لکھے لوک وی ایہہ گل کہن دے سن کہ چن اُتے بندہ نہیں اپڑسکدا۔

چن نوں سبھ توں پہلاں سائنس دان گلیبو نے دورین نال سولھویں (16) صدی وِچ تکمیا۔ چن اُتے پہنچن داسفنا بندے نے بہت پہلوں ویکھیا سی۔ ایس گل نوں کوئی سو (100) ورہے توں وی ودھو یلا ہو گیا۔

مشہور سائنس دان جوس نے اپنی کتاب وِچ ایہہ گل لکھی سی پئی اوہ وقت آن والاے جدوں بندہ صحیح سلامت چن دی دھرتی اُتے اپڑ جائے گا۔ راکٹ دی ایجاد نے جوس وردے خیال وِچ رنگ بھرنا شروع کر دیتا۔

روس دے اک سائنس دے اُستاد سیوکلوفسکی نے 1935ء وِچ اپنی کتاب ”چن داسفر“ وِچ چن اُتے پہنچن لئی اک خلائی جہاز دی تیاری بارے اپنا نظریہ دیسا۔ ایس توں پچھوں امریکہ، روس، جرمنی تے آسٹریا دے سائنس داناں نے بندے نوں چن اُتے گھلن لئی سوچ و چارشروع کر دی۔

14 اکتوبر 1957ء نوں روس ایس کم وِچ بازی لے گیاتے اوہنے سپوٹنگ نمبر 1 دے نال اپنا پہلا راکٹ خلا وِچ چھڈیا۔ اوہدے وِچ خلا باز یوری گگارین بیٹھا ہویا سی۔ روس دی ویکھا ویکھی امریکہ نے وی اپناراکٹ خلا وِچ چھڈیا تے فیر روس تے امریکہ دے وچکار را کٹاں دی اک دوڑ گئی۔ آخر 16 جولائی 1969ء نوں امریکہ نے اپناراکٹ ”آپلو یاراں (11)“ خلا وِچ چھڈیا۔ ایہدے وِچ خلا باز نیل آر مسٹر انگ، ایڈ ون ایلڈرن تے ماٹکل کولنز بیٹھے ہوئے سن۔ ایہہ راکٹ 21 جولائی 1969ء نوں چن دی دھرتی اُتے جا اتریا۔ خلا باز نیل آر مسٹر انگ اپنی چن گڈی ”شاہین و چوں سبھ توں پہلوں نکلیا تے اپنا پیر چن دی دھرتی اُتے رکھیا۔

چن اُتے اتر دیاں نال ای جیہڑا سینیہا خلا باز آرمسٹرنگ نے زمین اُتے گھلیا اوہ ایہ سی:

”اک حقیر بندے دامعمولی قدم آؤں والے ویلئی بابے آدم دی اولادتا نئیں اک وڈا تے اچا قدم ہووے گا،“

اوہ پچھوں آرمسٹرنگ نے اک پتھر چکیا تاں جے اوہناں نوں کے وجہ نال واپس جانا پوے تے اوہ پتھر دانمونہ اپنے نال لے جان۔ ایہدے توں اڈا وہناں نے چن دی دھرتی اُتے امریکہ دا جھنڈا گلڈیا، پیٹ لائی، ریفارمیٹر لایا تے اک ایریل ولی گلڈیا تاں جے چن دیاں تصویراں لوکی زمین اُتے وی ویکھ سکن۔

ویہاں (20) منٹاں پچھوں آرمسٹرنگ دادو جائیلی ایلڈر ان ولی چن دی دھرتی اُتے اتریا۔ اوہنے تصویراں لھیاں تے اک خاص ڈبے ویچ مٹی تے چٹاناں دے نمونے اکٹھے کیتے۔ اوہناں نے چن دی دھرتی اُتے زلزلے دے آؤں دی خردیں والا آله ولی لایا۔ ایس طراں چن دی دھرتی اُتے تن (3) گھنٹے گزارن توں پچھوں دونویں خلا باز چن گلڈی ویچ بہہ گئے۔ تھوڑی دیر آرام کرن توں پچھوں زمین ول اپنا سفر شروع کر دتا۔ چن دی دھرتی اُتے اوہناں نے اگی (21) گھنٹے پینتی (35) منٹ تے اکتالی (41) سینڈ گزارے تے 25 جولائی 1969ء توں دونویں خلا باز امریکہ دے سمندر ویچ اتر گئے۔ اوہنوں اوہناں نوں بھری جہاز ویچ بھما کے خلائی مرکزوں ویچ لے جایا گیا تے ایس طراں اوہناں نے چن دا سفر مکمل کیتا۔ تاریخ ویچ ایہہ واقعہ رہندی دُنیا تیک یاد رہوے گا۔

چن ولی زمین دی طراں دا ای اک گولاے تے ایہدی گولای 2027,72 کلو میٹر اے۔ ایہہ زمین دے چوتھے حصے دے برابر اے تے ایہدا وزن زمین کولوں ولی گھٹاے۔

شمسمی نظام ویچ چن ای جیہا سیارہ اے جیہڑا زمین توں سبھ نالوں نیڑے اے۔ زمین توں ایہہ تقریباً چار (4) لکھ پنج (5) ہزار اٹھ سو یاراں (811) کلو میٹر دوراے۔ ایہہ ستائی (27) دنال ست (7) گھنٹیاں تے ترتالی (43) منٹاں ویچ لہندے توں چڑھدے ول زمین دے آلے دوالے گھمدا اے۔

چن دے اُتے ادھے مہینے دی رات تے ادھے مہینے دادن ہوندا اے۔ رات توں چن دے اُتے اینی کوٹھنڈ ہوندی اے پئی ہر شے جم جاندی اے۔ ایہہ امطلب تے ایہہ ہو یا پئی چن اُتے کوئی ولی بندا جیوندا نہیں رہ سکدا۔

بندے دا زمین اُتے وزن ڈیڑھ سو (150) پونڈ ہووے تے چن اُتے ایہدا وزن 25 پونڈ ہووے گا۔ اسیں ایہہ سمجھنے آں پئی چن رات نوں سانوں چانٹی دیندا اے پر اصل ویچ تے ایہہ آپ ای بے نورا اے، کیوں جے ایہہ آپ سورج کولوں چانٹی لیندا اے۔

چن دی دھرتی ٹوں وڈے وڈے آتش فشاں پہاڑاں نے لا واسٹ سٹ کے بالکل سنجا بناوِتا ہو یا اے۔ ایہدی دھرتی اُتے خشک چٹاناں، پہاڑاں تے غاراں توں وکھ ہور کجھ وی نہیں۔ ہواتے پانی دا بالکل کوئی نشان ای نہیں لھدا۔ چن اُتے ساریاں ٹوں اُپچے پہاڑ دی اپاٹی تقریباً یا راں ہزار میٹر اے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ
پیغام	سنیہا	ویران	سُنجی

مشق

- 1 چن اُتے سبھ توں پہلاں کیہڑے ملک دے آدمی گئے؟
- 2 چن زمین توں کنال دوراے؟
- 3 چن اُتے اپڑ کے خلا باز نے زمین ول کیہا گھلیا سی؟
- 4 امریکہ دے خلا بازاں چن اُتے کیہڑی کیہڑی چیز چھڈ کے آئے سن؟
- 5 امریکہ دے خلا بازاں چن اُتے کنال چرگزاریا؟
- 6 خالی تھانوں پر کرو:

ویہاں منٹاں آرمستر انگ دا دوجا ایلڈرن وی چن اُتے اُتریا۔
اوہنے لہیاں اک خاص وج تے چٹاناں دے اکٹھے کیتے۔ اوہناں دی دھرتی اُتے دے آوندا وی لا یا۔

پکھی واسن

ویکھو پکھی واسن آئی
 ویکھو پکھی واسن آئی
 پاٹا جھگا، لمکن لیراں
 بھکھی بھانی تے ترہائی
 فقیراں پھر دی ویکھو حال
 ویکھو پکھی واسن آئی

ویچدی پھر دی آلے بھولے
 رنگلے پڑھے تیر بٹھائی
 لے لو بھیناں گھو گھوڑے
 ویکھو پکھی واسن آئی

مُنی لیا کاغذ دا ڈولا
 اک بھنپھیری وندے آئی
 پپو پاندا رہ گیا رولا
 ویکھو پکھی واسن آئی

ڈگ ڈگ ڈنھرو پئی کھڑکاوے
 پچھے ڈنڈ ایانیاں پائی
 لاوے اچیاں اچیاں ہیکاں
 ویکھو پکھی واسن آئی

مار پھسکڑ بہہ گئی آکے
 ویپلی آن بھسوڑی پائی
 مس مس ہے بال روا کے
 ویکھو پکھی واسن آئی

دادی اماں گرتا دتا
 روس روس بیٹھے مساں منائی
 روٹی دٹی بھڑھتا دتا
 ویکھو پکھی واسن آئی

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ
رنگدار	رنگ	کرتا	جھٹکا
مُحکمی	مُحکمی بھانی	آواز اں	ہیکاں
چوکڑی	پسکٹر	خانہ بدؤش و نجاران	پکھی واسن
بالاں، پھیاں	ایانیاں	شور	ڈنڈ

مشق

- 1۔ پکھی واسن کہنوں آکھدے نیں؟

- 2۔ پکھی واسن کی کیہ و پتھری اے؟

- 3۔ خالی جگہ پُر کرو:

و پتھری ---- آ لے بھولے۔

مُنی لیا---- دا ڈولا۔

پچھے ڈنڈ---- پائی۔

دادی اماں---- دتّا۔

رُس رُس بیٹھے---- منائی۔

روہی

ساؤے ماماں سائیں بہاول پور رہنے والے ہیں۔ بہاول پور جنوبی پنجاب دا جھکیڑی ڈویژن اے۔ گرمیاں دیاں چھٹیاں تھیاں تاں ماماں سائیں لاہور آئے تے اسماں ساریاں گھروالیاں کوں نال جلٹن دا آکھیوں نے جو امب وی کھا گھنسو تے ٹر پھروی گھنسو۔ اسماں لہوروں رات والی گاؤڑی تے روانہ تھیوں سے۔ سو یلے سبھو یلے میڈی جاگ تھی تاں گاؤڑی دریاۓ سلخ دا جنگلے نماں پل طپدی پئی ہئی۔ دریادی بن دے نال نال ساویاں پچھ فصلائی تے پرے کنوں لشکارے مریندے ریت دے ٹبے خوبصورت منظر پیش پئے کریندے ہیں۔ ریت دے ٹبے میں اج تائیں نہ ڈٹھے ہیں۔ مامے سائیں توں پچھم۔

”ماماں سائیں! اوسا ہمنے چھوٹیاں چھوٹیاں پہاڑیاں کیہاں ہن؟“

ماماں سائیں میڈی گالھسن تے چھل پئے تے آکھیوں:

”پہتر اوہ پہاڑیاں نہیں ریت دے ٹبے ہیں۔ اتھوں کجھ پندھتے پاکستان دا سبھ توں ڈار گیستانی علاقہ چولستان ہے جیکوں اتھوں دے لوک ”روہی“، اکھیندے ہیں۔“ روہی دانال میں پہلیواری سڑ دا پیاہاں۔ میں ڈی سک نال پچھیا:

”ماماں سائیں! روہی کیوں دی ہوندی اے۔“

ماماے سائیں اسماں ساریاں بھینیں بھرا نواں کوں کٹھا کر بلہایا تے آکھن لگے:

”بالو! آپاں ہنے جیہڑا دریا دا پل ٹپے ہیں اتھوں بہاول پور دی حد شروع تھی ویندی اے۔ انویں تاں بہاول پور کہ زرخیز علاقہ ہے تے ایہہ کلک، کپاہ، گنا، جوار، با جھری، اعلیٰ قسم دے امب تے خوش ذائقہ پنڈ واسطے بہوں مشہور ہے پرائیندا مشرقی حصہ ہندوستان دے بنے تک ریتلا تے غیر آباد ہے۔ ایہہ تقریباً ترائے سو میل لمبی پٹی ہے جیندے وِچ جاہ جاہ تے کلی ریت دے ٹبے، لائی، لائٹے، جالیں، کرینہاں نال سنگریاں بھٹوں تے شیشے وانگوں لشکارے مریندے ڈھر، ہن۔ بہوں پہلے روہی وِچ ”کھڑا“ یا ”ہاکڑا“ نال دا کپ دریا وہندہ ہئی اوندی گذرگاہ دے آسوں پاسوں ڈیاں آبادیاں ہن۔ انہاں آبادیاں دی گواہی ڈیندے اپے اپے ”ٹھیٹر“، ”آج وی روہی وِچ موجود ہن:

”ماماں سائیں! ٹھیٹر کیا ہوندن؟“ میں حیرانگی نال پچھیا:

”پرانے وقتاں دے لوک دریاواں دے کوں کوں رہنے والے ہیں تے چھل دے ڈرکنوں اپے ٹبیاں اُتے وستیاں آباد کریندے ہیں۔ دریا شک گلیاتے رو ہیلے ڈو جھے علاقیاں کوں لڑ گئے تاں گھروچ ورتن دیاں چیزاں جو گھرے ڈورے، ٹبیاں

مٹورے تے ماتراں دے ٹوٹے پھکیریاں تے بھڑتھنے گھر اس دیاں پُرانیاں سلھاں دے روڑے نشان دے طور تے باقی رہ گئے۔ ویاں پھکیریاں والی اول جاہ کون ٹھیڑا کھیندنا،“

”ماماں سائیں کیا ہسن روہی وِچ لوک کائیں وسدے؟“ میں مامے کنوں پُچھیا۔

”کیوں نہیں وسدے۔ پانی دی کمی دے باوجود دی روہی وِچ ہزار اس لوک آباد ہن۔ کجھ کوں تاں با قاعدہ وستیاں دی شکل وِچ رہندن جیویں جوڑا اور، بجنوت، نہاں، رکن پور، نواں کوت تے دین گڑھ وغیرہ تے کجھ لوک پکھی واساں و انگوں ٹرپھر تے وقت گزر بیندنا،“

”ہیں ماماں، اول غیر آبادر روہی وِچ لوکاں دے روزگار دا ذریعہ کیا ہا؟“ چھوٹے بملی پُچھیں۔

”پتھر! اولوک مال دار ہن۔ مال مویشی پالن اکھوں دا سبھ توں وڈا ذریعہ ہے۔ لوک اٹھ، گائیں، بھیڈ بکریاں پلییدن تے انہاں دا کھیر، گھیو تے لیلا و چھاوچھ کے گزارہ کر بیندنا۔“

”ماماں! روہی وِچ پانی تاں ہے کائیناں ول روہی دے لوک تے انہاں دے جانور پانی کھوں پیندنا تے انہاں واسطے گاہ کھوں آندے؟“ صائمی جیہڑی ہنٹ تک چپ بیٹھی ہئی، پُچھیں۔

”چنگا سوال کیتی بی! ایہہ ٹھیک ہے جو روہی وِچ کوئی دریا، نہر یا ٹیوب ویل کا کئی پروہیلے وڈے سیا نے تھیندنا۔ ہر قوم تے قبیلے اپنے اپنے ٹو بھے کھٹے ہوئے ہن۔ مینہ وسدے تاں ٹو بھے پانی نال بھرتن چو بیندنا۔ بندے جانور انہاں ٹوبھیاں توں پانی پیندنا۔ باقی رہیا گھاہ دا مسئلہ مینہ دے پانی نال ساری روہی وِچ اتنا ڈھیر سارا گھاہ جنم آندہ ہے جیکوں انہاں دے جانور سارا سال کھاندے رہندے ہن،“

”ماماں سائیں روہی دے بارے کجھ بیا وی ڈساو،“ بالاں پُچھیا۔

”بالو! روہی ہک ریتلہ علاقہ ہے۔ سینکڑاں میلاں تاںکیں ہر پاسے ریت ای ریت پھیلی ہوئی اے۔ ایہا وجاءے جو اتحاں گرمیاں وِچ سخت گرمی تے سردیاں وِچ سخت سردی پوندی اے مگر روہی دی دھرتی اپنے اندر بہوں کشش رکھیندی اے۔ پیلوں نال لڈیاں جا لیں کھپوں تے لائی لائیں دے سٹھپ دی وجہ ہن۔ ساوان ٹبدر اوچ روہی دی رونق ڈیکھن لائق ہوندی ہے۔ ٹو بھے تے ڈھر پانی نال تارمتاراں ہوندنا۔ ہر پاسے ساول ہوندی اے۔ جانور، انسا، پکھی سبھ خوش ہوندنا۔ روہی ہک پر سکون تے آلو دگی توں پاک خطہ ہے۔

روہی دے لوک بہوں سدھے سادے تے مہماں نواز ہوندنا۔ آئے مہماں دی مہماں داری کھیر، لسدی، مکھن تے گھیو شکر نال کر بیندنا۔ روہی وِچ تازہ سبزی نہیں چج سگدی ایس پاروں کر بینہ دا باثا، سنگریاں، پچھوٹی، کھمیاں تے سیٹوں سبزی دے طور تے پکائے ویندنا۔ روہی دے لوکاں دا الباس بہوں سادہ ہوندے۔ مرد چولا، چادر، پٹکا تے مومنڈھے تے سلاری رکھیندنا۔

ذالیں گھکھرا، چوپی، چُنی تے سونے چاندی دے زیورات پیندن۔ عام زندگی وِچ انہاں دے اخراجات، بہوں گھٹ ہوندن پر شادی تے فوتگی تے کافی رقم خرچ کریندن۔ روہیلے بہوں ملاوڑے لوک تھیندے ہیں۔ اپنیاں پرائیاں دی غمی خوشی وِچ شریک تھیوں اپنافرض سمجھدے ہیں۔ روہیلے میلیاں دے وی بہوں شوقین ہوندے ہیں۔ ذالیں مرد میلے تے ویندن تے متاں منیندے ہیں۔ روہی داس بھتوں وڈا میلا ”چنٹ پیر دا میلا“ ہے۔ ایہہ فروری مارچ دے مہینیاں وِچ ست جمع گلدن۔ ہزاراں لوک ایں میلے وِچ شرکت کریندن۔“

”ماماں سائیں ول تاں اسماں وی روہی ویسوں تے میلا ڈیکھسوں،“ صائمی تے بھلی پک آواز تھی تے بولے۔

”ہابالو! وعدہ تھی گیا۔ روہی وی جلوں، میلا وی ڈیکھسوں تے پیلوں وی کھاسوں،“

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
مٹی دابرتن	مٹورے	آٹا پینے والی چکی	مٹورے	ماتراں	سیلاں	چھل	سفر	پنڈھ	
ارڈگرد	آسوپاسو	تالاں	لوپھا	کھجور	پنڈ	سرسبر	ساویاں چیج		
ٹیلا، ٹبہ	ٹھیڑ	ٹیلے	بھٹوں	استعمال دیاں	ورتھ دیاں	سبرزی داناں	شنگریاں		

مشق

- 1- روہی پاکستان دے کیہڑے ڈویژن وِچ ہے؟
- 2- روہی وِچ جیہڑا دریا و ہند اہا اوندا ناں کیا ہا؟
- 3- ٹھیڑ کیکوں اکھیندے ہیں؟
- 4- روہی دے لوکاں دا ذریعہ روزگار کیا ہا؟
- 5- روہی دے لوکاں دا طرز زندگی کوئی ہے؟

ایکا

چو ہیاں دی اک بیٹھ کسی جیہدے وچ اوہ بلی کولوں اپنے آپ نوں بچان دا کوئی حل سوچ رہے ہی۔ اک آکھر ہیاں سی پی اوہناں دی ویرن روز ساڑے کے نہ کے بھراں نوں بے خبری وِچ نپ لیندی اے۔ ایس اُتے اک سیانا چوہا کھن لگا۔

”فیر سانوں ایڈا دی بے خرنیں ہونا چاہیدا پی بلی سانوں بے خبری وِچ نپ لوے۔ ایہہ نہ بھلو کہ اتھے ہر کوئی داء لان لئی بیٹھا ہو یا اے تے اتھے اوہ واہی اپنے آپ نوں بچا سکدا اے جیہڑا ہرویلے ہوشیار رہوئے“

اک ہور چوہا آکھن لگا۔ ”ہرویلے ہوشیارتے کوئی وی نہیں نارہ سکدا۔ ایہداحل ایہہ وے کہ سانوں بلی دے گل وِچ ٹلی بنھ دینی چاہدی اے تاں بے ٹلی دی آواز سن کے اسیں اپنے آپ نوں لکالیا کریئے تے ایسراں بلی کولوں اپنے آپ نوں بچالیا کریئے“

ایس حل اُتے چوہے واہ واہ کرن لگ پئے پر سیانا چوہا کھن لگا۔

”واہ واہ فیر کریو۔ پہلاں تسمیں مینوں ایہہ دسوپی بلی دے گل وِچ ٹلی بنھے گا کون؟“

ایہہ سن کے چوہیاں دے موہنہ لمک گئے۔ او سے سیانے چوہے نے مژر پچھیا۔

”فرض کر تو تسمیں بلی دے گل وِچ ٹلی بنھاہی دیندے بے پر تھانوں ایہدافتندہ کیہ ہووے گا؟“

”ایہدافتندہ ایہہ ہووے گا کہ ٹلی دی آواز سن کے اسیں سمجھ جایا کراں گے پی بلی آرہی اے۔ فیر اسیں چھیتی نال اپنے آپ نوں لکالیا کراں گے۔“ اک چوہے نے جواب دیتا۔

”پر اپنے ویری کولوں اپنے آپ نوں لکالیتاے ایہداؤ کوئی حل نہیں تے نہ ای ایہہ عقل مندی یاں بہادری اے سگوں بُردنی اے تے ساڑی ایہو بُردنی بلی نوں شیر بنائی جا رہی اے۔“ اودہ سیانا چوہا آکھن لگا۔

”فیر ایہداحل کیہ ہووے؟“ کچھ چوہے پچھن لگے۔

”ایہداحل تے ایہواے کہ اسیں بلی نال انج نکلر لئے کہ اوہ ساڑیاں را ہواں وِچ آون ولے کدی سوچ وی نہ سکے“

”پر ایہہ ساڑے وس وِچ نہیں“ چوہیاں ما یوسی نال کہیا

”ایہہ ساڑے وس وِچ کیوں نہیں۔ جے اسیں سارے بھرا ایکا کر لئے نالے ہمت تے جرأت توں کم لئے تے فیر بلی

دی کیہ مجال اے کہ اوہ ساڑے ول آکھ پٹ کے تک وی سکے۔ بلی نُوں و یکھ کے ڈرناں ساڑا و تھوں نسنا ای بلی نُوں شیر بنائی جا رہیا اے۔“

تے بالو! اوسے رات ایہناں چوہیاں ہتھوں اک بلی دی موت او تھے ہوئی پئی سی۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
اکٹھ	ایکا	پھر لوے	نپلوے	شممن	ویران

مشق

1- ایں کہانی توں سانوں کیہ سبق ملدا اے؟

2- تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔

بیٹھک، ٹلی، ہوشیار، بُزدلی، ٹکر

پیار

سوہنیو بچیو! اُٹھو ہُن نہ دیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

پیار محبت سبھ توں اُچی دولت اے
پیار محبت نال ای عزت شہرت اے

پیار محبت ہر اک دے نال ڈھیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

پیار محبت سبھ ڈکھاں دا نُسخہ اے
پیار محبت لکھ سکھاں دا نُسخہ اے

ہتھ ملا کے پکا وعدہ فیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

سوہنیو بچیو! اُٹھو ہُن نہ دیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
بوہتا	ڈھیر	مشہوری	شہرت	شکست دینا، ہر ادینا	زیر کرنا

مشق

- 1- ایہہ نظم زبانی یاد کرو۔
- 2- ایہہ نظم تہانوں کیہ سکھاندی اے؟
- 3- ایہناں لفظاں دے فقرے بناؤ:
- محبت، عزت، زیر، وعدہ، زمانہ، پیار
- 4- ”دکھاں“ نال ملدی جلدی آواز ”سکھاں“ دی اے۔ ایس طراں دے دو لفظ ہو رکھو۔

تحریک پاکستان وچ عورتاں دا حصہ

اسلام نے عورت لوں وسوں وچ بڑا وڈا مقام دیتا اے۔ ساڑے دین نے نیک عملاء دے اجر وچ مومن مردال تے مومن زنانیاں نوں برابر جانیا اے۔ زنانیاں نوں وراشت وچ حصہ دیتا۔ مرد دے زنانی اُتے تے زنانی دے مرد اُتے حق حقوق مقرر کیتے۔ ماں دی عزت تے خدمت لوں سبھ توں وڈی نیکی دیسا۔ پچیاں نال چنگے سلوک دی تاکید کیتی۔ زنانیاں دی عصمت دی حفاظت لئی بڑیاں اوجیاں، سچیاں ہدایتاں دتیاں۔

ایہناں اسلامی اصولاں دی روشنی وچ مسلمان زنانیاں ہمیشہ عملی زندگی وچ بھلائی دے کم کیتے۔ گھر تدان دی بنیاد اے۔ ایہناں نے گھر ان لوں جتنے دانموونہ بنایا۔ پنجاب دی زنانی دے رہن سہن وچ دینی اصول رپے ہوئے نیں۔ اتنے زنانی اپنے بچپن تے جوانی وچ حیادی پابندی ہوندی اے۔ ایہدا بڑھا پا بزرگی دی نشانی بن جاندا اے۔ ساڑی وسوں وچ زنانی اپنی تعلیم تے تربیت دی وجہ توں اپنے سوہریاں دے گھر لوں سنوار دی تے اتنے اپنے لئی عزت دی تھاں بناؤندی اے۔

پنجاب دی زنانی دی رہتل تے اوہدی ساری حیاتی ول دھیان ماریئے تے ایہہ سبھ گلاں نکھر کے سامنے آ جاندیاں نیں جب ہر زمانے وچ اتنے دیاں زنانیاں نے مردال دا پورا پورا ساتھ دیتا۔ دین دیاں گلاں تے عمل کیتا۔ ایہدے اصولاں دی حفاظت کیتی تے ایہدیاں سنہری تے انہلیاں گلاں لوں اگلیاں نسلان دے سپرد کیتا۔

دینی تعلیم اُتے عمل کر دیاں ہویاں زنانیاں نے پاکستان دی تحریک وچ ودھ چڑھ کے کم کیتا۔ ہر زنانی نے اپنی بہت دے مطابق ایں تحریک وچ قربانیاں دتیاں۔ کجھ زنانیاں لوں ایں تحریک دی رہنمائی داوی فخر حاصل ہویا۔ آزادی دی جنگ تے پاکستان دی تحریک دیاں بنیاداں پکیاں کرن لئی ہر قسم دیاں قربانیاں دین والیاں زنانیاں وچ سرفہرست جیہڑے عظمت والے نال سامنے آؤندے نیں اوہنال وچوں کجھ زنانیاں دے نال ایہہ نیں۔ بی اتساں بیگم محمد علی جوہر، محترمہ فاطمہ جناح، جہاں آرا شاہنواز، محترمہ نصرت عبداللہ ہارون، بیگم رعنالیافت علی خاں، بیگم اقبال حسین ملک، انجمن آرا، راحیل خاتون شیر وانی، قیصرہ انور علی، بیگم سلمی تصدق حسین، گیت آر ابیشیر احمد، بیگم نواب اسماعیل خاں، خورشید عبد الحفیظ، عفت الہی علوی، بیگم زاہد قریشی، محترمہ ہدایت رضاللہ، بیگم ذکریہ نقوی، پاشاصوفی، بیگم جی۔ اے خاں، بیگم نسیم الطاف، بیگم خاور سلطانہ تے دوجیاں بے شمار زنانیاں نے وی آزادی حاصل کرن دی تحریک تے سماجی بھلائی دے اداریاں وچ بڑیاں خدمتاں انجام دتیاں۔ پاکستان تے ہندوستان وچ خاص طور تے مسلمان زنانیاں بوجہت پچھے رہ گئیاں سن۔ ایہناں دے حالات بڑے ای مندے سن۔ ایہناں دی بھلائی تے

بہتری لئی ایہناں زنانیاں نوں بڑی ان تحکم مخت کرنی پئی تے بے شمار قربانیاں دئی دینیاں پھیالاں۔ ایہناں دیاں مختناں دے نال ای آج پاکستان دی زنانی نوں اُچھا مقام حاصل اے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
عورت	زنی	دیکھ بھال	حافظت	ورتارا	سلوک	صلہ	اجر

مشق

- 1 اسلام نے زنانی نوں جیہڑا مقام دیتا اے اوہندے بارے دسو۔
  - 2 پنج زنانیاں دے نال کھو جیہناں پاکستان دی تحریک ویچ حصہ لیا۔
  - 3 ایہناں لفظاں نوں نقیریاں ویچ ورتو:
- مومن، زنانیاں، جنت، مقام، تحریک، بھلائی، ان تحکم

اُچیاں لمبیاں ٹاہلیاں

درختاں تے انساناں دا پب پونجے داساتھاے۔ انساناں نوں سبھ توں پہلاں درخت نال ای واہ پیا۔ حضرت آدم علیہ السلام تے مائی حوا جنگ وِچ رہندے ہوندے سن۔ اوتحے اک درخت وی لگا ہو یا سی۔ اللہ تعالیٰ دا حکم سی کہ ایس درخت دے نیڑے نہ جایا جائے۔ پر ہونی ہو کے رہندی اے۔ انہوں مائی حوا شیطان دے کہن اُتے اوس درخت ول و دھیاں تے درخت انسان نوں جنگ و چوں کلڑھن دا موجب بنیا۔ انسانی جیون دے شروع وِچ جدوں انسانی فلے روٹی تکردا بھال وِچ اک تھاں توں دوجی تھاں تے جاندے سن تے اوہ اپنا سر لکاون لئی درختاں دا ای سہارا لیندے سن، جیہڑے اوہناں نوں دُھپ چھاں توں بچاؤندے سن۔ انسان نوں جدوں اپنے نگ دا احساس ہو یاتے اوہنے سبھ توں پہلاں درختاں دی چھاں تے پتھر ای اپنے آلے دوالے لپیٹ کے اپنے نگ نوں لکایا۔ ڈھڈ دے تنور نوں درختاں دے پھل پھل تے پتھر کھا کے بھریا۔ انسان جدوں تک دھات توں واقف نہیں سی۔ اوہ بھانڈے ہتھیار تے ہور دوجیاں لوڑ دیاں چیز اں درختاں دیاں ٹاہنیاں وڈھ کے بناؤندیں۔ درختاں وِچ زندگی دیاں علامتاں موجود نیں۔ مثال دے طور تے:

(ا) ساہ لینا	(ب) خوراک حاصل کرنا
(ج) وَدھنا پُھلنا	(د) باہر دیاں چیز اں توں اثر لینا
(د) اپنی سسل نوں اگے وَدھانا	

درخت دی لوڑ آج وی انسان نوں اونی ای اے جنگی پہلاں سی۔ آج جدوں انسان چن اُتے چھاپے مار رہیا اے۔ سمندر اس دی تھہ نوں پھرول رہیا اے، درخت اوہ دیاں کئی قسم دیاں لوڑاں پوریاں کر دے نیں۔ انسان درختاں دے پھل کھاندا اے تے درخت دی لکڑی نوں عمارتات وِچ استعمال کردا اے۔ وادھوتے ہوئی لکڑی نوں بالن وِچ لیا جاندا اے۔ پاکستان وِچ عمارتی لکڑی دا کار و بار بوجہت زیادہ اے۔

پاکستان وِچ اللہ دے فضل و کرم نال درخت اپنے آپ وی اُگدے نیں تے لوڑ موجب تھاں تھاں تے لائے جاندے نیں۔ ملک دی لوڑ نوں پورا کرن لئی درخت لاون دے ہفتے منائے جاندے جاندے نیں۔ ایس سلسے وِچ حکومت ولوں اوہناں علاقیاں وِچ جنگل گھٹ نیں، سرکاری زمین زمینداراں نوں دی جاندی اے تاں جے اوہ زیادہ توں زیادہ درخت اگان۔ ایس لئی اوہناں نوں بی تے قلماب وی دتیاں جاندیاں نیں۔ محکمہ جنگلات وی تھاں تھاں تے درخت لارہیا اے۔ ایہدے توں وکھ

و اپڈامنگلا تے تر بیلا اوی اچی ز مین اُتے درخت لارہیا اے۔

درخت انسان دا ازلي ساختھی اے۔ انسان جدوں اک تھاں توں دو جي تھاں اُتے جاندا اے۔ تے اوہ سبھ توں پہلاں رہن سہن توں وکھ درخت وی لاونداء اے تے اوہدی پوری طراں پالنا کر کے اوہنوں پھل تے چھاں لئی تیار کردا اے۔ جنگاں تے لڑائیاں وی ازل توں انسان دے نال نیں۔ درخت جنگاں ویچ وی انسان دا ساتھ دیندا اے۔ انسان دُشمن کولوں بچن لئی درختاں دا سہارا لیندا اے درختاں دی آڑ لے کے دُشمن اُتے حملہ کردا اے۔ گوریلا قسم دیاں جنگاں ویچ درخت بڑا کم دیندے نیں۔ پاکستان ویچ امرود، آنب، کھجور، انار، ناشپاتی، سنگرہ، مالٹا، جامن، آڑو، شہوت، خرمائی، اخروٹ، لوکاٹ تے ہور کئی پھل دار درختاں توں وکھ گلکر، نم، دھریک، جنڈ، بوہڑ، پیپل، ون، شرینہہ، پھلاہ تے ٹاہلی خاص طور تے مشہور نیں۔ ایہناں ساریاں وچوں ٹاہلی دا درخت زیادہ قیمتی تے کم آون والا اے۔ ٹاہلی عمارتاں بنان ویچ کم آوندی اے۔ ایہدا فرنچیپر بن دا اے۔ ٹاہلی دی لکڑی نال کھیڑاں دا سامان وی تیار کیتا جاندا اے۔ جیہڑا ملکی لوڑنوں پورا کرنا توں بعد پاکستان توں باہروی گھلیا جاندا اے۔ ٹاہلی دی لکڑی سبھ توں زیادہ مضبوط ہوندی اے۔ ٹاہلی لئی اچھی تے صاف ستری ز مین دی لوڑ ہوندی اے۔ ٹاہلیاں اپنے آپ وی اگدیاں نیں، پر ٹاہلی نوں زمیندار اپنی ز مین دیاں پیلیاں دے نیاں تے وی لاوندے نیں جیہدے نال پیلی دی حفاظت وی ہوندی اے۔ اے تے پیلیاں دی رونق وی ودھ جاندی اے۔

مشق

- 1 درخت حضرت آدم علیہ السلام تے مائی حوا نوں بہشت توں کلہمن دا سبب کسراں بنیا؟
- 2 شروع شروع ویچ انسان درختاں دی چھاں تے پیتاں کولوں کیہ کم لیندے سن۔
- 3 پنج پھلدار تے پنج دوچے درختاں دے نال لکھو۔

ہالیا

ترے ہتھاں دے ویچ ہالیا
میرے سوہنے دیں دی رج

 توں نری گنان دی گندھڑی
تینیوں لکھ ہزاراں پچ

 تینیوں کدی نہ آؤں تروٹکاں
تینیوں اللہ دیوے رج

 رہے بھری تیری کاڑھنی
تیرے کلے بھجی مجھ

 سدا رہاں دھالاں پاؤندے
تیرے دانے چھڈدے پچھ

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
گھائٹے	تروٹکاں	طریقہ، ڈھنگ	پچ	عزت	رج

مشق

- 1 - ایسیں نظمؤں زبانی یاد کرو۔
- 2 - گنان دی گندھڑی توں کیہ مراد اے؟
- 3 - تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
رج، رج، کاڑھنی، کلے، مجھ، دھالاں، دانے

حلال دی روٹی

شیر و بد ماش پھاہے لگاتے سار ا محلہ اوہدی لاش و یکھن ڈھک پیا۔ گڈوں وال دسائیں (9، 10) ورہیاں داباں سی، اوہ لاش و یکھ کے ہفیا ہفیا گھر بجاتے آؤندیاں ای ماں نوں آکھن لگا:

”امی! امی! اوہ شیر و سی نا۔۔۔۔۔۔“

”کیہڑا شیر و؟“ اوہدی ماں نے حیران ہو کے پچھیا۔

”اوہ تے منے دی قتل ویچ بجھ گیا سی۔ کیہ پھاہے لگ گیاے؟“

”آہوامی! اوہدی لاش آگئی اے۔ میں اپنی آکھیں و یکھ کے آیاواں۔ اوہدارنگ ایوں بگا پانی ہویا سی جویں کسے نے اوہدے پنڈے دی ساری دی رت نچوڑ لی ہووے۔ بڑی دُنیا ڈھکی اے اوہدی لاش و پیکھن نوں“

”بھیڑے کماں دا نت ہمیش بھیڑہوندا اے پتھر۔ شیر و دی تے حلال دی تھاں حرام مال کھا کھا کے پھٹ گیا سی“، اوہدی امی نے آکھیا۔

”ایہہ حرام تے حلال کیہ ہوندا اے امی؟ شیر و دے گھر کول وی کجھ بندے ایہہ جیہیاں گلاں کر رہے سن،“ گڈو پچھن لگا۔

”ہراوہ شے جیہد تے توں ساڑے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ہٹکیا اے اوہ حرام اے۔ جویں چوری چکاری، کھیسے کٹنا، جو اکھیڑ نا، شراباں پینا، ذخیرہ اندوڑی کرنی، ملاوت کرنی تے رشت لینی، حلال اوہ وے جیہنون حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے پسند فرمایا۔ مثلاً بھومن کے حق حلال دی روٹی کھاوتے کسے حق دار دا حق نہ مارو“

”ایہہ حلال دی روٹی کیہ ہوندی اے امی؟“ گڈو نے ماں نوں سوال کیتا۔

”اپنے ہتھی تے نیک نتی نال کمائی ہوئی روٹی ایہنوں رزق حلال آکھدے نیں پتھر! تے ایہدے ویچ بڑی برکت ہوندی اے۔ ایسے لئی مسلمانوں نال حلال رزق کمان دی پکی کیتی آگئی اے تے حرام دی کمائی توں سختی نال ہوڑیا گیا اے۔“ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا فرمان اے:

”اوہ جنت ویچ نہیں وڑے گا جیہنون حرام دی کمائی نال پالیا گیا“، اک ہور حدیث ویچ آیا اے جے کسے بندے دے جُشت آتے دس درہم دا لیڑا ہووے تے وچوں اک درہم حرام دی کمائی دا ہووے تے جدوں تک اوہ لیڑا جُشت توں نہ لٹکھے گا، اوہدی نماز قبول نہیں ہووے گی ایسے لئی حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا فرمان اے جے اوہ منکھ بے دین اے جیہدے ویچ دیانت داری نہیں۔ مکر، دھوکھاتے خیانت کرن والا دوزخی اے، انج اک ہور حدیث ویچ آیا پتھر“ جیہد اماں تے اہو حرام مال نال ودھے، اوہ جنت ویچ نہیں وڑے گا، حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک وار غله منڈی تشریف لے گئے۔ اوتحے کنکاں دے ٹھیر لگے پئے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اک ڈھیر نوں انگلاں نال ٹوہیا جیہڑا کہ توں تے سکا سی پر تھلوں گلاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا:

”ایہہ بے ایمانی اے، ہمیش حق حلال دا کھاؤ تے اوہ ہوای و پیچو جو گا کپ نوں دکھاؤ“ ایسے لئی ایہہ حدیث وی فرمائی:

”اوہ جیہنے ملاوٹ کیتی اوہ ساڑے و چوں نہیں“

گڈو بڑے و چار نال ماں دیاں گلاں سن رہیا سی۔ اوس پچھیا:

”اُمی! ساڑے ماسٹر جی نے وی اک واری حلال دی روٹی بارے اک واقعہ دستیاں پر میں ہن اوہ بھل گیا واں۔ اصل واقعہ کجھ اے؟“

”اوہ واقعہ انج اے گڈو پتھر! کہ حضور نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے زمانہ نبوت توں ڈھیرا گوں دی گل اے جدؤں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یثرب جا کے تجارت کر دے ہوندے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نیک سماجاتے سچیائی توں لوکاں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں صادق تے امین متعالیا سی تے ایہہ وی گل اوہناں دے دلاں و چج بھر پچکی سی جے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سودے و چوں کدے گھاٹانہیں پے سکدا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک واری اٹھاں تے کھجوراں لد کے لے جا رہے سن کہ راہ و چج مینہ و رحمن لگ پیا، جیہدی وجہ نال کھجوراں اتوں بچ گئیاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جدؤں منڈی پنچے تے بپاری آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دامال لین ائی بچھے آئے۔

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں ٹوں فرمایا ”بچ کجھ صبر کرو، راہ و چج مینہ پین نال کھجوراں بچ گئیاں نیں۔ اوہناں ٹوں و کھریاں کر لوں کیوں جے گلیاں کھجوراں دا بھا و کھرا ہووے گا تے سکیاں کھجوراں دا بھا ہور ہووے گا“۔ بپاریاں آکھیا“ بچ سانوں انجے ای سودا منظوراے۔“ پر حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا:

”مینوں ایہہ سودا منظور نہیں کیوں جے میں خراب تے کھرے مال دا اک مُل نہیں وڈنا“

اک وار حضرت امام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ ہٹی اُتے سنہیں سن۔ اوہناں دے پچھے اک یہودی گا کپ آیا۔ ملازم نے اوس ٹوں سودا دے دیتا۔ جدؤں اوہ یہودی ٹر گیا تے مگروہ آپ رحمۃ اللہ علیہ وی آگئے۔ ملازم نے دیسا ”بچ میں مال دے و چج جیہڑا خراب تھاں سی اوہ وی دے چھڈیا اے“ آپ رحمۃ اللہ علیہ نے پچھیا: ”توں اوں گا کپ ٹوں تھاں دے خراب ہون بارے دیسا“؟ ملازم نے انکار و چس رہ لایا۔ آپ نے اوس یہودی دا پتا پچھیا تے آپ جا کے اوہ دے کولوں معافی منگی جے میں آپ ہٹی تے نہیں ساں، ملازم نے تھانوں بھلکیخاں نال اک خراب تھاں دے چھڈیا اے جدؤں کہ تھاڈے نال کھرے مال دا سودا ہو یا سی۔ تسلیم اوہ تھاں پرتا کے پیے واپس لے لوو، یاں سارا سودا موڑ دیو“

اوہ یہودی آپ رحمۃ اللہ علیہ دی سچائی تے ڈاڈھارا ضمی ہو یا۔

جدؤں حضرت غوث اعظم پیر دشمنی عبد القادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ تیری عمر دے ہوئے تے اوہ علم حاصل کرن لئی بغداد

شریف جان لئی تیار ہوئے تے اوہناں دی امی جی نے ایہو نصیحت کیتی سی:

”پتھر جھوٹھ نہیں بولنا۔ اوہناں ایہواں پکی کیتی جے ہمیش حق حلال دی کمائی کر کے روٹی کھانی آ۔“

”اُمی! ماسٹر جی تے ایہہ وی آکھدے سن پی جنہاں دے ماں پیو حق حلال دی روٹی نہیں کھلاؤندے اوہناں دے پچھے

وی بھیڑے ہوندے نیں، ”گذونے اپنے ماسٹر جی دی گل دہ رائی۔

”ہاں پُتھر! حرام دی کمائی دا بچیاں تے ڈاڈھا اثر پیندا اے تے پچھے عام طور تے نالائق، نافرمان، تے بھیڑے کردار دے ہوندے نیں۔ جے توں اپنے ماں پیو داناں جگ تے زندہ رکھنا چاہناں ایں تے میرے نال وعدہ کر جے ہمیشہ حلال دی روٹی کھائیں گا تے حرام دے لائے وی نہیں جائیں گا“

”میں وعدہ کرنا اتی! جے ہمیشہ حلال دی روٹی کھاؤں گا تاں جے دُنیا وچ تھاڈا ناں وی روشن ہووے اپنی آخر وی چنگی ہو جاوے“

گذودے مکھڑے اُتے سچائی داعز م نور بن کے لاثاں مارہیا سی۔ اوہدی اتی نے بڑے فخر نال اپنے پُتھر ول تکیا تے اوہد امتحا چم لیا۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
تھلے	نیچے، بیٹھاں	سادھا چھلیا ہو یا	ہفیا ہو یا	پہنچنا	ڈھکنا	پھانسی	چاہے	سال	وارہا
ٹوہنا	چنگی طراں دیکھنا	خون	رت	جسم	جُشہ	طراف	ایوں	پرار	پچھلے ورہے
نیڑے	نزو دیک، کول	منع کرنا	ہوڑنا	منع کرنا	ہٹکنا	بھیڑا	برَا	انت	آخر
الگ	نیک سبھا	وکھرا	پہلے	آگوں	آدمی	منکھ	کپڑا	لیڑا	بیو پاری
پھٹ جانا	قریب نہ جانا	پھٹنا	روشنیاں	لاٹاں	مل	بھا	بھا	بپاری	بپاری

مشق

- 1 ایس کہانی کو لوں تھانوں کیہ سبق ملد اے؟
- 2 ایس کہانی وچ جبھڑیاں حدیثاں واذ کر کیتیا گیا اے، اوہناں نوں زبانی یاد کرو۔
- 3 تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
وارہا، بجھہ، ہٹکنا، بپاری، لاٹاں، منکھ۔

صحت نہیں تے کجھ نہیں

ماستر جی جماعت وچ بیٹھے بالاں نوں سبق پڑھار ہے سن۔ اچن چیت اک زنانی کمرے دے بو ہے کول آن کھلوتی۔ اوہدے نال اک بال سی جبیدی عمر کوئی اٹھ دس (8، 10) سال سی۔ اوس بال دی صحت بڑی مانگی سی۔ کانے ورگا جسم تے اتوں اوہنے تنگ کپڑے پائے ہوئے سن۔ اوس ول ویکھدیاں اک بال نے اواز لائی تے ساری جماعت دے منڈے کھڑکھڑا کے ہسن لگ پئے۔ ماستر ہوراں اوہناں نوں دبکا ماریا تے سارے منڈے چپ کر گئے اوس زنانی نے ماستر ہوراں نوں آکھیا۔ ”ماستر جی میں اپنے بال نوں سکول وچ داخل کروانا چاہتی آں۔ ماستر ہوراں آکھیا ”بی بی جا بیس جاتک دے پیو نوں نال آنا چاہیدا سی۔ اوہ کتھے وے۔ ”زنانی بولی ”جی اوہ اپنے دفتر گئے ہوئے نیں“۔ ماستر ہوراں آکھیا ”بی بی تُسی بال نوں جماعت وچ بٹھا دیو تے کل ایہدے پیو نوں سکول گل دینا“۔ اوس بی بی نے بال نوں بٹھا دتا تے آپ چلی گئی۔ جس ویلے اوہدی ماں ٹرگئی تے ماستر ہوراں آکھیا جیہنے اواز لائی سی اوہ اٹھ کے کھلو جاوے۔ سارے منڈے اک دوچے دے موہنہ ول ویکھن لگ پئے۔ اخیر اک موٹا جیہا منڈا اٹھیا جیہنے نیویں پائی ہوئی سی۔ جیہڑا منڈا داخل ہون آیا سی، اوہنے اوہدے ول ویکھدیاں اک دم آکھیا ”دریائی گھوڑا“، ماستر ہوراں ادھر ادھر ویکھدیاں ہو یاں آکھیا ”کتھے وے“، اوہ بولیا۔ ”میرے پچھے“ تے اک وار فیر ساری جماعت دے منڈے کھڑکھڑا کے ہس پئے۔ ماستر ہوراں آکھیا ”بھئی توں بڑا پکان لکھیا ایں۔ آؤندیاں ای اپنابدلہ لے لیا ای۔“

ماستر ہوراں مُنڈیاں نوں آکھیا آج پڑھائی دی تھاں میں صحت بارے جان کاری دینا چاہناں وال۔ آج دی گل بات دا سرنا نواں ہووے گا۔ ”صحت نہیں تے کجھ نہیں“، ماستر ہوراں آکھیا ”پُرتو سنو! جے بندہ ماڑا تے لستا ہووے تاں سمجھو اوہدی صحت خراب اے۔ تے جے بوہت موٹا ہووے تاں وی اوہنوں صحت منڈ نہیں آکھیا جاسکدا۔ صحت دی خرابی نال لسا ہو جاوے تے جگتاں کرنے والے نہیں چھڈ دے جو یں کوئی بتلا ہووے تے لوکی کہن لگ پینیے نیں اوئے بانس دا پتھر جارہیا اے تے جے کوئی موٹا ہووے تاں اوہنوں آکھدے نیں ویکھو گینڈا یاں دریائی گھوڑا جارہیا اے۔“

صحت چنگی ہووے تے ہر شے چنگی گلدی اے۔ صحت نوں چنگا رکھن لئی سانوں چاہیدا اے پئی اسیں چنگی تے صاف ستری غذا کھائیے۔ چنگی تے صاف سترے ماحول وچ رہیے تے بڑی صحت توں بچئے بدن دی حفاظت کریئے جے اسیں ہرو یلے کھاندے رہواں گے تے ساڑھی صحت خراب ہو جاوے گی تے اسیں موٹے ہو جاؤں گے۔ جے اسیں ہرو یلے دوڑ دے بھج دے رہیے تے کھائیے وی گھٹ اتوں خوراک وی چنگی نہ ہووے تے فیروی ساڑھی صحت خراب رہوے گی تے اسیں سڑ کے تیلے

ورگے ہو جاواں گے۔ ایس لئی صحت مندر، نئی نہ تے ویلے کو یہ بوہتا کھانا چنگا اے تے نہ ای بوہت گھٹ خوراک ہوئی چاہیدی اے۔ صحت دا چنگا ہونا ساڑا حق اے تے صحت دی حفاظت کرنا ساڑا فرض اے۔ ایس فرض نوں پورا کرن لئی سانوں چاہیدا اے پئی اسیں اپنے آپ نوں چست تے تروتازہ رکھن لئی پوری پوری کوشش کریئے۔ کیوں جے اسیں چست ہوواں گے تے ہر کم نوں بڑے چنگے ڈھنگ نال کرسکاں گے۔ جسم نوں چست رکھن لئی سانوں چاہیدا اے جے مناسب خوراک دے نال نال سویرے اُٹھ کے ہلکی پھلکی ورزش ضرور کریئے۔ کیوں جے ورزش کرن نال ساڑے اعضاء مضبوط ہوندے نیں۔ ورزش دے نال نال سویرے مسواک یا ٹوٹھ بیسٹ دا کرنا اوی بڑا ضروری اے۔ مسواک کرن نال دند صاف ہو جاندے نیں۔ دندال وچ پھنسی ہوئی خوراک کئی قسم دے جرا شیم پیدا کر دی اے جیہدے نال انسان بیماریاں وچ پھس جاندے اے۔ ایسے طراں ناخناں داوی میلے سر کئنا وئی بڑا ضروری اے۔ ودھے ہوئے ناخن وی کئی بیماریاں دا سبب بن سکدے نیں۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
ماٹھی	کمزور	جاںک	بال	اسا	کمزور	جگتاں	جگدا	مذاق	چانک	چانچت	چنگا

مشق

1۔ صحت نوں چنگا رکھن لئی سانوں کیہ کرنا چاہیدا اے؟

2۔ سویرے ورزش کیوں کرنی چاہیدی اے؟

3۔ تھلے دتے ہوئے لفظاں دے قدرے بناؤ:

دریائی گھوڑا، جگتاں، مسواک، ورزش، ناخن

گلڈی

ہر مذہب ہر قوم دے بندے
ون پونے چنگے ممتدے

ایاں بال مانو، گھبرو
آئے بھولے تے پرداۓ

چٹ کپڑیئے تے حال بے حالے
کچھ مانگت کچھ سفران والے

اچی نیویں ذات دے لوکی
سوگی تے بارات دے لوکی

ہنیر سویرے چڑھدے لہندے
آوندے جاندے اُٹھدے بہندے

گلڈی ہر دم ٹر دی جائیدی
نخے نخے ساز وجائدی

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ
فقیر	ماگت	جوان	گھبرو
قسم قسم دے، طراں طراں دے	ون پونے	اُداس	سوگی

مشق

- 1- ایس نظم توں زبانی یاد کرو۔
- 2- ایس نظم توں کیہ سبق ملدا اے؟ اپنے لفظاں ویچ دسو۔
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ:
- مذہب، قوم، گھبرو، ماگت، ذات، بارات، ہمیر، ساز

سائنس دی ترقی

خرم سلطان دے وڈے بھرا دانا غلام حسین اے۔ انج تے دونویں بھرا بہت لاٽ نیں پر خرم سلطان ہردار اپنی جماعت وِچ اول آندا اے۔ پڑھن دے نال نال غلام حسین نوں کھیدن داوی بہت شوق اے۔ اوہ اپنے سکول دی کرٹ ٹیم دا کپتان اے۔ خرم سلطان کھیدن کُلدن وِچ بالکل دلچسپی نہیں لیندا۔ پر اوہ نوں طراں طراں دیاں کتاباں پڑھن تے اپنے نکے جبے کمپیوٹر اُتے کم کرن دا بہت شوق اے۔ اپنا گھر دا کم مکا کے اوہ کوئی نہ کوئی چنگی کتاب ضرور پڑھدا اے تے فیر کمپیوٹر اُتے وی کم کردار ہندا اے۔

اک دن غلام حسین دی طبیعت ٹھیک نہیں سی۔ اوس دن اوہ نہ اپنے سکول توں وی چھٹی کیتی تے پچھلے پھر کھیدن لئی محل دی گراونڈول وی نہ جاسکیا۔ اپنے نکے ویرنوں پڑھ دیاں ویکھ کے غلام حسین بولیا ”میرا دل کردا اے کہ اج میں وی کوئی ودھیا جنی کتاب پڑھاں پڑھا کڑھا صاحب نے مینوں مکمل آرام کرن داشورہ دیتا ہو یا اے“

ایہہ گل سن کے خرم سلطان کہن لگا ”بھاء جی! فکر کرن دی کوئی ضرورت نہیں۔ تسمیں جس طراں دی وی کتاب پڑھنا چاہندے او، میں تھانوں پڑھ کے مناد یوں گا“

غلام حسین نے دیا کہ اوہ آؤندے ویلیاں وِچ سائنس دے میدان اندر ہوں والیاں ترقیاں بارے جانکاری حاصل کرنا چاہندا اے۔ خرم سلطان اُٹھ کے کتاباں دی الماری ول گیا۔ تھوڑی دیر بعد اوہ واپس آیا تے اوہ دے ہتھ وِچ کچھ رنگ برگنیاں کتاباں سن۔ اوہ ناں وچوں اک کتاب اپنے وڈے بھرا نوں وکھا کے خرم سلطان نے آکھیا کہ میں ایس کتاب نوں دو (2) وار پڑھیا اے تے ایہہ مینوں بہت پسند آئی اے۔ آؤن والے زمانیاں وِچ سائنس دی ترقی اُتے ایس کتاب وِچ چان پایا گیا اے۔ ایہدے وِچ ساری جانکاری میں ہن زبانی وی دس سکناں واں۔

غلام حسین دی دلچسپی ہو روی ودھ گئی تے اوہ پورے دھیان نال خرم سلطان دیاں گلاں سنن لگ پیا۔ خرم سلطان نے آکھیا ”کہ اج دا انسان ریڈ یو، ٹیلی ویژن، ٹیلی فون، ہوائی چہاز، راکٹ تے کمپیوٹر وغیرہ نوں بہت اہم سمجھ رہیا اے۔ پر اوہ ویلا آؤن والا اے جدا یہہ ساریاں شیواں پرانے زمانے دیاں سادہ جیہاں ایجاداں اکھوان گئیاں۔ انسان لئی بہت زیادہ انسانیاں پیدا کرن والیاں جو ہو رہے تمارشیواں بنن گیاں، اوہ ناں بارے ایس ویلے صحیح اندازہ نہیں لایا جاسکدا۔“

غلام حسین نے پچھیا ”کیہ اوہوں کوئی بندہ پیار نہیں ہووے گا؟“؟ ایہدے جواب وِچ خرم سلطان نے دیا ”ایہدے بارے تے میں ابھے کچھ نہیں کہہ سکد اپرا یہہ ضرور آکھ سکنا کہ انسانی زندگی نوں دکھاں تکلیفیاں توں بچاؤن لئی میڈ یکل دے شعبے وِچ چکھی ترقی ہووے گی۔ ہر طراں دی بیماری داعلائج لمحمن دا پوری اُمیداے۔“

ایس توں بعد خرم سلطان نے آؤندے ویلیاں وِچ ہوں والیاں سائنسی ایجاداں بارے اوہ اوہ گلاں دیاں کہ غلام

حسین اپنے کئے بھرا دے علم توں بوہت جیران ہویا، اوہ ہن لگا ”تندرست ہو کے میں وی کتاباں تے کمپیوٹر اہیں اپنی جانکاری ویچ وادھا کرن دی ضرور کوشش کراں گا۔“

خرم سلطان بولیا۔ ”صحت مند دماغ دے نال جسم داتندرست ہوناوی بوہت ضروری اے۔ میں اپنا زیادہ وقت کتاباں پڑھن تے کمپیوٹر اتے کم کرن تے ای لاندار ہیاں۔ جسم نوں مضبوط بناؤں والیاں کھیڈاں ویچ وی مینوں ضرور دلچسپی لینی چاہیدی اے، ایہہ جانکاری وی مینوں معلوماتی کتاباں تے کمپیوٹر نے ای دیتی اے۔“

فیر دونویں بھرا ہسن لگ پئے۔ غلام حسین نے محسوس کیتا کہ اوہ باخمار اتر گیا۔

ایس توں بعد وہاں بھرا داں نے ایہہ عادت بنائی کہ گھر دا کم مکا کہ اوہ کھیڈاں کھیڈ دے نال خوب ورزش کر دے تے فیر تروتازہ ہو کے طراں طراں دیاں کتاباں پڑھ دے تے رل کے کمپیوٹر اتے وی کم کر دے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
بوہت زیادہ	چوکھی	روشنی	چان	اعلیٰ	ودھیا
طب، علاج معانج	میڈیکل	ختم کر کے	مکا کے	علم، معلومات	جانکاری

مشق

1- غلام حسین نوں کا ہدایت شوق اے؟

2- خرم سلطان کوں اپنے وڈے بھرا غلام حسین کو لوں زیادہ معلومات کیوں نہیں؟

3- آج دا انسان کیمپیوٹر یاں ایجاداں نوں بڑا ہم سمجھدا اے؟

4- معلوماتی کتاباں پڑھن تے کمپیوٹر استعمال کرن دا کیہہ فائدہ ہوندا اے؟

5- سائنس دی ترقی نال انسانی زندگی اتے کیہہ اثر پوے گا؟

دیس دے پچھے

دیس مرے دے وارث بچیو
عزم دے پکے قول دے سچیو

علم دی دولت حاصل کریو
محنت کولوں مول نہ ڈریو

محنت دے سبھ راج نیں اتھے
محنت دے کم کاج نیں اتھے

پیار خوص نوں سینے لائے
نفرت دی ہر کندھ نوں ڈھاکے

دیس دی شان ودھاندے رہنا
ٹسین او دیس مرے دا گھنا

ویکھیو سبھ دی عزت کریو
کمزوراں دے نال نہ لڑیو

عزّت، شہرت، مان ٹسین او
آن ٹسین او، شان ٹسین او
قائد تے اقبال ٹسین او
دیں مرے دی ڈھال ٹسین او

ٹسین امانت دیں مرے دی
ٹسین ضمانت دیں مرے دی

اختر دی گل پلے بندھیو
دیں دا جھنڈا اچا رکھیو

اوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
زیور	گہنا	دیوار	کندھ	کم	کم کاج

مشق

تلے دیتے ہوئے سوالاں دے جواب لکھو:

- 1 "عزم دے پکے" تو شاعر دا اشارہ کدھراے؟
- 2 "قول دے سچ" تو شاعر دی کیا مراد ہے؟
- 3 "محنت دے راج" نوں ٹسین کیا سمجھدے او؟
- 4 شاعر نے بچیاں نوں "قائد" تے "اقبال" کیوں آکھیاے؟
- 5 وارث، عزم، کم کاج، ڈھال، پلے بندھنا دے معنے لکھو۔

منحوں

پرانے وقتاں دی گل اے، کسے ملک دا بادشاہ بڑا حمل تی، اوہ اپنی رعایا اُتے بڑا مہربان سی۔ رعایا دے حال احوال معلوم کرن لئی اوہ نہنے اپنے خاص بندے چھڈے ہوئے سن، جیھڑے اوہنوں پل پل دی خبر دیندے سن۔ بادشاہ نوں جدوں وی کسے بندے دی تکلیف دا پتا چلدا، اوہ چھیتی اوہدی مدد کرنا داجتن کردا۔ بادشاہ چنگا سی، ایس لئی اوہدی رعایا وی خوشحال سی تے ہر ویلے اوہدے لئی دعا وال کر دی رہندی سی۔

بادشاہ انج تے بڑیاں خوبیاں داما لک سی، پر اوہدے ویچ اک بڑا نقش وی سی۔ اوہ لائی گل سی تے نجمویاں تے جو تھیاں اُتے بڑا اعتبار کردا سی، اوہ جدوں وی کسے مہم اُتے جان لگدا یاں باہر جا کے شکار کھیڈن دا رادہ کردا، پہلاں اپنے جو تھیاں نوں بلا ونداتے اوہناں کو لوں سفر اُتے جان لئی تاریخ وار پُچھدا۔ جس دن جوشی آ کھدے اوہ سفر کردا تے جس دن بارے جوشی اوہنوں صلاح نہ دیندے، اوہ سفرتے نہ جاندا۔

بادشاہ شکار دا بڑا شوقین سی۔ اک دن اوہنے شکار دا پروگرام بنایا تے اپنی عادت دے مطابق جو تھیاں نوں بُلایا۔ اوہناں شکار لئی جان اُتے کوئی اعتراض نہ کیتا۔ تیریاں مکمل ہون مگر دوں رات نوں بادشاہ دے شکارتے جان دی منادی کروائی گئی۔ بادشاہ اگلے دن سویرے سویرے شکار لئی ٹرپیا۔ سارا لام لشکر بادشاہ دے نال سی۔ بادشاہ آپ ہاتھی اُتے سواری تے اوہدے سچ کھبے دوجے سرکاری الہکار گھوڑیاں اُتے سوار سن۔ چار گھوڑیاں دی پُلھی ویچ جوشی نال نال جار ہے سن۔ ڈھول دی آواز نال بادشاہ سلگیاں ساتھیاں نال شہروں نکلیا ای سے جے اک لکڑہارا جنگل ول جاندالی گیا۔ لکڑہارا وچار سدھے سادے لباس ویچ سی۔ اوہنے موڑھے اُتے کھاڑی رکھی ہوئی سی۔ ایہہ ویکھ کے جوشی اگے ودھے تے بادشاہ نوں دیسا کہ سویرے سویرے لکڑہارے دالمنا چنگتی گل نہیں۔ ایہہ بڑا منحوس نظر آریا اے۔ خطرہ اے کہ بادشاہ سلامت دادن چنگا نہ گزرے۔ بادشاہ نوں جو تھیاں دی گل سن کہ بڑا غصہ آیا۔ اوہنوں شکار دا پروگرام خراب ہوندا نظر آیا۔ اوہنے حکم دتا کہ ایس لکڑہارے نوں پھر کے جیل ویچ بند کر دتا جائے۔

لکڑہارا ایس انہوںی مصیبت اُتے بڑا پریشان ہو یا۔ اوہنوں سمجھ نہیں آ رہی سی کہ کیھڑے جرم دی سزا ویچ اوہنوں قید کر دتا گیا اے۔ اوہ جیل دی کل مکلی کوٹھری ویچ بیٹھا رب اگے رورو کے اپنے گناہوں دی معافی تے اپنی رہائی لئی دعا منگدار ہیا۔ دوجے پاسے بادشاہ سارا دن شکار کھیڈا رہیا۔ اوہ سارا دن ہسدیاں کھیڈ دیاں گزریا۔ اوہ شامیں بڑا خوش خوش گھرنوں پر تیا۔

گھر اپڑ دیاں ای بادشاہ نوں اوس لکڑ ہارے دا خیال آیا۔ اوہنے سپاہیاں نوں حکم دیتا کہ لکڑ ہارے نوں رہا کر دیتا جاوے۔ سرکاری اہلکار گئے تے اوہناں لکڑ ہارے نوں رہائی دا حکم سنایا۔ لکڑ ہارے نے رہائی دا حکم سنیا تے رب داشکر ادا کیتا۔ اوہنے سپاہیاں نوں آکھیا کہ اوہ بادشاہ نوں ملنا چاہندیا۔ سپاہی اونوں بادشاہ کوں لے آئے۔ لکڑ ہارے نے بادشاہ نوں جھک کے سلام کیتا تے کجھ عرض کرن دی اجازت منگی۔ بادشاہ نے گل کرن دی اجازت دے دی۔

لکڑ ہارا: بادشاہ سلامت مینوں کس گناہ ویچ قید کیتا گیا سی؟

بادشاہ: جو شیاں دے کہن موجب توں بڑا مخصوص ایں تے سویرے سویرے میرے متھے گلن نال میرا شکار دا پروگرام خراب ہو سکدا سی۔

لکڑ ہارا: بادشاہ سلامت جے میں مخصوص آں تے فیر مینوں چھڈ دیا کیوں گیا سے؟

بادشاہ: ایس لئی کہ میرا سارا دن بڑا اچھا وقت گزرا یا۔

لکڑ ہارا: بادشاہ سلامت جان دی امان پاؤں تے کجھ عرض کرائ۔

بادشاہ: گل کرتوں کیہ چاہنا ایں؟

لکڑ ہارا: جناب والا: میں سویرے سویرے رب داناں لے کہ اپنے بال پچے دی روٹی دا سر بندھ کرن جا رہیا سا۔ سبھ توں پہلاں تیسیں ای میرے متھے لگ ساؤ۔

بادشاہ: آگے بول۔

لکڑ ہارا: حضور! میں تھاڑے متھے لگاتے تھاڑا وقت بڑا سوہنا لگھیا۔ پڑیں میرے متھے لگتے میں سارا دن جیل ویچ گزرا یا۔ جناب فیر آپ ہی انصاف کرو میں مخصوص آں یا ٹسیں؟

بادشاہ لکڑ ہارے دی گل سن کے اک دم سوچیں پے گیا۔ اہلکاراں دا خیال سی کہ بادشاہ لکڑ ہارے دی ایس گل اُتے ناراض ہو کے اوہ دا سر قلم کر دین دا حکم دے دیوے گا۔ پر اوہ سارے حیران رہ گئے، بادشاہ نے سپاہیاں نوں حکم دیتا کہ لکڑ ہارے نوں انعام کنام دے کے رخصت کیتا جائے۔

لکڑ ہارا جان لگیاں کہن لگا۔ حضور! اجازت ہو وے تے اک عرض ہو رکراں۔

بادشاہ: گل کر:

لکڑھارا: بادشاہ سلامت! جے میری منوتے ایہناں جو تھیاں نوں چھٹی کر دیوئے جھٹے جانا ہو وے اللہ داناں لے کے ٹرپیا
کرو۔ جیہڑا کم اللہ داناں لے کے شروع کیتا جائے اوہ بڑا برکت والا ہو جاندا اے۔

بادشاہ نوں لکڑھارے دی گل بڑی چتنی لگی۔ اگلے دن جدوں شاہی دربار لگاتے بادشاہ نے سبھ توں پہلاں جو تھیاں نوں
دربار و چوں نکل جان دا حکم دتا۔ ایہدے توں بعد بادشاہ نے جنہاں چڑھکومت کیتی، سارے کم رب توکل کردا رہیا۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
لامشکر	عملہ	جن	چارا، کوشش	بھروسہ	توکل	انعام	انعام	لائی گل	دو جیاں دیاں گلاں تے ٹگن والا

مشق

- 1 بادشاہ رعا یا نال کس طراں دا سلوک کردا سی؟
- 2 لکڑھارے نوں کیوں قید کیتا گیا سی؟
- 3 لکڑھارے دی گل سن کے بادشاہ نے کیا کیتا؟
- 4 ایس کہانی توں کیہ سبق ملدایاے؟
- 5 تھلے دیتے ہوئے لفظاں دے معنے دسوتے ایہناں دے سوہنے سوہنے فقرے بناؤ۔

شکار، لکڑھارا، اہل کار، بندوبست، عرض